

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL KABUL
BAĞLAMINDA KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM
DUYARLILIĞI VE SURİYELİ SİĞİNMACI ALGISI:
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI

Enstitü Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Tez Danışmanı: Dr.Öğr.Üyesi Mahmut KARAMAN

HAZİRAN – 2019

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

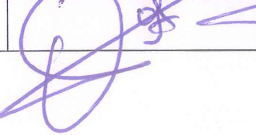
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL KABUL
BAĞLAMINDA KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM
DUYARLILIĞI VE SURİYELİ SİĞİNMACI ALGISI:
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI

Enstitü Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

“Bu tez 20/11/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof. Dr. Mustafa Kemal SAU	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi: Mahmut KARAMAN	Başarılı	
Dr. Öğr. Üyesi: Aylin AKTAY	Başarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI
Öğrenci Numarası	:	Y176003003
Enstitü Anabilim Dalı	:	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Enstitü Bilim Dalı	:	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Bağlamında Kültürlerarası İletişim Duyarlılığı ve Suriyeli Sığınmacı Algısı
Benzerlik Oranı	:	% 13

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

16/07/2019
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafıma yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere .....@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

16/07/2019
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KARAMAN

Tarih: 16/07/2019

İmza:

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

ÖNSÖZ

Yüksek lisansa başladığım günden itibaren yardımlarını ve desteğini hiç esirgemeyen, bu sürece devam etmemdeki azim ve isteğimin en büyük kaynağını oluşturan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KARAMAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırma sürecinde desteklerini ve bilgilerini esirgemeyen sayın Dr. Öğr. Üyesi Handan AKYİĞİT'e, Doç. Dr. Zeynel Abidin KILINÇ'a ve Dr. Öğr. Üyesi Emrah ÖZSOY'a teşekkür ederim. Tez savunma jürimde bulunan Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN ve Dr. Öğr. Üyesi Aydın AKTAY'a öneri ve eleştirileriyle yaptıkları katkılardan ötürü ayrıca teşekkür ederim.

Destekleriyle hep yanımda olan; Sultan SARI'ya, Sezgin UYSAL'a, Metin YEĞENCİK'e, Ömer Faruk HALICI'ya, Nurullah KARAGÖZ'e ve bu süreçte yanımda olan tüm sevdiklerime sonsuz teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca her daim yanımda olan anneme, babama, kardeşlerime ve amcama yürekten teşekkür ederim.

Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI

05.07.2019

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSLESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ	1
BÖLÜM I: GÖÇ SORUNU: UYUM VE KABUL SARMALI	7
1.1. Toplumsal Bir Olgu Olarak Göç Ve Göç Türleri.....	7
1.1.1. Göç Olgusu	7
1.1.2. Göçmenlerin Hukuki Statüleri.....	12
1.1.3. Suriye Kaynaklı Göç	15
1.1.4. Göç Sonrası Toplumsal Kabul ve Göçmenlerin Uyumuna	17
1.1.5. Türk Toplumunun Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Toplumsal Kabul Algısı	19
1.2. Toplumsal Kabul ve Göçmenlerin Uyumuna Modelleri	24
1.1.2. John W. Berry'nin Kültürleşme Modeli	25
1.2.1. Navas'ın Göreceli Genişletilmiş Kültürleşme Modeli	28
1.2.2. Milton J. Bennett'in Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli	30
1.3. Göçmen ve Azınlık Politikaları İle İlgili Teoriler	32
1.3.1. Asimilasyon Teorileri	33
1.3.2. Entegrasyon Teorileri	37
1.3.3. Çokkültürcülük Teorileri	40
BÖLÜM II: ÖTEKİ ALGISI VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM	45
2.1. Toplumsal Kabulün Önündeki Önemli Bir Engel Olarak “Ötekileştirme”	45
2.1.1. Ben ve Öteki Ayrımı	45
2.1.2. Bir Ötekileştirme Enstrümanı Olarak Kimlik.....	50
2.1.3. Ötekileştirmeyi Besleyen Bir Araç Olarak Ulus-Devlet	53
2.1.4. Göçmenlerin Ötekileştirilmesi.....	56
2.2. Kültürlerarası İletişim	60
2.2.1. Kültürlerarası İletişim Kavramları.....	60
2.2.1.1. Kültürün Tanımı ve Boyutları.....	60

2.2.1.2. Kùltùrlerarası İletişimin Tanımı ve Önemi.....	64
2.2.2. Kùltùrlerarası İletişimi Etkileyen Unsurlar	68
2.2.2.1. Değerler ve Normlar	68
2.2.2.2. Etnikmerkezcilik.....	70
2.2.2.3. Kalıp Yargı ve Ön Yargılar	72
2.2.2.4. Belirsizlik ve Kaygı	74
2.2.3. Kùltùrlerarası İletişim Yeterliliğinin Unsurları	75
2.2.3.1. Duyarlılık	76
2.2.3.2. Farkındalık	77
2.2.3.3. Beceriklilik.....	78

BÖLÜM III: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL KABUL BAĞLAMINDA KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM DUYARLILIĞI VE SURİYELİ SİĞINMACI ALGISI.....79

3.1. Araştırmanın Metodolojisi	79
3.1.1. Araştırmanın Amacı	79
3.1.2. Araştırmanın Önemi	80
3.1.3. Araştırmanın Modeli	81
3.1.4. Araştırmanın Varsayımları	82
3.1.5. Araştırmanın Ana Problemi ve Alt Problemleri	82
3.1.6. Araştırmanın Kapsamı	83
3.1.7. Evren ve Örneklem.....	84
3.1.8. Veri Toplama Teknikleri	87
3.1.8.1. Kùltùrlerarası Duyarlılık Ölçeği	88
3.1.8.2. Toplumsal Kabul Ölçeği.....	89
3.1.9. Araştırma Verilerinin Analizi.....	90
3.1.10. Araştırmanın Sınırlılıkları	91
3.2. Toplumsal Kabul Bağlamında Kùltùrlerarası Duyarlılık ve Suriyeli Sığınmacı Algısı ile İlgili Bulgular.....	92
3.2.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular.....	92
3.2.2. Yetiştikleri Yerleşim Birimi Değişkenine İlişkin Bulgular.....	94
3.2.3. Yurt Dışı Deneyimine İlişkin Bulgular	97
3.2.4. Fakülte Değişkenine İlişkin Bulgular	98

3.2.5. Farklı Ülkenden ve/veya Kültürden Arkadaşa Sahip Olma Değişkenine İlişkin Bulgular	103
3.2.6. Toplumsal Kabulün Kültürlerarası Duyarlılığa Göre Yordanmasına İlişkin Bulgular	105
3.2.7. Suriyeli Sığınmacılarla İletişim Kurma Değişkenine İlişkin Bulgular.....	107
3.2.8. Suriyeli Biriyle Yakın Arkadaş Olma Değişkenine İlişkin Bulgular	113
SONUÇ.....	116
KAYNAKÇA	123
EKLER.....	140
ÖZGEÇMİŞ.....	144

KISALTMALAR

BM	: Birleşmiş Milletler (UN)
BMİHK	: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konseyi (UNHRC)
GGKM	: Göreceli Genişletilmiş Kültürleşme Modeli
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UGÖ	: Uluslararası Göç Örgütü (IOM)
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLO İSLESİ

Tablo 1	: Yıllara Göre Düzensiz Göçmenlerin Uyrak Dağılımı	11
Tablo 2	: Asimilasyon Süreci Teorisi	35
Tablo 3	: Alt-Üst Kimlik (Azınlık-Devlet) İlişkileri	55
Tablo 4	: İç Gruba ve Dış Gruba Karşı Etnikmerkezci Yaklaşımlar	71
Tablo 5	: Üniversite Öğrencilerinin Fakültelere Göre Dağılımı.....	85
Tablo 6	: Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları	86
Tablo 7	: Üniversite Öğrencilerinin Yetiştikleri Yerleşim Birimlerinin Büyükliğüne Göre Dağılımı	86
Tablo 8	: Üniversite Öğrencilerinin Yurt Dışında Bulunma Durumları Dağılımı	86
Tablo 9	: Üniversite Öğrencilerinin Yabancı Bir Ülkeden ve/veya Kültürden Arkadaşlarının Olup Olmaması Durumu.....	87
Tablo 10	: Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinin Faktör Analizi	88
Tablo 11	: Toplumsal Kabul Ölçeğinin Faktör Analizi.....	89
Tablo 12	: Ölçeklerde Kullanılan Puan Aralıkları.....	91
Tablo 13	: Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	93
Tablo 14	: Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların T-Testi Sonuçları	93
Tablo 15	: Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Yetiştikleri Yerleşim Birimine Göre Aldıkları Puanların Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri.....	95

Tablo 16	: Yetiştikleri Yerleşim Birimlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Düzeylerine İlişkin ANOVA Testi Sonucu.....	96
Tablo 17	: Yurt Dışında Bulunma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	97
Tablo 18	: Yurt Dışında Bulunma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların T-Testi Sonuçları.....	98
Tablo 19	: Fakülte Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalaması ve Standart Sapması	99
Tablo 20	: Fakülte Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonucu	100
Tablo 21	: Fakülte Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis H Sonucu	101
Tablo 22	: Fakülte Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Düzeylerine İlişkin Games-Howell Testi Sonucu	102
Tablo 23	: Farklı Bir Kültürden ve/veya Ülkeden Arkadaşa Sahip Olma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	103
Tablo 24	: Farklı Bir Kültürden ve/veya Ülkeden Arkadaşa Sahip Olma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların T-Testi Sonuçları.....	104
Tablo 25	: Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Arasındaki Korelasyon . .	105
Tablo 26	: Toplumsal Kabulün Kültürlerarası Duyarlılığa Göre Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları.....	106
Tablo 27	: Kültürlerarası Duyarlılığın Toplumsal Kabul Algısına Etkisi	106

Tablo 28	: Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Sığınmacılarla Karşılaşma Sıklığı	107
Tablo 29	: Suriyeli Sığınmacılarla İletişim Kurma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	108
Tablo 30	: Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Sığınmacılarla Etkileşim Türlerinin Yüzdeleri	109
Tablo 31	: Suriyeli Sığınmacılarla İletişime Girme Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden Aldıkları Puanların T-Testi Sonucu.	111
Tablo 32	: Suriyeli sığınmacılarla iletişime geçme durumuna göre üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul ölçeğinden aldıkları puanların Mann Whitnet U Testi Sonucu	112
Tablo 33	: Suriyeli Biriyle Yakın Arkadaş Olma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalaması ve Standart Sapma Değerleri	113
Tablo 34	: “Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim” Önermesine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonuçları.....	114
Tablo 35	: Suriyeli Biriyle Yakın Arkadaş Olabilirim Önermesine Göre Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Düzeyleri Tukey Analizi	115

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1	: Yıllara Göre Geçici Korumu Kapsamındaki Suriyeliler	16
Şekil 2	: Etnik-Kültürel Gruplarda Ve Toplumun Bütününde Kültürleşme Yönelimleri	27
Şekil 3	: Göreceli Genişletilmiş Kültürleşme Modeli	29
Şekil 4	: Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli	30
Şekil 5	: Entegrasyon Stratejisinin Boyutları	39

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	X	Doktora	
Tezin Başlığı: Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Bağlamında Kültürlerarası İletişim Duyarlılığı ve Suriyeli Sığınmacı Algısı: Sakarya Üniversitesi Örneği			
Tezin Yazarı: Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI		Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KARAMAN	
Kabul Tarihi: 20.06.2019		Sayfa Sayısı: vii (ön kısım) + 139 (tez) + 5 (ek)	
Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi			
<p>Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş nedeniyle can güvenliğini kaybeden milyonlarca insan farklı ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Türkiye ise 3,5 milyonu aşkın Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yapmaktadır. Başlangıçta misafir olarak kabul edilen Suriyeli sığınmacıların ülkelerindeki belirsizlik durumunun devam etmesi ve Türkiye’deki kalış sürelerinin uzaması nedeniyle ülkelere geri dönme ihtimalleri giderek azalmaktadır. Bu nedenle, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye uyum sağlaması ve Türk toplumunun Suriyeli sığınmacıları kabul etmesinin önemi artmaktadır. Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlaması ve Türk toplumunun Suriyelileri “misafir/sığınmacı” olarak değil, toplumun yeni üyeleri olarak kabul etmesi için aralarında iletişimin ve etkileşimin artması gerekmektedir. Farklı kültürlerden insanlarla iletişime geçmek için ise bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliliğine sahip olmaları gerekmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmada üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul bağlamında kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyini etkileyebilecek unsurlar araştırılmaktadır. Araştırmanın evrenini; 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılında Sakarya Üniversitesi’nde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklem grubu ise 12 farklı fakülteden toplam 495 üniversite öğrencisidir. Araştırmada gerekli verileri elde etmek için “Kültürlerarası Duyarlılık” ve “Toplumsal Kabul” ölçeği kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde, SPSS 24 Paket Programı aracılığıyla korelasyon ve basit regresyon analizi, tek faktörlü varyans analizi (ANOVA), T testi, parametrik olmayan testlerden Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H yapılmıştır. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeklerinden aldıkları puanlar; öğrencilerin cinsiyetlerine, okudukları fakültele, yurt dışında bulunma durumlarına, farklı kültürden ve/veya ülkeden arkadaşına sahip olma durumlarına, Suriyeli sığınmacılarla karşılaşma ve iletişime girme durumlarına ve Suriyeli sığınmacılarla yakın arkadaş olma isteklerine göre analiz edilmiştir. Yapılan analizlere göre, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ile Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında pozitif yönde fakat düşük düzeyde anlamlı ilişki olduğu görülmüştür. Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeylerinin yüksek, Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algılarının ise orta düzeyde olduğu görülmüştür. Ayrıca Suriyeli sığınmacılarla iletişim halinde olanların, Suriyeli sığınmacılarla sadece karşılaşmış olanlara kıyasla kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.</p>			
Anahtar Kelimeler: Kültürlerarası İletişim, Toplumsal Kabul, Kültürlerarası Duyarlılık, Suriyeliler, Geçici Koruma			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: Intercultural Communication sensitivity and Perceptions of Syrian Refugees in the Context of Social Acceptance of University Students: Sakarya University Case			
Author of Thesis: Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI		Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KARAMAN	
Accepted Date:		Number of Pages: vii (pre text) + 139 (main body) + 5 (app)	
Department: Political Science and Public Administration			
<p>Because of Syrian civil war which is started in 2011 several million people who lose vital safety has to immigrate another countries. Turkey is hosting over 3.5 million Syrian refugee. In beginning the Syrian refugees accepted as a guest, but instability in their countries, postpone to return and which is reduce chance to go back homelands. So, the importance of Syrian refugee's adoption to the country and Turkish society's acception the refugees is increased. Syrian refugees' needs to integration to Turkish society and the Turkish society shouldn't see Syrians as a refugees they should to communicate with each other to accept Syrians as a new member of society. To commutate with different culture, people has to adequate skill of "intercultural commination". The intercultural sentiment in the perception of social acceptance for Syrian refugees and the factors that affect the perception of social acceptance towards Syrian refugees are being investigated. The universe of the research; in the academic year of 2018-2019, students of Sakarya University. The sample group is 495 university students from 12 different faculties. In order to obtain the necessary data, "Intercultural Sensitivity" and "Social Acceptance" scale were used. It is made in analyzing the datas, by means of the SPSS 24 Package Programme, correlation and simple regression analysis, single factor variance analysis (ANOVA), T test, Mann Whitney U and Kruskal Wallis H were performed by non-parametric tests. The scores of university students on intercultural sensitivity and social acceptance scales; It was analyzed according to the gender of the students, the faculties they were studying, their presence abroad, their status as having different culture and / or friends from the country, their meeting with Syrian refugees and their willingness to be close friends with Syrian refugees. According to the analyzes, it was seen that there was a positive but low level significant relationship between the level of intercultural sensitivity of university students and social acceptance levels for Syrian refugees. As a result, it was discussed that university students had high levels of intercultural sensitivity and that social acceptance of Syrian refugees was moderate. In addition, it was observed that intercultural sensitivity and social acceptance levels were significantly higher in those who were in contact with the Syrian refugees compared to those who faced only with the Syrian refugees.</p>			
Keywords: Intercultural Communication, Social Acceptance, Intercultural Sensitivity, Syrians, Temporary Protection			

GİRİŞ

Suriye’de Mart 2011 tarihinde başlayan rejim karşıtı gösteriler kısa sürede iç savaşa dönüşmüş ve milyonlarca Suriye vatandaşının ülkesini terk etmesine neden olmuştur. Canlarını kurtarmak için Türkiye’ye sığınan ilk 252 kişilik Suriyeli grup 29 Nisan 2011’de Türkiye’ye giriş yapmıştır. Akabinde Suriye’de iç savaşın şiddetlenmesi ve başka aktörlerin de ortaya çıkmasının da etkisiyle Türkiye’ye sığınan Suriyeli sayısı çok hızlı bir şekilde artış göstermiş ve 3,5 milyonu aşmıştır. Başlarda sadece sığınma kamplarında konuk edilen Suriyeliler hem sığınmacı sayısının artması hem de kalış sürelerinin uzaması nedeniyle birçok şehre dağılmışlardır. Bu nedenle, Suriye’de iç savaş çıktığından bu yana Türkiye’nin en önemli gündem maddelerinden biri Suriye iç savaşı ve Suriyeli sığınmacıların geleceğidir.

Türkiye, “açık kapı” politikası çerçevesinde Savaş mağduru Suriyeli sığınmacılara Suriye’de şartlar iyileşinceye kadar ülkeye kabul edilerek insani yardımda bulunmayı ve şartlar iyileştiğinde ülkelerine geri göndermeyi planlamıştır. Fakat aradan geçen zaman içinde iç savaşa farklı boyutların eklenmesi (DEAŞ, PYD ve uluslararası aktörler) ve ülkedeki belirsizliğin devam etmesi, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalıcı olma eğilimlerini arttırmıştır. Aslında dünya genelinde mülteci olaylarını inceleyen BM’nin verilerine göre, mültecilerin en az üçte biri ülkelerine geri dönmemektedir. Nitekim birçok çalışmada Suriyelilerin Türkiye’de kalış sürelerinin belirsiz oluşu ve önemli bir kısmının geleceklerini Türkiye’de gördüğü vurgulanmaktadır (Erdoğan, 2018: 17; Tunç, 2015: 58; Yıldırım, İslamoğlu ve İyem, 2017: 109; Orhan ve Şenyücel Gündoğar, 2015: 9; Kutlu, 2015: 1; Demir, 2015: 7; Süleymanov, 2017: 27). Bu bağlamda Suriyeli sığınmacılar için geliştirilecek olan politikalar, Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayacağı şekilde düzenlenmelidir. Fakat hem Suriyelilerin topluma uyum sağlaması hem de Suriyeliler için geliştirilecek olan politikalar, Türk toplumunun Suriyeli sığınmacıları toplumun yeni üyeleri olarak kabul edip onlarla bütünleşmesine bağlıdır. Bu doğrultuda Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara yönelik kültürel, ekonomik, siyasi, güvenlik gibi algılarının olumlu olması, göçün bir tehdit değil bir fırsat olarak algılanması, toplumsal kabulün gerçekleşmesi açısından önem taşımaktadır.

Bireysel göçlerde, bireyin geldiği yerin kültürünü, göç ettiği yerde toplumsal yaşama aktarma imkânı azdır. Fakat kitlesel göçlerde, göç edilen yerde göçmenler öz

kültürlerini toplumsal yaşamda sürdürmeye devam etmektedirler. Bu bağlamda göç olgusu sadece coğrafi konum değiştirmeye ilgili bir durum değil aynı zamanda kültürel bir hareketliliktir.

Göçmenler, geldikleri yerin toplumuna dil, din, yaşam tarzı ve topyekûn kültürleriyle katılmaktadır. Böyle durumlarda farklı kültürel gruplardan, birbirine yabancı insanlar komşu olmaktadır. Bauman'ın (2011: 188) ifadesiyle yabancılar komşuya benzerdirler ama tam olarak komşu değildir. Fiziksel olarak erişilebilir olsalar da toplumsal olarak uzaktırlar. Yabancı oldukları için kendilerine şüpheyle yaklaşılır ve tehlike unsuru olarak görülürler. Bu nedenle toplumsal yaşamda gerçek bir ilişki kurulmaz. Gündelik yaşamda hiç karşılaşmanın mümkün olmadığı durumlarda ise sahte karşılaşmalar tercih edilir. Sahte karşılaşmalar sempati ya da düşmanlık duygusundan uzak bir tutum sergilenerek gerçekleşmekte, yabancılar görmezlikten gelinmektedir. Sahte karşılaşmalar, birlikte yaşama kültürünün oluşmasının önünde bir engel niteliği taşımaktadır. Kültürel farklılıkların bir arada yaşayabilmesinin yolu ise bu bağlamda kültürlerarası iletişimin gerçekleşmesi ile mümkündür. Bu çerçevede, Suriyeli sığınmacılarla Türkler arasında iletişimin kurulması, gündelik yaşamda etkileşimlerin artması uyum ve toplumsal kabulün gerçekleşmesi açısından önem taşımaktadır. Suriyeli sığınmacılarla Türk toplumu arasında kurulacak olan iletişim ise kültürlerarası iletişim kapsamında gerçekleşmektedir.

Kültürlerarası iletişim, farklı dil ve kültürlere sahip insanların arasında gerçekleşen iletişim ve sosyalleşme sürecidir. Fakat kültürlerarası iletişimin önünde etnikmerkezcilik, kalıp yargı ve önyargılar, belirsizlik ve kaygı gibi bir takım engeller bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacılar nezdinde değerlendirirsek; Araplar ve Araplar özelinde Suriyeliler için tarihsel süreç içerisinde oluşan bir takım kalıp yargılar ve ön yargılar bulunmaktadır. Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalış sürelerinin uzamasıyla birlikte bu önyargılara yenileri eklenmiştir. Fakat bu engellerin ortadan kalkması gene iletişimle mümkündür. Bu bağlamda, Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlaması, Türk toplumunun Suriyeli sığınmacıları toplumun yeni üyeleri olarak kabul etmesi ve her iki toplumun bütünleşmesinde iletişim önemli yere sahiptir. Çünkü kültürlerarası iletişimin başarısına göre kültürel gruplar arasında bütünleşme gerçekleşebileceği gibi iletişimin başarısız olması durumunda ayrışma da gerçekleşebilmektedir.

Araştırmanın Konusu

Araştırma, üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul bağlamında kültürlerarası duyarlılık düzeyi ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algısını ele almaktadır. Suriye’de başlayan iç savaştan bu yana, Türkiye’nin en önemli gündem maddelerinden biri olan Suriyeli sığınmacılara yönelik üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul algısı ile kültürlerarası duyarlılık düzeyi arasındaki ilişki araştırılmaktadır.

Araştırmanın konusu doğrultusunda bu çalışma iki ana kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, araştırmanın teorik ve kavramsal zeminini oluşturmaktadır. İkincisi kısım ise Sakarya Üniversitesi öğrencileri ile yapılan anket çalışmasından elde edilen bulgular sunulmakta ve yorumlanmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle göç olgusu, göç türleri ve Suriye kaynaklı göç üzerine durulmuş, akabinde farklı kültürel grupların bir arada uyum içinde yaşaması, göçmenlerin uyumu ve yerel halkın kabulünün nasıl gerçekleşebileceği üç farklı kültürlerarası uyum modeli ile sunulmuştur. Birinci bölümün son başlığında ise devletlerin göçmenler ve azınlıklar için uyguladıkları politikaların zeminini oluşturan asimilasyon, entegrasyon ve çokkültürcülük teorilerine değinilmiştir.

İkinci bölümde, kültürlerarası iletişim ve ötekileştirme konuları ele alınmaktadır. Kültürlerarası iletişim ve ötekileştirmenin birlikte işlenmesinin nedeni; göçmenlerin, özellikle mülteci ve sığınmacıların ötekileştirilmesidir. Yani kültürlerarası iletişim bir bakıma “öteki” ile iletişimdir. Bu nedenle, ikinci bölümde öncelikle “ben/biz ve onlar/öteki” ayrımı üzerine durulmuş, daha sonra ötekileştirme unsurlarına değinilmiştir. Bu bölümün diğer başlığında ise kültürlerarası iletişim kavramının unsurlarına, iletişimi etkileyen unsurlara ve kültürlerarası iletişim yeterliliği kavramına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde ise üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri ele alınmaktadır. Kültürlerarasında gerçekleşen iletişiminin başarısına göre asimilasyon, entegrasyon, marjinalleşme veya ayrılma kültürleşme stratejilerinden biri tercih edilmektedir. Kültürlerarası iletişimde yeterli olmak, çokkültürlü toplumlarda birlikte yaşama geleneğinin oluşması ve sürdürülebilmesi açısından önemlidir. Çünkü, kültürlerarası iletişimin başarılı olması

durumunda asimilasyon ve entegrasyon süreçleri; başarısız olması durumunda ise marjinalleşme ve ayrılma süreçleri gelişir. Nitekim toplumsal uyum ve kabulün gerçekleşmesi asimilasyon ve entegrasyon süreçleri ile mümkündür. Bu doğrultuda farklı kültürlerle iletişime geçebilmek için gerekli olan kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyi üzerinde hangi değişkenlerin etkili olduğu araştırılmaktadır.

Son olarak, belirtilmesi gereken iki önemli husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki, Türkiye’de bulunan Suriyeliler için “sığınmacı” kavramının tercih edilme nedenidir. Her ne kadar sosyolojik açıdan Türkiye’de bulunan Suriyeliler “mülteci” olsalar da Türkiye, mültecilik mevzuatı gereğince Suriyelilere mülteci statüsü vermemektedir. Bunun sebebi, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesinde Türkiye’nin yalnızca Avrupa ülkelerinden gelenleri mülteci olarak kabul etmesidir. Avrupa dışından sığınma talep edenler ise Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na göre “şartlı mülteci”, “ikincil koruma” ve “geçici koruma” statülerine göre değerlendirilmektedir. Suriyeli sığınmacılar hukuki olarak “geçici koruma” statüsündedir. Fakat bu statünün sosyolojik olarak tam karşılığı bulunmadığı için bu çalışmada Suriyeliler “sığınmacı” statüsü altında değerlendirilmektedir. İkinci önemli husus ise “toplumsal kabul” ve “uyum” kavramlarıyla ilgilidir. Aslında “uyum” kavramı tüm kültürel grupları kapsar niteliktedir ve bu bağlamda toplumsal kabul ile uyum eş anlamlıdır. Fakat Suriyeli sığınmacılar üzerine yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere “uyum” kelimesi ile sığınmacılar/göç edenler, “kabul” kelimesi ile yerel halk/göç alanlar anlatılmak istenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ve Suriyeli sığınmacılara yönelik kabul algı düzeylerinin belirlenmesi ve iki algı biçimi arasında karşılaştırma yapmaktır. Bu amaç doğrultusunda hazırlanan tezde, toplumsal kabul üzerinde etkili olan değişkenlerin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Hedeflenen amaç doğrultusunda araştırmanın ana problemi ve alt problemleri şöyledir:

Araştırmanın ana problemi “Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeylerini etkileyen unsurlar nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

Alt problemler:

1. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, yetiştikleri yerleşim birimine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, yurtdışında bulunma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, fakültelerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden arkadaşına sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Üniversite öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda, kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmuş olanlarla hiç iletişime girmemiş olan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
8. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul algı düzeyleri, Suriyeli biriyle yakın arkadaş olma değişkinine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Bu sorular ele alındığında, Suriyeli sığınmacıların kabulü açısından hangi değişkenlerin etkili olduğunun belirlenmesiyle uygulanacak olan politikalar için somut önerilere kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Önemi:

Yapılan bu bilimsel çalışmada ilgili literatüre kavramsal, metodolojik ve pratik olarak katkı sağlanacağı düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın yapacağı katkılar ise şu şekilde özetlenebilir.

Suriyeli sığınmacıların uyumu ve Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara yönelik algısı üzerine yapılan çalışmalarda genel olarak durum tespiti yapıldığı belirlenmiştir. Diğer çalışmalardan farklı olarak bu çalışmada toplumsal kabul üzerinde etkisi olabilecek değişkenlerin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik algı ve kabul düzeylerine yönelik yeterli araştırma bulunmaması bu çalışmanın özgün yönlerindedir. Ayrıca Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlaması ve Türk toplumunun Suriyelileri toplumun yeni üyeleri olarak kabul etmesi kültürlerarası iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesiyle mümkündür. Bu bağlamda farklı kültürlerden bireylerle iletişimin gerçekleşmesi için bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliliğine sahip olması gerekmektedir. Farklı ülkelerden ve şehirlerden gelen öğrencilerle karşılıklı bir ilişki içinde olmalarının yanı sıra internet sayesinde farklı kültürlerle etkileşim içinde olmaları nedeniyle üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ile Suriyeli sığınmacılara yönelik kabul düzeylerinin öğrenilmesi ve iki algı biçimi arasında karşılaştırma yapılarak toplumsal kabul için öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada gerekli olan verilerin toplanması ve analiz edilmesi için nicel araştırma yöntemleri kapsamında kaynak tarama tekniği ve anket tekniğinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında yapılan ankette iki farklı ölçek kullanılmıştır. Chen ve Starosta'nın (1996) geliştirdiği ve Üstün (2011) tarafından Türkçeye uyarlanan "Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği" ile üniversite öğrencilerinin farklı kültürlerle iletişim konusundaki duyarlılıkları ölçülmektedir. Bunun yanı sıra Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul algı düzeylerinin ölçülmesi amacıyla Erdoğan'ın (2018a) "Türkiye'deki Suriyeliler – Toplumsal Kabul ve Uyum" adlı çalışmasında kullandığı sorulardan esinlenerek uzman görüşü alındıktan sonra "Toplumsal Kabul Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde ise, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul algı düzeyleri farklı değişkenlere göre değerlendirilmiştir. Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde SPSS programının 24. sürümü kullanılmıştır.

BÖLÜM I: GÖÇ SORUNU: UYUM VE KABUL SARMALI

1.1.Toplumsal Bir Olgu Olarak Göç Ve Göç Türleri

1.1.1.Göç Olgusu

Göç, insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Öyle ki, göç olgusuna değinmeksizin insanlık tarihini anlatmak mümkün değildir. Bazen bir ülkenin kuruluşuna, yeni fırsatların ortaya çıkışına bazen yok oluşuna sebep olan göçler tarihsel süreç içerisinde insanlık tarihinde siyasi, kültürel, ekonomik, bilimsel yeniliklerin ve değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örneğin Kavimler Göçü ile günümüz Avrupa ülkelerinin doğuşuna temel hazırlanmış, öte yandan Batı Roma İmparatorluğunun yıkılışına neden olmuştur. Benzer bir durum Osmanlı Devleti için de geçerlidir. Karpat'a göre Osmanlı göçle kurulmuş ve göçle yıkılmıştır (2015: XXVI). Arapça "hicret", Almanca "wanderung", İngilizce ve Fransızca'da "migration" kelimeleriyle ifade edilen göç, Türk dili ve kültüründe de önemli bir yere sahiptir. Çakır (2011:130), Türk kültüründe göç kavramının yerini şu şekilde ifade etmektedir:

"Türk dili ve kültüründe "göç" sözcüğü, evi barkı ile birlikte yer değiştirme işi/eylemi olarak tanımlanmaktadır. Burada ev/konut/mesken, bir barınma yeri anlamına gelmekte ve temelde "konmak" eylemi bulunmaktadır. Evi barkı ile yer değiştirmek ise çoluk çocuk, tüm aile bireyleriyle bir yerden başka bir yere gitmek anlamlarında kullanılmaktadır. Geleneksel kültürümüzde "göçmek-konmak" eylemlerinden o denli sözcük ve kavram üretilmiştir ki bunların toplumsal yaşamımızın her aşamasında görmek, onlardan etkilenmemek olası değildir. Örneğin "göçmek" eyleminden göç, göçebe, göçer, göçebelik, göçeri, göçmen; "konmak" eyleminden ise kon, konut, kondu, gecekodu, konaklamak, konak, konukluk, konu, komşu, konuksever, konum vb. çok sayıda sözcük ve kavram halk kültüründe yer almaktadır."

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) tanımına göre göç "uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mülteciler, yerinden edilmiş kişiler, yerinden çıkarılmış kişiler ve ekonomik göçmenler dâhildir" (IOM, Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 22). Karpat'a göre en yüzeysel anlamıyla göç "asıl yerinden, ulaşmak istenilen yere hareket" demektir (Karpat, 2010: 71; Karpat 2003: 3). Bu

yönüyle göç, insanlar ve mekân arasındaki bağı zedeleyen bir unsurdur. Mekânsal bir hareketliliğin yanı sıra hem bireyin hem de toplumun anlam ve değer dünyasında değişime ve dönüşüme neden olan bir hareketlilik (Ekici ve Tuncel, 2015: 9-10). Göç olgusu başka bir ifadeyle, insanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesidir (Adıgüzel, 2018: 3).

Bireylerin algısal bir değişimiyle başlayan göç süreci, mekânsal yer değiştirmeye devam eder ve akabinde göç edilen yerde yerel halka uyum veya çatışmayla devam eder (Demirel, 2004: 8). Bu bakımdan göç sadece göçmenleri etkileyen bir olgu değildir. Göçmenlerin gelişyle birlikte gündelik yaşamının her alanında değişiklikler meydana gelir. Bu nedenle göç disiplinler arası çalışılan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim günümüzde uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi, hukuk, iktisat, sosyoloji, psikoloji, sağlık, eğitim, tarih, din, sanat gibi farklı alanlarda göç olgusu ve etkileri üzerine araştırmalar yapılmaktadır.

buldukları yeri terk edip başka bir yere göç etmesi bir takım nedenlere dayanmaktadır ve göçün birçok nedeni olduğu gibi birçok sonucu da vardır. Örneğin, insanlar bireysel veya kitle halinde farklı nedenlerle göç ederler. Bu nedenleri, Everent Lee itici ve çekici faktörler olarak tasnif etmiştir. Bireylerin göç kararı almasında yaşanan yerle ilgili olumsuz faktörler (itici), gidilmek istenen yerle ilgili olumlu faktörler (çekici) etkilidir (Çağlayan, 2006: 72-73). Örneğin, itici faktörler deprem veya kıtlık gibi doğa olaylarından kaynaklanıyor olabileceği gibi savaş gibi yıkıcı bir nedenden veya ekonomik sorunlardan kaynaklanabilir. Gidilmek istenilen yerin daha güvenli bir yer olması, iş imkânlarının daha fazla olması, daha gelişmiş eğitim, sağlık gibi hizmetlerin olması ise göçün çekici nedenleri arasındadır. İtici veya çekici faktörler her ne olursa olsun, göçün nedenleri, göç sürecini ve sonrasındaki gelişmeleri etkilemektedir. Örneğin, ekonomik nedenlere dayalı göçler, siyasi nedenlere dayalı göçlerden farklı süreçlerin işlemesine, farklı ekonomik, siyasi ve sosyal sonuçların ortaya çıkmasına neden olabilir (Ekici ve Tuncel, 2015: 13).

Göçler göçün nedenlerine göre farklı türlere ayrılmaktadır. Göç nedenleri itici ve çekici faktörler tasnifini temel alan Petersen itici ve çekici faktörlerin zamana göre değiştiğini, belirli bir zamanda çekici olan faktörlerin başka bir zamanda göç için itici faktör olabileceğini belirterek itici ve çekici faktörlerin altında yatan asıl nedenlere odaklanmıştır. Çağlayan'a göre (2006: 77) Petersen'in çalışması günümüz göçlerin

çözümlemesinde kolaylık sağlamaktadır. Her göç türünde ekonominin önemli olduğunu belirterek yaptığı tasnife göre göçün türlerini beşli bir tasnife ayırmıştır. Buna göre göçler “ilkel”, “zorunlu ve yönlendirilen”, “serbest” ve “kitlesele” göçlerdir (Petersen, 1958: 258-264):

İlkel göçler, ilkel halkların dolaşımını değil, insanların doğal güçlerle baş edememesiyle ilgili bir hareketliliği ifade eder. Ayrıca göçebelerin gerçekleştirdiği göçler de ilkel göçler kategorisi altındadır.

Zorunlu (forced) ve yönlendirilen (impelled) göçler, Petersen’in tasnifinde yer alan ikinci ve üçüncü göç türleridir. Bu iki göç türünde de itici faktör sosyal baskıdır. Zorunlu göçlerde itici faktörü oluşturan devlet ya da benzeri bir sosyal kurumdur. Yönlendirilen göçlerde ise bireyler göç etmeleri için teşvik edilirler. Fakat gene de bireyler göç etmeme kararı alabilirler. Petersen zoraki göç için Nazilerin Yahudilere uyguladığı politikaları örnek vermiştir. 1933-1938 yılları arasında Yahudi aleyhtarı yasalar çıkartılarak ve 1938-1945 yılları arasında toplama kampları politikasıyla Yahudiler göç etmeye zorlanmışlardır. Yahudiler göç etmeme kararı alabilecek bir durumları olmadığı için bu göç zorunlu göçtür. Bu durum yönlendirilmiş göçle zorunlu göç arasındaki farkı oluşturur.

Serbest (free) göç, bireylerin iradesinin belirleyici unsur olduğu, yani bireylerin özgürce karar alarak yaptıkları göçlerdir. Göç kararının alınmasında herhangi zorlama olmadığı serbest göçlerde bireyler göçün risklerini ve zorluklarını kendi istekleriyle kabullenirler.

Kitlesele (mass) göç, serbest göç bireysel olarak gerçekleşirken kitlesele göç kolektiftir. İletişim ve ulaşım teknolojilerindeki gelişmelerin kitlesele göçlerin oluşumu üzerinde etkisi vardır. serbest göçler dahilinde göç eden bireyler gittikleri yer hakkında yakınlarına bilgiler vererek onların da göç etmesi üzerinde etkili olmaktadır. Ulaşım teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte ise kitlesele göçler çok daha uzun mesafelere eskisine göre çok daha kolay bir şekilde gerçekleşmektedir.

Petersen’in yaptığı göç tasnifinin dışında, günümüz göçlerinin tanımlamasında önem arz eden iki farklı tanım mevcuttur. Bunlar ilki göçü ülke temelli hareketlilik şeklinde tanımlayan “iç göç - dış göç” ayrımıdır. İkincisi ise göçün hukuki düzenlemeleriyle ilgili olarak “düzenli - düzensiz” göçlerdir.

İç göçler, belirli bir ülkenin sınırları içinde gerçekleşen köylerden şehirlere ve şehirlerden başka şehirlere şeklinde gerçekleşen göçlerdir. Genelde bu tür göçlerin belirleyicisi ekonomik koşullardır ve kalıcı göçlerdir. Öte yandan mevsimlik olarak gerçekleşen göçler de vardır. Mevsimlik göçler ekonomik nedenlerle olabileceği gibi aynı zamanda turizm amacıyla da gerçekleşmektedir. Turizm amacıyla gerçekleşen mevsimlik nüfus hareketlerinin yönü iç göçlerin genel eğiliminin aksine kentlerden kırsala doğru gerçekleşmektedir (Karaman, 2015: 200).

Dış göçler, insanların doğup büyüdüğü ülkeden başka bir ülkeye doğru gerçekleştirdikleri göçlerdir. Günümüz açısından göç olgusunun en fazla tartışılan konuları arasında dış göçler gelmektedir. Çünkü dış göçlerle birlikte çoğu ülke çokkültürlü, çok kimlikli topluluklar haline gelmiştir. Dış göçler uluslararası göç kavramı ile de ifade edilmektedir. İnsanları dış göçe iten birçok itici faktör bulunmaktadır. Bunlar doğal sebepler (deprem, kıtlık vb.), ekonomik kaynaklı, siyasi nedenler, eğitim amaçlı, emek göçü ve beyin göçüdür (Aksoy, 2012: 294-295).

Düzenli ve düzensiz göç, başka bir deyişle yasal izne tabi olan göçler ve yasadışı göçler, göçün yasalara uygun bir şekilde gerçekleşip gerçekleşmemesine göre verilen tanımlamalardır. Uluslararası Göç Örgütü'nün tanımına göre düzenli göç "tanınan, yasal kanallar kullanılarak gerçekleşen göç" şeklinde tanımlanmıştır. Düzensiz göç ise genel kabul gören bir tanımlama olmamakla birlikte "hedef ülke açısından, bir ülkeye yasadışı giriş yapmak veya bir ülkede yasadışı şekilde kalmak veya çalışmak" anlamındadır (IOM, Göç Terimleri Sözlüğü, 2009: 14-15).

Düzensiz göçmenler genel olarak kendi ülkelerinde can güvenliği bulunmayan ve başka ülkelere yasal yollarla geçmek için gerekli ekonomik imkânlarla sahip olmayan mülteci gruplarıdır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de 2005 yılından 2016 yılı sonuna kadar 817.863 düzensiz göçmen yakalanmıştır (Göç İdaresi Faaliyet Raporu 2016). Türkiye'ye gelen düzensiz göçmenlerin uyruk dağılımına göre en çok düzensiz göçmen Irak, Afganistan, Pakistan, Suriye, Moldova, Myanmar, İran'dan gelmiştir.

Tablo 1:
Yıllara Göre Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı

	Irak	Afganistan	Pakistan	Suriye	Moldova	Filistin	Myanmar	İran
2017	18,488	45,259	30,337	50,217	308	832	374	2,707
2018	17,522	99,725	50,417	34,053	269	10,545	378	4,066
2019	1,267	14,767	5,364	2,761	32	1,283	47	679

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, [www. goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik](http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik)

Türkiye’de 3 buçuk milyonu aşkın Suriyeli olmasına rağmen düzensiz göçmen olarak yakalananların sayısı Pakistan ve Afganistan gibi ülkelere kıyasla daha düşüktür. Bunun nedeni, Suriyelilere tanınan geçici koruma statüsüdür. Göçün farklı nedenlerle gerçekleşmiş olması farklı göç türlerini ortaya çıkardığı gibi hukuksal anlamda farklı düzenlemelerin yapılmasını da gerekli kılmıştır.

Karpat, göçleri gerçekleşme şekillerine göre zaman itibariyle ikiye ayırmıştır. İlk dönem göçleri genellikle doğudan batıya ve kuzeyden güneye doğru gerçekleşmekle birlikte asıl ayırt edici özelliği “sınırları belli olmayan devletler döneminde” gerçekleşmiş olmasıdır. Bu dönemin önemli göçleri arasında Gotlar, Hunlar, Peçenekler, Slavlar, Avarlar, Kumanlar tarafından gerçekleştirilen göçler önemli siyasi ve kültürel değişimlere neden olmuşlardır. İkinci dönem göçleri ise 16. yüzyıldan itibaren başlamakla birlikte özellikle 18. yüzyıldan İkinci Dünya Savaşı’na dek olan dönemi kapsayan sınırları belli ulus devletler dönemi göçleridir. Özellikle Kuzey ve Güney Amerika’ya ve Avustralya’ya doğru siyasi ve ekonomik nedenlerle göçler gerçekleşmiştir. Bu dönem göçlerinin bir diğer özelliği ise ulus-devlet inşası nedeniyle belirli bir ülkenin sınırları içinde kalan dini ve etnik azınlıklardır. Göçün ulus-devletler ekseninde siyasallaşması 19. ve 20. yüzyıllarda ağırlık kazanmıştır. Ulus-devletler, egemenlerini tek din, tek etnik köken üzerine inşa etmeleri nedeniyle farklı dini ve etnik grupları göçe zorlamışlardır (Karpat, 2010: 72-77).

Bu iki dönem dışında, İkinci Dünya Savaşından sonra göçlerde köklü bir değişiklik yaşanmıştır. Öncesinde Avrupa ülkeleri, hem sömürgelerine hem de Amerika’ya göç verirken İkinci Dünya Savaşı sonrasında göçün yönü değişmiştir. Giddens 1945 sonrası yaşanan göç hareketlerini tasnif ederek dört göç modeli olduğunu belirtir. Bunlardan ilki, göçle kurulan ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelere yönelik göçler için geçerli olan “Klasik göç modeli”dir. İkincisi, İngiltere ve Fransa gibi eski

sömürgelerinden gelen göçmenleri diğer ülkelerden gelenlere tercih eden “Sömürgeci göç modeli”dir. Üçüncüsü, emek gücüne ihtiyaç duyan Almanya, İsviçre ve Belçika gibi ülkelerin emek ihtiyaçlarını karşılamak üzere geçici bir müddet için göçmen kabul etmesi durumunu açıklayan “Misafir işçi modeli”dir. Dördüncü model ise, gün geçtikçe daha sık karşılaşılan, genellikle çok tehlikeli yöntemlerle ülkeye kaçak yollardan girişle gerçekleşen göçleri ifade eden “Yasadışı göç modeli”dir (Giddens, 2012: 569).

1.1.2.Göçmenlerin Hukuki Statüleri

Göçün hareketlerinin farklılıkları nedeniyle hukuki boyutta, farklı tanımların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Birçok devlet, ulusal ideolojisi ve öteki algısı nedeniyle kendine özgü göçmen tanımı yapmaktadır. Ulusal bağlamda yapılan göçmen tanımları nedeniyle de evrensel bir uluslararası göçmen tanımının ülkelerce tanınıp kabul edilmesi pek mümkün değildir.

Günümüz sınırları belirli devletlerinde bireylerle devlet arasındaki ilişkinin hukuksal belirleyicisi vatandaşlıktır. Devletler, kendisine vatandaşlık bağıyla bağlı olanları diğerlerinden ayırmak için temel haklar tanır ve ödevler yükler. Bu bağlamda vatandaşlık bireyin haklarını belirleyen en temel çerçevedir (İçduygu, 2014: 28). Öte yandan vatandaşlık kavramı hukuki boyutunun yanı sıra kimlik boyutuyla, bireyin siyasi bir toprağa aidiyetini ifade eder. Vatandaşlığın bir diğer boyutu ise bireyin siyasi bir özne olarak yönetime katılma hakkıyla ilgilidir (Yıldız: 2017: 41). Devletle vatandaşlık bağı kuramamış kişiler ise o devlet için yabancı statüsündedir.

Yabancı kavramı, sosyolojik açıdan “bir toplumun dışında bulunan, toplumun kültürünü ve dilini bilmeyen kimse” anlamında kullanılmaktadır (Ülken, 1969: 369). Devletler Hukuku Enstitüsü’nün 1892 yılında Cenevre Toplantısı’nda “Bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını iddiaya hakkı olmayan kimse” şeklinde tanımlanmıştır (Yıldız, 2017: 39). Türk hukukunda yabancı statüsü ise 2009 tarihli ve 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu (TVK) ve 2013 tarih ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) madde 3’de “Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi” olarak belirtilmiştir (5901, md. 3/d). Yabancı statüsü, belirli bir ülkenin vatandaşı olmayan fakat o ülkede ikamet eden diğer ülkelerin vatandaşlarını, düzenli ve düzensiz göçmenleri kapsamaktadır. Bu bağlamda bir ülkeye göç eden mülteci ve sığınmacılar da o ülke için yabancı statüsündedirler.

İkinci Dünya Savaşı dolayısıyla yaklaşık 20 milyon insan yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Savaşın neden olduğu milyonlarca yeni mülteci için mülteci haklarının ve göç alan ülkelerin yükümlülüklerinin belirlenmesi amacıyla 28 Temmuz 1951’de “Mültecilerin Duruma Dair Sözleşme” 26 ülke tarafından imzalanmıştır. Sözleşmenin birinci maddesinde hem mültecinin tanımı yapılmış hem de mülteci olarak kabul edilecek bireyler için “1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar” ifadesi ile mültecilik için sınırlandırma getirilmiştir. Cenevre Sözleşmesinin birinci maddesine göre mülteci:

“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahıstır”.

1951 Cenevre Sözleşmesinde, mülteci statüsü belirli bir tarih öncesinde yaşanan mülteci olaylarıyla sınırlandırmasından ötürü sonraki süreçte gerçekleşen mülteci hareketlerine yanıt verecek nitelikte değildi. Bu nedenle “Mültecilerin Hukuksal Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü” ile sözleşmedeki tarih sınırlandırılması kaldırılarak yeniden düzenlenmiştir. Türkiye ise Cenevre Sözleşmesini coğrafi çekince koyarak imzalamıştır. Buna göre Türkiye yalnızca Avrupa’dan gelen sığınmacıları mülteci olarak kabul etmektedir. Aynı şekilde 1967 Protokolü’ne de taraf olan Türkiye Cenevre Sözleşmesine getirdiği coğrafi kısıtlamayı sürdürmüştür. İç hukukta ise mülteci statüsü 1994 tarihli “Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik” başlıklı bir yönetmelikle belirlenmiştir. Bu yönetmelikte Cenevre Sözleşmesinde yer alan mülteci tanımının başına “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle” şeklinde ekleme yapılmıştır. Böylece Cenevre Sözleşmesine getirilen coğrafi sınırlama yönetmelikle tekrar vurgulanmıştır.

Mültecilikle yakın ilişkili bir kavram olan sığınmacı ise, bir ülkeye mülteci olmak için başvuran bireylerin başvuruları sonuçlanana kadarki süreçteki geçici statüleridir. Yani öncelikle sığınmacı olan bireyler, başvuruları kabul edilmesi dâhilinde mülteci

statüsünü kazanırlar. Fakat mülteci olarak kabul edilmelerine engel olan bir durumun olması durumunda bireyler ülkeyi terk etmek zorundadırlar. Türkiye, Cenevre Sözleşmesi gereğince yalnızca Avrupa'dan gelenleri mülteci olarak kabul ederken, 1994 Yönetmeliği'nin "İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar" başlığında, Avrupa dışından gelenleri üçüncü bir ülkeye mülteci olarak başvurularının kabul süreci boyunca sığınmacı olarak kabul etmiştir. Fakat Suriye'den gelen bireysel ve kitlesel olarak Türkiye'ye sığınanlar nedeniyle 4 Nisan 2013 tarihinde yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çerçevesinde "sığınmacı" statüsünü kaldırarak yerine "şartlı mülteci", ikincil koruma" ve "geçici koruma" adında üç yeni statü getirmiştir. Buna göre;

Şartlı mülteci, mülteci olarak farklı olarak Avrupa ülkelerinden gelmeyenlere verilen bir statüdür. YUKK'un 62. maddesinin sonunda "üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir" denmektedir. Bu bağlamda şartlı mülteci "sığınmacı" kavramının kaldırılmasından sonra onun işlevini gören yeni bir tanımdır.

İkincil koruma statüsü bireysel başvuru ile verilmektedir. YUKK'un 63. Maddesine göre;

"Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir"

Suriye'den gelen kitlesel göçün yoğunluğu sebebiyle "Geçici koruma" statüsü getirilmiştir. İkincil korumadan farklı olarak temel amacı, toplu mülteci akınları durumunda uygulanmasıdır (Ataman, 2015: 32). YUKK'un 91. maddesinde Geçici koruma;

“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.”

Hukuki düzenlemelerde göçmenler durumlarına göre farklı statülere göre tasnif edilseler de göçmenler için ortak olan durum, buldukları ülkedeki kalış süreleri uzadıkça geri dönme ihtimallerinin azalmasıdır. Bu durum da birçok sorunları beraberinde getirmektedir. Göçmenlerin vatandaşlık başta olmak üzere hangi haklardan ne ölçüde faydalanacakları sorunlardan sadece biridir. Öte yandan göçmenlerin topluma uyum sağlayıp sağlayamayacağı ve yerli halkın göçmenleri kabul edip etmeyeceği hem siyasi hem de gündelik yaşamın her boyutunu temelden etkileyen önemli bir sorundur.

1.1.3.Suriye Kaynaklı Göç

Suriye’de 2011 yılında başlayan iç savaş nedeniyle milyonlarca insan başta Türkiye’ye olmak üzere başka ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) 14 Mart 2019 tarihli verilerine göre Türkiye’de 3.646.889, Lübnan’da 946.291, Ürdün’de 670 bin 238, Irak’ta 253.085 ve Mısır’da 132.713 Suriyeli bulunmaktadır.

Avrupa ülkelerinde bulunan Suriyeli sayısı, Suriye’nin komşu ülkelerinde bulunanlarla kıyaslandığında çok düşük düzeyde kalmıştır. 1 Ekim 2014 tarihinde Türkiye ile AB arasında yapılan 6547 sayılı “Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşma” ile yasadışı göçmenlerin anlaşma gereğince kaynak ülkeye veya transit geçiş yaptıkları ülkeye geri gönderilmeleri gerekmektedir. BMMYK verilerine göre 2017 sonu itibarıyla Avrupa’da en fazla Suriyeliyi barındıran ülke 496.746 mülteci ve 70.833 sığınmacı ile Almanya’dır. Fransa’da 12.520 mülteci ve 2.394 sığınmacı, Danimarka’da 19.221 mülteci ve 285 sığınmacı, İtalya’da 3.618 mülteci ve 1.696 sığınmacı, Avusturya’da 43.888 mülteci ve 3.937 sığınmacı, Norveç’te 11.498 mülteci ve 17 sığınmacı bulunmaktadır (popstats.unhcr.org/en/porsons_of_concern).

Savaşla birlikte Suriyelilerin başka ülkelere göç etmeleri temelde üç nedene dayanmaktadır. Bunlardan ilki, devam eden savaşta Esad rejimi ile terör örgütlerinin büyük yıkımlara neden olması ve halkın isteklerini karşılayacak bir siyasi çözüm ümidinin olmamasıdır. İkincisi, terör örgütlerinin ve Esad rejiminin insanları zorla

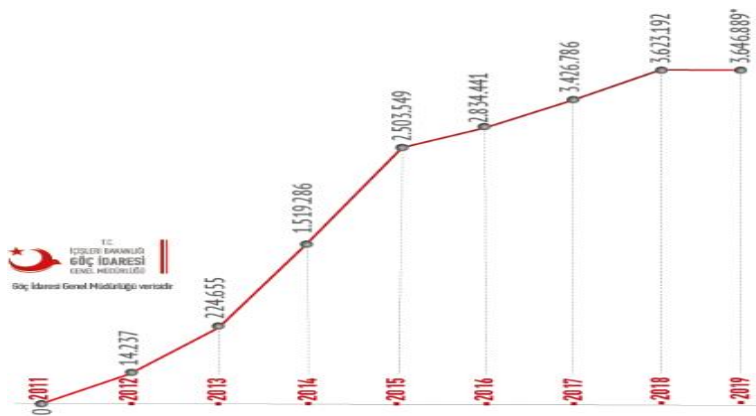
askere alarak kendi saflarında savaşa katılmaya zorlamasıdır. Üçüncüsü ise, aslında en temel neden yani hayatta kalma çabasıdır. Suriye’de insanlar ölümden kaçmakta ve ülkelerinde kaybettikleri yaşama haklarını, gittikleri ülkelerde kendilerine sunulan imkânlarla tekrar kazanmaya çalışmaktadırlar. Öte yandan Suriyelilerin özellikle Türkiye’yi tercih etmelerinde siyasi (açık kapı politikası), dini ve coğrafi nedenler etkili olmaktadır (Neccar, 2016: 185-189).

Türkiye, Suriye iç savaşı nedeniyle sınırlarına dayanan insanlara karşı “açık kapı politikası” izlemiştir. Bu politikaya göre zulüm ve savaştan kaçan insanlar için sınırlar açık tutulacak ve gelenlerin temel ihtiyaçları karşılanıp istemedikleri sürece geri gönderilmeyecektir (Erdoğan, 2018: 226). Şekil 1. de görüldüğü üzere 2011’de başlayarak 14.03.2019 tarihine kadar Türkiye’deki Suriyeli sayısı giderek artmış ve 3 milyon 646 bin 889 kişiye ulaşmıştır.

Göç idaresinin verilerine göre en fazla geçici koruma kapsamında Suriyelilerin bulunduğu illere bakıldığında 559.731 ile İstanbul birinci sırada bulunmaktadır. İstanbul’u Şanlı Urfa 451.501 kişiyle takip etmektedir. Üçüncü sırada ise 439.450 kişiyi barındıran Hatay gelmektedir. Seksen bir il temel alındığında 22 ilde Suriyeli sayısı 1000 kişiden daha azdır. Sakarya’da ise 15.904 Suriyeli mevcuttur (www.goc.gov.tr).

Şekil 1:

Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, 24.03.2019)

Suriyelilerin Türkiye’deki durumu genel olarak “misafirlik” kavramı ile ifade edilmektedir. Toplumsal kabul ve uyum bağlamında değerlendirildiğinde oldukça önemli olan bu kavram olumlu bir bakış açısıyla, göçmenlerin yaşadıkları acı

deneyimlerden kaynaklanan yaşanmışlıklarına karşı bir empati yapıldığı ve yerel halkın misafir olarak Suriyelileri kabul ettiği anlamına gelirken, olumsuz bir bakış açısıyla ise “geçicilik” aracı olarak Suriyelilerin bir misafir olarak hadlerini bilmelerini, göçmenlerin haklarının kendi isteklerine bağlı olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir (Erdoğan, 2018: 182). Fakat misafirlik kavramının kullanımı zaman içinde işlevini yitirdiği ve Suriyelilerin misafirliğin ötesi bir konumda oldukları söylenebilir. Ekinci'nin Gaziantep ve Kilis'te yaptığı saha araştırmasındaki bir görüşmeci Türkiye'deki Suriyelilerin durumunu “Misafir dediğin üç günlük olur, bunlar kaç yıldır burada, artık misafir değiller!” şeklinde ifade etmiştir (Ekinci, t.y: 7). Nitekim Erdoğan'ın yaptığı saha çalışmasında, Suriyeliler de kendilerine misafir denilmesinden rahatsızlık duyduklarını belirtmektedirler (Erdoğan, 2018: 182).

Suriye'nin geleceğinin belirsizliği ve iç savaşta yaşanan travmalar göz önüne alındığında Suriyelilerin kısa vadede geri dönmeleri pek mümkün görülmemektedir. Bu nedenle Suriyeliler için misafir gözüyle bakılmasının anlamı kalmamaktadır. 2017 yılında yapılan Suriyeliler Barometresi adlı kapsamlı çalışmada da Suriyelilerin % 16,3'ü kesinlikle ülkelerine dönmeyeceklerini, % 61,3'ü ise ülkelerine dönmeyi Suriye'de savaşın bitip iyi bir yönetimin kurulmasına bağlı olarak düşünmektedir. Yani Suriyelilerin % 75'inden fazlası ülkelerine geri dönmeyi düşünmektedir (Erdoğan, 2018a: 142). Türkiye'de kalıcı olma olasılığı yüksek olan kitlenin büyüklüğü göz önüne alındığında sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik bütünleşme için politikaların geliştirilmesi gerekmektedir (Ateş ve Bektaş, 2016: 20). Geliştirilecek olan politikalar sadece Suriyelilerin uyumuna odaklanmamalı aynı zamanda toplumsal kabulün gerçekleşmesini sağlamalıdır.

1.1.4.Göç Sonrası Toplumsal Kabul ve Göçmenlerin Uyumu

Göçmenlerle yerel halk arasındaki etkileşime, devletin izlediği politikalar da dâhil ederek bakıldığında üç kavram ön plana çıkmaktadır. Bu kavramlar birbirlerine çok yakın olmakla birlikte en kapsayıcı olanı entegrasyon “integration”, hem kültürleşmeyi hem de kimlik konularını ele almakta ve yerel halk ile göçmenler arasında gerilimin/çatışmanın olmadığı, iki kesim arasında dengeli ilişkilerin var olduğu anlamına gelmektedir (Esser, 2000: 56-61'den aktaran: Şahin, 2008: 230). “Kültürleşme” “acculturation” farklı kültürlerin karşılaşmasıyla birlikte bu kültürlere mensup bireylerin ve grupların etkileşim süreci olarak tanımlanmaktadır (Şahin, 2008:

230). “Uyum” “adaptation” ise kültürleşme süreci ile ilişkili bir kavram olup, “kültürleşme sürecindeki değişimlere ayak uydurmak” anlamında kullanılmaktadır (Şeker, 2015: 18).

İnsanlar göç ederken yanlarında dillerini, dinlerini, geleneklerini, etnik kimliklerini, mensubu oldukları kültürün tüm unsurlarını da göç ettikleri yere götürmektedirler. Göç edilen yere getirilen bu unsurlarla birlikte toplum içinde farklılıklar artmakta ve göç edilen yerin toplumu kültürel olarak çoğul hale gelmektedir. Yani, birçok kültürel kökene sahip insanlar farklı bir toplumda bir araya gelmekte ve toplumdaki söz konusu farklılıklar “azınlık”, “etnik grup” gibi terimlerin doğmasına neden olmaktadır (Berry, 1997: 7).

Göçle birlikte kültürel farklılıkların artmasından dolayı göçmenlerin gelinen yerin kültürüyle etkileşime girmeleri, topluma uyum sağlamaları beklenmektedir. Özellikle göçmenlerin fazla olduğu ülkelerde söz konusu farklılıklar önemli bir probleme dönüşebilmektedir. Çünkü göç öncesi söz konusu farklılıklar coğrafi olarak ayrı yerlerde yaşamaktayken göç sonrası aynı coğrafyaya taşınmaktadır. Eğer söz konusu farklılıklar arasında uyumsuzluklar da varsa farklılıkların bir arada olması ve bu farklılıkların bir arada çatışmadan nasıl kalacakları önemli bir soru haline gelmektedir.

Göçmenlerle yerel halkın kültürel farklılığının bir sorun haline dönüşmesi, göçün türünden, göçmenlerin kalıcı mı yoksa geçici bir süreliğine mi göç ettiği durumuna göre değişir. Burada söz konusu sorunlar kalıcı olarak gerçekleşen göçlerden kaynaklanır.

Göçmenlerin kültürleri ile yerel halkın kültürü arasındaki uyumsuzluklar ve zaman zaman gerilimlerin artması nedeniyle göçmenlerle yerel halkın bütünleşmesini hedefleyen birtakım politikalar ön plana çıkmaktadır (Şeker, 2015: 12). Toplumsal gerilimlerin ve gelecekte olabilecek olası olumsuz durumların önüne geçebilmek için hem göçmenlere hem de yerel halk ve devlete bir takım sorumluluklar düşmektedir (Yavuz, 2013: 616). Öncelikle göçmenlerden geldikleri yere uyum sağlamaları beklenmektedir. Fakat uyum süreci bir bütün olarak ele alınmadığı durumlarda, yani göçmenler yerel halk tarafından kabul görmezse uyum süreci zedelenebilir ve ötekileştirmeye varan ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Ateş ve Bektaş, 2016: 19).

Uyumun diğeri ayağı ise ülkenin göçmenlere karşı izleyeceği politikalarla ilgilidir. Temelde bu politikalar asimilasyonu ya da entegrasyonu amaçlamaktadır. Göçmenlerin ülkeye entegrasyonunda eğitim, sağlık, hukuk, istihdam ve kültürel alanda izlenecek olan politikalar önemlidir. Ayrıca kültürleşmenin türü üzerinde devletin tutumu önemli rol oynamaktadır. Entegrasyon veya asimilasyon politikasını benimseyen ülkelerde, ikisinin de gerçekleşebilmesi bir yönüyle göçmenlere diğeri yönüyle de yerel halka bağlıdır. Eğer yerel halkla göçmenler arasında önyargı, yabancı düşmanlığı gibi yaklaşımlar varsa iki grup arasında bütünleşme yerine çatışma, kendi kültürlerini kabul ettirme savaşı ortaya çıkabilir (Akıncı vd., 2015: 76) ve iletişimin sağlanamaması nedeniyle öteki grup gitgide daha olumsuz özelliklerle anılabilir. Böylece entegrasyon için gerekli olan sosyal temasın yerini sosyal mesafe, eşit hak ve sosyal statüye sahip olmanın yerini olumsuz ve hatalı genelleyici tutumlar ve ayrımcılık alabilir (Gürkayak, 2012: 256-257)

Yukarıda da ifade edildiği gibi bütünleşme için sadece göçmenlerin uyumu yeterli değildir. Uyumun gerçekleşebilmesi için yerel halkın göçmenleri toplumun yeni üyeleri olarak kabul etmesi ve göçmenlerin uyumu için devletin birtakım politikalar üretmesi gerekmektedir. Fakat toplumsal kabulün gerçekleşmesinin önünde bir takım sorunlar bulunmaktadır. Başta ideolojik yaklaşım, ekonomik çıkarlar ve medyanın takındığı yıkıcı tavır yerel halkın göçmenler için tutum ve algılarını etkilemektedir (Demir, 2015: 5).

Yerel halk ve göçmenlerin etkileşime giriş şekillerine göre farklı kültürleşme türleri ortaya çıkmaktadır. Göçmenlerin yerel halka karşı algısı ve kendi kültürünü sürdürmek veya yerel halkın kültürünü özümsemesi veya reddetmesi bu bağlamda belirleyici unsurdur. Aynı şekilde yerel halkın göçmenleri kabul etmeleri veya reddetmeleri göçmen grubuyla iletişime girmesi ve onların kültürlerine karşı duyarlılığına göre değişmektedir. Ülkelerin izleyeceği yol haritası ise siyasal kültürleriyle ilgilidir.

1.1.5. Türk Toplumunun Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Toplumsal Kabul Algısı

Suriyeli sığınmacılar Türkiye’de “misafir” olarak kabul edilmiş ve savaş bitene kadar geçici bir süreliğine ülkede bulunmaları planlanmıştır. Fakat aradan geçen birkaç yılın ardından Suriye’deki iç savaşın giderek kontrolden çıkması ve savaşa uluslararası aktörlerin ve terör örgütlerinin de dâhil olmasıyla Suriyelilerin geri dönmesi daha zor bir hal almaya başlamıştır. Suriyelilerin ülkedeki kalış sürelerinin uzaması ve kendi

ülkelerine geri dönmeme ihtimalleri toplumda hoşnutsuzlukların artmasına neden olmuştur (Karaca, 2015: 36)

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de kalıcı olarak algılanmaları, Suriyeli sığınmacıların ülkeye uyumunu ve Türk toplumun Suriyeli sığınmacıları toplumunun yeni üyeleri olarak kabul etmesini öncelikli hale getirmiştir. Bu doğrultuda Suriyeli sığınmacıların ülkeye uyumu ve Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara yönelik algıları üzerine şehir veya ülke genelinde birçok araştırma yapılmıştır. Aynı zamanda üniversite öğrencilerinin, esnafın, Suriye’ye komşu illerdeki kadınların, Suriyeli sığınmacıların yoğun olarak yaşadıkları ilçelerdeki halkın algısını araştıran mikro düzeyde birçok araştırma yapılmıştır. Bu bağlamda yapılan çalışmalardan bazıları aşağıda belirtilmiştir.

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yönelik ilk kapsamlı çalışma Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” adı altında yapılmıştır. Araştırma kapsamında 18 ilden 1501 kişi ile Suriyeli algısı ölçülmüştür. Araştırmadan elde edilen verilere göre, Türk toplumunun toplumsal kabul gerekçelerine bakıldığında “Ülkemizin tarihinden, coğrafyasından kaynaklanan bir zorunluluktur” önermesine katılanların oranı % 50,75 olduğu görülmüştür. Benzer şekilde “Sığınmacıların dinine, diline, etnik durumuna bakılmaksızın kabul edilmesi insanlık görevimizdir” önermesine katılanların oranı % 64,6 düzeyindedir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul gerekçelerine bakıldığında Suriyeli sığınmacılara karşı Türk vatandaşlarının duyarlı olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat “Sığınmacılar bizi ilgilendirmez, uzak durulmalıdır” önermesine katılanların oranı %41,6 ve katılmayanların oranı % 45,8 düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bu önermeye katılanlar ve katılmayanlar arasındaki fark az olmakla birlikte katılmayanların oranının daha yüksek olması sığınmacıların kabulü bakımından olumlu bir duruma işaret etmektedir. Araştırmanın sonucuna göre, Türk toplumu Suriyeli sığınmacıları “misafir” olarak yüksek düzeyde kabul ederken, “kalıcılık” söz konusu olduğunda, toplumda huzursuzluk ve mesafeli yaklaşımın gelecekte olumsuz bir tavra dönüşmesi mümkündür (Erdoğan, 2018a).

Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırma Merkezi tarafından yapılan bir diğer araştırma ise 2017 yılında “Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi” adı altında yapılmıştır. Araştırma kapsamında 26 şehirde 2.000 kişi ile Suriyeli algısı ölçülmüştür. Araştırmadan elde edilen verilere göre, Türk

toplumunun Suriyeli sığınmacıları tarif etmek için kullandıkları çoklu ifadelere bakıldığında % 57,8 ile “Zulümden/savaştan kaçan mağdur insanlardır.” İkinci sırada ise % 43,3 ile “Bize yük olan insanlardır.” Üçüncü sırada % 39,0 ile “Bize ileride çok sorun açacak tehlikeli insanlardır. Dördüncü sırada % 24 ile “Dilenciler/ sadece yardımlarla yaşayan insanlardır.” seçeneğinin işaretlendiği görülmektedir. Bu doğrultuda Suriyeli sığınmacılar öncelikle zulümden kaçan insanlar olarak olumlu yaklaşılmalı birlikte tehlike unsuru olarak da görülmektedirler. Suriyeli sığınmacıların nasıl algılandığı hususunda % 54,9 oranında tembel, %53,3 oranında mesafeli, % 53,3 oranında kötü, % 53,2 oranında kaba, % 52, 7 oranında pasaklı/pis olarak algılandığı sonucuna ulaşılmıştır. En yüksek olumlu ifade ise %39,2 ile çalışan olarak algılanmalarıdır. Bu durum, Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz algının daha fazla olduğunu göstermektedir. Ayrıca, kültürel benzerlik sorusuna katılımcılar % 80,2 oranında hiç benzemediklerini belirtmişlerdir. Suriyelilerin ülkelerine geri dönmesiyle ilgili beklentilerinin sorulduğu soruda ise %81,9 oranında “en az yarısı Türkiye’de kalır” ve “hiçbiri geri dönmez veya bir kısmı geri dönse bile büyük kısmı Türkiye’de kalır” şıkları işaretlemiştir.” Benzer şekilde entegrasyona yönelik olarak sorulan “Suriyelilerle huzur içinde bir arada yaşayabiliriz, Suriyeliler ülkemizin ekonomisi için yararlıdır ve Suriyeliler kültürel olarak bizi zenginleştirmektedir” sorularına katılmayanların oranı her soruda %70 üzerinde olduğu görülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuç ise Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılarla birlikte yaşama konusunda kaygılı oldukları, Suriyeli sığınmacılara karşı sosyal mesafe olduğu, Suriyeli sığınmacılarla iletişimin sınırlı olduğu, Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılar hakkında yetersiz bilgiye sahip olduğu, Suriyeli sığınmacılarla ülkede beraber yaşama hususunda isteksiz oldukları sonucuna varılmıştır (Erdoğan, 2018b).

Kadir Has Üniversitesi tarafından 2016,2017 ve 2018 yıllarında Türkiye genelinde yapılan “Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları” araştırmasına göre, Suriye sorunu Türk vatandaşları tarafından 2013 yılında % 65,5; 2015 yılında % 20,3; 2016 yılında % 22,9; 2017 yılında % 24,6 düzeyinde en önemli dış meselesi olarak algılanmaktadır. Öte yandan Türk vatandaşlarının 2016 yılında % 57,7; 2017 yılında %54,5 ve 2018 yılında %61,0’i Suriyeli sığınmacılardan memnun olmadıklarını belirtmişlerdir (Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Merkezi, 2016; 2017; 2018). Buna göre özellikle 2017 ve 2018 yılları arasında Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz algının ciddi oranda arttığı söylenebilir.

Türkiye genelinde Suriyeli sığınmacı algısı üzerine yapılan çalışmalardan bir diğeri ise, 2018 yılında Çiftçi (2018) tarafından “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutum, Algı ve Empatik Eğilimlerinin Analizi” adı altında, Türkiye genelinde yedi bölgede toplam 1614 kişinin katılımıyla yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, Türk vatandaşlarının Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verme, birlikte yaşama ve empati kurma hususunda olumsuz algıya sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Polis Akademisi, Göç ve Sınır Güvenliği Araştırmaları Merkezi (GÖÇMER, 2017) tarafından 2017 yılında “Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler” adı altında Ankara’da 400 kişiyle anket çalışması yapılmıştır. Çalışmanın amacı, Suriyeli sığınmacılara yönelik kaygıların belirlenmesi ve bu kaygıların doğruluk derecelerinin tartışılmasıdır. Bu doğrultuda çalışma kapsamında ekonomik, asayiş ve sosyo-kültürel konulara dair kaygılar değerlendirilmiştir. Örneğin, Suriyeli sığınmacıların işsizliği arttırdığı yönündeki algı, devletin Suriyelilerin gelmesinden sonra Türk vatandaşlarına yönelik sosyal yardım oranının düştüğü yönündeki algının gerçekleri yansıtmadığı belirtilmiştir. Aynı şekilde Suriyeli sığınmacıların şiddet, darp, hırsızlık gibi suçlarda artış olduğu yönündeki algının da yanlış olduğu belirtilerek, Suriyeli sığınmacılar dahil Türkiye’de bulunan tüm yabancı uyrukluların suç oranının çok düşük düzeyde olduğu belirtilmiştir. Buna göre Türkiye’de işlenen tüm suçların yalnızca % 6’sı yabancı uyruklular tarafından işlenmiştir.

Avrupa Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü tarafından 2017 yılında yapılan “Bilgiden Algıya: Türkiye’deki Sığınmacı, Göçmen ve Mülteci Algısı Üzerine Bir Çalışma” adı altında İstanbul’da 30 kişiyle nitel yönteme dayalı çalışma yapılmıştır. Çalışmada Suriyelilerle yalnızca “karşılaşmış” olanlarla “iletişim” halinde olanların algıları kıyaslanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, Suriyeli sığınmacılarla yalnızca karşılaşmış olanların algıları olumsuzken, Suriyeli sığınmacılarla iletişim halinde olanların algılarının olumlu olduğu belirlenmiştir. Nitekim Suriyeli sığınmacılarla iletişim halinde olanların “korkan, vatan haini ve kaçak” gibi Suriyeli sığınmacılara yönelik ithamlara karşı sağduyulu oldukları, Suriyeli sığınmacılarla iletişim halinde olanların onlarla empati yapma konusunda daha başarılı oldukları görülmüştür. Genel olarak ise Suriyelilere yönelik küçük düşürücü, milliyetçi söylemlerin olduğu, aynı zamanda Suriyelilere yönelik tutumlarının ardında Osmanlı döneminde ve Kurtuluş Savaşında yaşanan olayların da etkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, katılımcıların

Suriyeli sığınmacılara yönelik algılarının altında geleneksel ve sosyal medyanın etkisinin büyük olduğu vurgulanmıştır (Avrupa Siyasal ve Sosyal Araştırmalar, 2017).

Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacı algısı üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında ise şehir ve Türkiye genelinde yapılan çalışmalara kıyasla daha az oldukları görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik algılarını belirlemek için yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Polat ve Kaya (2017) tarafından, Çukurova Üniversitesinde okuyan öğrencilerin Suriyelilere yönelik kalıp yargı ve önyargı içeren ayrımcı ve ötekileştirici tutumlarının belirlenmesi için yarı-yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Araştırma sonucunda, Adana ilinin Suriye sınırına yakın olması, 1 adet mülteci kampının bulunması ve Suriyelilerin yoğun olarak bulunduğu illerden biri olmasına rağmen araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin yarısından fazlasının Suriyelilerle hiç iletişime geçmediği belirlenmiştir. Suriyelilere karşı üniversite öğrencilerinin algılarının ise olumsuz olduğu, ortak din algısının yüksek olduğu katılımcıların dahi vatandaşlık söz konusu olduğunda olumsuz tutumlarında artış gözlenmiştir. Araştırmada Suriyelilere yönelik sosyal dışlama, insanlık dışına atma, olumsuz özellikler atfetme, siyasal etiketleme, Gruplararası kıyaslama, Suriyelilerin sayısal önemini abartma, Suriyelilerin kültürel özelliklerini küçük görme ve Suriyelileri zayıf gösterme gibi ötekileştirme tarzları tespit edilmiştir.

Topkaya ve Akdağ (2016) tarafından, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin Suriyeli sığınmacılara yönelik algıları “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri” adlı çalışmada nitel yöntem kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, ev kirası ve tüketim ürünlerinin fiyatlarının artması, altyapı sıkıntısı ve konut sıkıntısı yaşandığı yönünde öğrenciler ekonomik rahatsızlıkları dile getirmişlerdir. Ayrıca, Suriyeli sığınmacıların kalabalık nüfusa sahip olmaları, çevreyi kirletmeleri, dilencilik yapmaları, kentsel dokuya zarar vermeleri nedeniyle rahatsızlık duyduklarını belirtmişlerdir. Çalışmaya katılanların % 55,5’i Suriyeli sığınmacılarla aynı mahalle veya apartmanda yaşamak istemediklerini belirtmiştir.

Kabaklı Çimen ve Ersoy Quadır (2018) tarafından, 2018 yılında İstanbul’da bir vakıf üniversitesinde öğrencilerin Suriyeli sığınmacılara yönelik algıları “Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Tutumlarının Sivil Katılımları Bağlamında

İncelenmesi” adlı çalışmada nicel yöntem kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin, Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz algıya sahip oldukları, Türkiye’ye uyum sağlamaları ve entegre olmalarına olumsuz baktıkları belirlenmiştir. Ayrıca, üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yardım faaliyetlerinde buldukları ve misafir olarak haklarının savunulmasını destekledikleri belirlenmiştir.

Ankaralı vd. (2017) tarafından, 2014-2015 yılları arasında Düzce Üniversitesindeki öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik algıları “Üniversite Öğrencilerinin Türkiye’deki Suriyeli Sığınmacılara Bakış Açısı” adlı çalışmada nicel yöntem kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik algıları; kız öğrencilerinin erkek öğrencilere kıyasla daha olumlu olduğu, öğrencilerin yetiştikleri coğrafi bölgelere göre Suriye sınırına yakın olan Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki öğrencilerin daha olumlu olduğu, Suriyelilerle iletişim kurmuş olan öğrencilerin daha olumlu yaklaştıkları ve empati kurdukları belirlenmiştir.

Sağır ve Kurtkara (2018) tarafından, Bülent Ecevit ve Karabük Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik algıları “Sosyoloji Bölümü Öğrencilerinin “Suriyeli” Kavramına İlişkin Tutumları Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme (Bülent Ecevit ve Karabük Üniversitesi Örneği)” adlı çalışmada nicel yöntem kullanılarak belirlenmiştir. Araştırma sonucunda, her iki üniversitenin sosyoloji bölümü öğrencileri, Suriyeli sığınmacılarının topluma uyum sağlayamadığı hususunda % 60 üzerinde hemfikirlerdir. Sosyoloji bölümü öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesine kesinlikle karşı oldukları, Suriyeli sığınmacılarla iletişime girme konusunda isteksiz oldukları belirlenmiştir. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların ülkenin sosyo-ekonomik düzenini bozduğunu, yerel halkın işini elinden aldığını, yaşamları için bir tehdit oluşturduğunu, toplumdan dışlanmaları gerektiğini düşünmektedirler.

1.2.Toplumsal Kabul ve Göçmenlerin Uyumu Modelleri

Göç sonrası farklı kültürel gruplar bir araya gelmektedir. Farklılıkların bir araya gelmesi nedeniyle kültürlerarası iletişimin kurulması ve kültürlerarası uyumun sağlanması gerekmektedir. Bu bölümde farklı kültürel grupların bir arada uyum içinde yaşaması, göçmenlerin uyumu ve yerel halkın kabulünün nasıl gerçekleşeceği üç farklı kültürlerarası uyum modeli ile sunulmuştur.

1.1.2. John W. Berry'nin Kültürleşme Modeli

Kültürün birçok tanımı arasında sosyal bilimcilerin kabul ettikleri tanımlardan biri kültürün “öğrenilmiş davranış kalıpları” olarak görülmesidir (Bozkurt, 2010: 90). Bu yönüyle kültür, öğrenilir ve nesilden nesle aktarılarak sürekliliği sağlanır. Kültürün öğrenilmesinde üç farklı süreç vardır. Bunlar, kültürlenme (enculturation), kültürlenme (culturation) ve kültürleşme (acculturation) süreçleridir (Güvenç, 1997: 85).

Kültürlenme, sosyoloji sözlüğünde toplumsallaşma (socialization) neredeyse aynı anlama gelen bir terim olarak ifade edilmektedir. Toplumsallaşma, bireyin toplumun kültürünü öğrenme ve içselleştirme süreciyken (Bozkurt: 2010: 111), kültürlenme, herhangi bir kültürün tam üyesi olmak için, o kültürün öngördüğü kültürel davranış kalıplarını sürekli öğrenmek ve kullanmak zorunda olma durumudur (Gordon, 1999: 444). 1948’de Herskovist tarafından kullanılan kültürlenme, UNESCO’nun sosyal bilimler sözlüğünde ise “insanoğlunun çocuk veya ergin olarak kendi kültüründe etkinlik kazanması ve eğitim süreci sırasında karşılaştığı bilinçli ve bilinç-dışı şartlanmalar” olarak tanımlanır (Güvenç, 2005:125). Kültürlenme, en geniş anlamıyla, eğitim ve öğrenmedir (Güvenç, 2005:125) ve bu yönüyle bir süreç olarak bireye bir kişilik yapısı kazandırır (Güvenç, 1997: 86).

Kültürlenme, değişik aile, eğitim, okul, meslek, bölge (alt kültür) çevrelerinden birbirini etkileyen akran grupları arasındaki kültür etkileşimidir. Kültürlenme ile kültürlenme arasındaki fark, ilki var olan kültürü iletirken ikincisi yeni kültürel yenilikler, özler ortaya çıkma sürecidir. Kültürlenme süreci kültür değişmelerinin ana kaynağı olup gelecekte egemen kültürü oluşturan kaynak olabileceği gibi “68 kuşağı”, “Kuva-i milliye” gibi bir akım da olabilir (Güvenç, 1997: 86).

Klasik tanımı Linton Redfield ve Herskovist tarafından yapılan kültürleşme “kültürel gruplarla bu grupların üyesi bireylerin teması sonucunda meydana gelen kültürel ve psikolojik değişim sürecidir (Berry, 1997: 7; 2013: 276; Gordon, 1964: 61-62). Kültürleşme, iki ya da daha fazla kültürün etkileşime girmesiyle değişime uğramaları ve aralarında ortak bileşkelerin oluşmasıdır (Güvenç, 1997: 87). Bu özelliği ile kültürleşme kültürlenmenin tersi bir süreçtir. Çünkü kültürlenmede kişiler kendi kültürlerini öğrendikleri bir süreçken, kültürleşme başka bir kültürün öğrenildiği bir süreçtir. Öte yandan kültürleşme için en az iki farklı kültür sistemi gereklidir fakat kültürleşme için yeterli değildir. Yeterlilik şartı, sürekli ilişki ve etkileşimin olmasıdır

(Güvenç, 2005: 126). Farklı kültürleri ihtiva eden toplumlarda kültürlerarası iletişimin kurulması ile etkileşime geçen gruplar diğer grubun kültürlerini hem öğrenir hem de kendi kültürlerine bir takım kültürel unsurları ekleyerek kendi kültüründe değişimlere sebep olur. Kültürleşmenin özünü oluşturan bu durum için farklı kültürleri ihtiva eden bir toplum olması gereklidir. Kültürel farklılıkların da oluşmasına daha önce de belirttiğimiz gibi en önemli sebeplerinden biri göçle birlikte topluma yeni kültürel grupların dâhil olmasıdır.

Göçün kültürleşme üzerindeki etkisi göçün türüne göre değişmektedir. İtme ve çekme kuramını temel alan Berry'ye göre daha iyi bir yaşam sürdürmek için gönüllü olarak göç eden göçmenler çokkültürlü toplumun üyeleri olma hususunda zorunlu göçe maruz kalan sığınmacı ve mültecilere göre daha isteklidirler. Yani göçmenlerin tutumları göçün türüne göre değişmektedir. Zorunlu-gönüllü göç ayrımında kültürleşme sürecini etkileyen bir diğer boyut ise göçmenlerin göç türüne göre hukuki olarak farklı şartlara sahip olmasıdır (Berry, 2006: 30-31).

Kültürleşme araştırmalarında, kültürel düzeyde iki farklı kültürel grubun temas öncesi önemli özellikleri bilinmesi gereklidir. Ayrıca temas sürecinde etkileşime giriş şekilleri ve kültür gruplarında meydana gelen değişimleri anlamak önemlidir. Meydana gelen değişimler küçük ya da büyük, kolayca gerçekleşmiş ya da kargaşalara neden olmuş olabilir (Berry, 2013: 277). Kültürel grupların diğer kültürle etkileşime girme ve kültürel kimliğine yaklaşımı kültürleşme sürecini etkilemektedir. Bu süreçle ilgili olarak Berry dört adet kültürleşme stratejisi belirlediği bir ölçek geliştirmiştir. Bunlar, asimilasyon, entegrasyon, ayırma/dışlama (seperation) ve marjinalizasyondur.

Berry'nin geliştirdiği kültürleşme modeli, başta sadece baskın olmayan grubun, göç açısından değerlendirirsek, yerel halkın karşısında azınlık durumunda olan göçmenlerin kültürleşmesi üzerinde durmuştur. Fakat etkileşim halinde olan her iki grubun da kültürleşme sürecinden etkileneceğinin anlaşılması üzerine geliştirdiği kültürleşme ölçeğine, baskın grup veya yerel halkın karşılıklı kültürleşmenin ne şekilde olacağına dair tutumuyla ilgili üçüncü bir boyut daha eklemiştir (Berry, 2013: 279).

Şekil 2:

Etnik-Kültürel Gruplarda ve Toplumun Bütününde Kültürleşme Yönelimleri

Kaynak: John W. Berry. "Contexts of acculturation". The Cambridge of Acculturation Psychology. (Ed.) D.L. Sam, J.W. Berry, New York: Cambridge University.

Asimilasyon, bireylerin kendi kültürel kimliklerini terk edip diğer kültürlerle gündelik etkileşime geçme isteğinin sonucunda gerçekleşmektedir. Eğer bireyler hem kendi kültürel kimliklerini korumak ve sürdürmek hem de diğer kültürlerle gündelik etkileşime geçmek istiyorsa *entegrasyon* gerçekleşir. Bireylerin kendi kültürlerine bir değer atfedip karşı kültürle etkileşime girmekten kaçınması ile *ayrılma* durumu ortaya çıkmaktadır. Son olarak, bireyler hem kendi kültürlerini sürdürmede başarısız veya isteksiz hem de diğer kültürle etkileşime geçme konusunda gönülsüz olurlarsa bu durumda *marjinalleşme* durumu ortaya çıkmaktadır (Berry, 2006: 35; 2013: 278).

Yukarıdaki dört kültürleşme türü de baskın olmayan grubun/göçmen grubunun üyelerinin kültürel kimlik ve özelliklerinin devamlılığının değerli olup olmaması konusundaki görüşleri ve diğer kültürel gruplarla ilişkilerinin değerli olup olmaması konusundaki görüş ve tutumlarına göre ortaya çıkmaktadır. Kültürlerarası iletişim açısından değerlendirildiğinde bu durum etnikmerkezci bakış açısına sahip olmakla alakalıdır. Etnikmerkezci bireylerin kendi kültürlerini üstün görmeleri nedeniyle öteki kültürel grupların değerlerini küçümserler. Bu durum kültürlerarası iletişimin önünde engel olduğu gibi kültürleşmenin ayrışmaya şeklinde gerçekleşmesine de neden olabilmektedir.

Öte yandan baskın grup/yerel halkın diğer grupların görüş ve tutumları üzerinde kısıtlamalar uygulaması durumunda üçüncü boyutta yeni tanımlar eklenmiştir. Eğer baskın grup diğer grupların asimile olmasını istiyorsa, bu durum "eritme potası" olarak

adlandırılmaktadır. Baskın grup tarafından diğerlerinin ayrılması talep ediliyorsa “ayrışma”, baskın olmayan grubun marjinalleşmesine, baskın grubun neden olması “dışlama” ve kültürel çeşitlilik her grup için arzulaniyor ve amaçlanıyorsa “çokkültürlülük” durumu ortaya çıkmaktadır (Berry, 2006: 36; 2013: 279).

1.2.1.Navas’ın Göreceli Genişletilmiş Kültürleşme Modeli

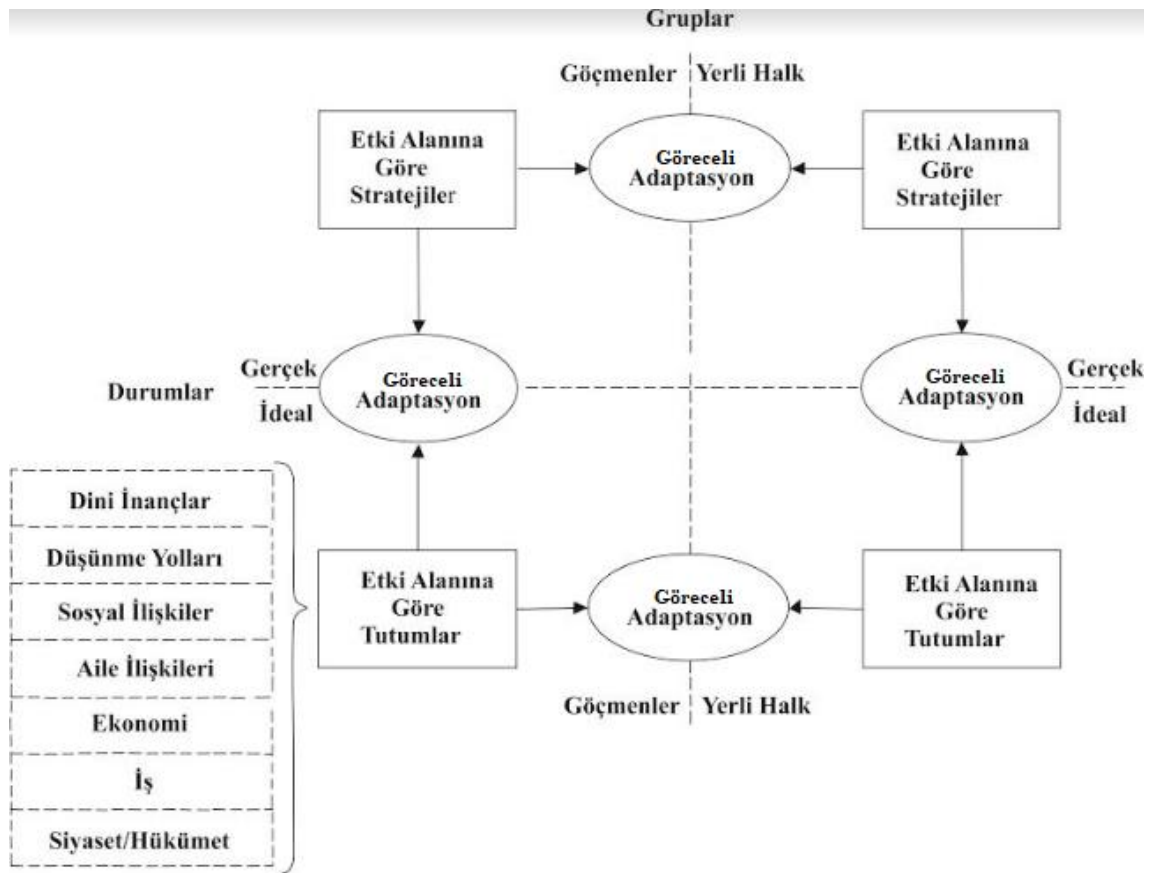
Navas ve arkadaşları (2005), Göreceli Genişletilmiş Kültürleşme Modeli – GGKM (Relative Acculturation Extended Model – RAEM) ile Berry tarafından geliştirilen kültürleşme modelini temel almakla birlikte kültürleşme stratejileri ve tutumları ayrımı yapmaktadır. GGKM ile yerel halkın “söz konusu göçmen grubun kökenine ve ayrıca yerel halkın politik, demografik ve sosyo-ekonomik koşullarına bağlı olarak genellikle farklı kültürleşme stratejileri tercih ettiği” kabul edilmektedir (Navas vd. 2005: 27). Bu modele göre hem göçmenlerin hem de yerel halkın kültürleşme sürecinde gerçek ve ideal tercihleri bulunmaktadır.

GGKM’nin kültürleşme sürecine yönelik katkıları beş temel noktada değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki, göçmenlerin ve yerel halkın kültürleşme süreci bir bütün olarak ele alınmasıdır. İkincisi, göçmen grupların etnik kökenlerine göre farklılıkları da kültürleşme süreci dâhilinde değerlendirilmesidir. Üçüncüsü, göçmen ve yerli halkın kültürleşme sürecinde yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, dini ve politik yönelimlerinin kültürleşme sürecinde etkisinin değerlendirilmesidir. Dördüncüsü, yerel halk ve göçmenler tercih ettikleri kültürleşme tutumları ve benimsenen stratejileri arasında bir ayrım yapılmasıdır. Son olarak, beşincisi ise farklı kültürleşme stratejileri ve tutumları farklı sosyo-kültürel gerçeklik alanlarının kapsamında değerlendirilmesidir (Navas, 2005: 26).

GGKM, yerel halkın algısını ve göçmenlerin kültürleşme stratejilerini hem de her iki grubun kültürleşme tutumunu yedi farklı göstergeyle ele almıştır. Buna göre kültürleşmeyi etkileyen unsurlar dini inançlar, (ideolojiyi ve değerleri içeren) düşünme yolları, sosyal ilişkiler, aile ilişkileri, ekonomi, iş dünyası ve siyasi görüşlerdir. Fakat Navas kültürleşme stratejilerinin kültürleşme alanına bağlı olarak farklılık göstereceğini belirtmektedir. Yani göçmenler bazı alanlarda entegrasyonu veya asimilasyonu tercih ederken bazı alanlarda yerel halkın kültüründen ayrışmayı tercih edebilmektedir. Farklı alanlarda farklı kültürleşme stratejilerinin oluşu kültürleşmenin tek bir yönde olmadığı, farklı kültürleşme süreçlerinin aynı anda gerçekleştiği anlamına gelmektedir. Örneğin

politik, iş veya ekonomik alanlarda asimilasyonu veya entegrasyonu tercih eden göçmenler, dini inançları veya aile ilişkilerinde kültürleşme stratejileri arasından ayrışmayı tercih edebilmektedirler (Navas, 2007: 71). Bu bağlamda yeni bir topluma katılan göçmen birey giyim konusunda yerel halk içinde asimile olurken, beslenme alışkanlıklarında entegrasyonu ve evlilik seçiminde ayrılma stratejisini benimseyebilmektedir (Karakuş, 2014: 49-50).

Şekil 3:
Göreceli Genişletilmiş Kültürleşme Modeli

Kaynak: Spitzberg, Brian H. – Changnon, Gabrielle. "Conceptualizing Intercultural Competence". The SAGE Handbook of Intercultural Competence. Ed.: D. K. Deardorff, D. Bok, California: SAGE, 2009, s. 28

GGKM'nin kültürleşme tutum ve stratejileri ayrımına göre göçmenler ve yerel halk hangi ideal kültürleşme stratejisi tercih edeceğini göz önünde bulundurmaktadır. Yani, GGKM ile bir yandan gerçek hayatta benimsenen kültürleşme stratejileri ve temas halinde olunan grup tarafından ideal olarak tercih edilen kültürleşme tutumları

arasındaki farkı dikkate alırken, öte yandan siyasi, ekonomik, iş, aile, sosyal, din ve düşünme biçimleri gibi farklı kültürleşme alanları dikkate alınır.

GGKM'ye göre yerel halk ile göçmenlerin farklı etnik kimliklere sahip olmaları, farklı kültürel değerlere sahip olmaları kültürleşme sürecini etkilemektedir. Öteki olarak algılanan gruplar veya kültürel farklılıkların artması durumunda yerel halkın kültürleşme alanlarındaki tutumu ile kendilerine daha yakın etnik kimlikler ve kültürel gruplara karşı kültürleşme alanlarında tercih edilen tutumlar farklı olacaktır. Bu durum benzer biçimde göçmen grupların da kültürleşme stratejileri ve kültürleşme tutumlarını etkilemektedir.

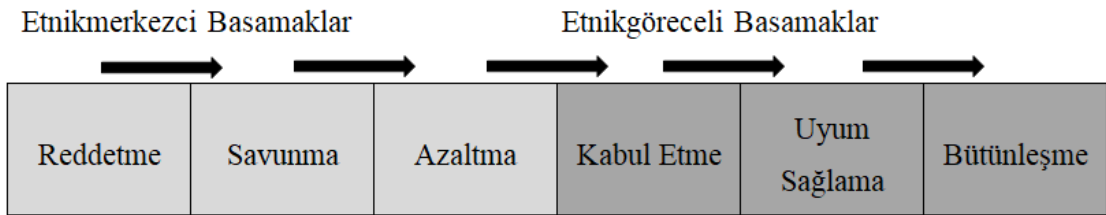
1.2.2.Milton J. Bennett'in Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli

Kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıkların önemine ve diğer kültürlerdeki insanların bakış açılarına duyarlı olmayı ifade etmektedir (Bhawuk ve Brislin, 1992: 414). Kültürlerarası duyarlılık gelişim modeli, insanların kültürel farklılıklara verdikleri tepkileri açıklamak için Milton Bennett tarafından geliştirilmiştir.

Milton Bennet'in geliştirdiği Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli –KDGM (Development Model of Intercultural Sensitivity –DMIS), kültürlerarası duyarlılığın gelişimini etnikmerkezci basamaklar ve etnikgöreceli basamaklar olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu iki basamak da kendi içinde üçer aşamadan oluşmaktadır (Şekil 4).

Şekil 4:

Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli

Kaynak: Bennett, J.M (1986). A Developmental Approach to Training For Intercultural Sensitivity, International Journal of Intercultural Relations, Vol. 10, pp 179-196.

Etnikmerkezçilik, bir etnik gruba dâhil insanların öteki etnik grupları kendi kültürüne dayanarak değerlendirilmeleridir (Giddens, 2012: 543) ve etnikmerkezci bireyler için üyesi oldukları grup veya kültür diğerlerinden daha üstündür (Kartarı, 2006: 208). İnsanlar dış dünyayı kendi kültürlerine göre yorumlarlar. Bu yönüyle herkes Giddens'ın görüşüne göre etnikmerkezçidir. Örneğin, bazı yiyecekler kültürlere göre lezzetli veya

tiksinç olabilir. Bu yönüyle tikslenme duygusu da kültürel bir durumdur. Çin mutfağında bulunan bir takım yiyecekler Türkler için asla yenilmeyecek, tiksiniç şeylerken Çinliler için çok lezzetlidir. Öte yandan etnikmerkezcilik, bireylerin kültürel farklılıkları doğal bir farklılık olarak görmekten fazlasıdır. Etnikmerkezci bireyler üyesi oldukları grubu veya kültürü kusursuz, tamamen doğru olarak görürken diğer etnik grupların veya kültürlerin değerlerini küçümsemektedirler.

Bennett'in geliştirdiği Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modelinde kültürlerarası duyarlılık etnikmerkezcilik basamaklarından etnikgörecelik basamaklarına doğru bir seyir izlemektedir. Etnikmerkezciliğin aşamaları, farklılıkların reddi ile başlayıp etnik grup veya kültürün savunulması ile devam eder ve farklılığın süreç içerisinde azalmasıyla bu süreç devam eder. Etnikgörecelik basamağında ise farklılıkların kabulü ile başlayıp farklılıklara karşı uyum sağlama ile devam eder ve nihayetinde etkin veya kültürel gruplar arasında bütünleşme gerçekleşir. Söz konusu aşamalar Bennett'in modeline göre sırasıyla şöyledir (Bennett, 1986: 182-186; Hammer, Bennett ve Wiseman, 2003: 424-426):

Reddetme aşamasında insanlar kendi kültürlerini tek gerçeklik olarak görür ve diğer kültürlerle etkileşime geçmekten kaçınırlar. Diğer kültürleri reddeden insanlar genel olarak kültürel farklılıklara ilgi duymazlar ve söz konusu farklılıklara karşı agresif tavırlar sergileyebilirler. Bu aşama nihai etnikmerkezcilik aşaması olarak da tanımlanmaktadır.

Savunma aşamasında kültürlerarasında farklılıklar birer tehdit olarak algılanmaktadır ve diğer etnik gruplar ve kültürler ötekileştirilmektedirler. Belirgin bir şekilde "biz" ve "onlar" ayrımı vardır. Öte yandan kültürel gruplar arasında reddetme aşamasıyla kıyaslandığında etkileşim savunma aşamasında daha fazladır.

Kültürel farklılıkların azalması aşamasında kültürel farklılıklar tanınmaya başlanmıştır. İnsanlar diğer etnik ve kültürel gruplarla aralarında benzerlikler ararlar ve onların davranışlarının kendi beklentilerine uyacak şekilde düzenlemelerini isteyebilirler.

Kabul aşaması, kültürel farklılıkların kabulünde etnikmerkezcilikten etnikgöreceliğe geçişin ilk aşamasıdır. Bu aşamada, kültürel farklılıklar hem kabul edilir hem de saygı duyulur. Fakat bu durum farklılıklarla uzlaşıldığı anlamı taşımamaktadır. Kültürel

farklılıklar olumsuz olarak yargılansa bile, bu farklılıklara sahip insanlar kendilerinden farklı ama aynı derecede insan olarak kabul edilirler.

Uyum aşaması, çokkültürlülüğün temellerinin atıldığı aşamadır. Farklı kültürlerle uyum sağlamış olan insanlar dünyaya başka gözlerden bakabilir ve başka kültürlerden insanlarla etkili iletişim kurabilecek seviyeye gelmiş olmaktadır.

Bütünleşme aşaması, çokkültürlülüğün sağlandığı aşamadır. Farklı kültürel ve etnik gruplardan insanlarla iletişim kurmada yeterliliğin, kültürel farklılıklara karşı duyarlılığın en iyi olduğu bütünleşme aşamasında insanlar farklılıkları bir değer olarak görmektedirler.

Berry'nin kültürleşme modelinde, baskın olmayan kültürel gruplar, kendi kültürlerine ve baskın kültürel grubun kültürüne verdikleri öneme göre farklı kültürleşme stratejileri izlenmekteydi. Söz konusu stratejilerin izlenmesine aynı zamanda baskın kültürel grubun üyelerinin tutumu da belirleyici olmaktadır. Yani baskın olmayan kültürel grubun entegrasyonu, asimilasyonu, ayrılması ya da marjinalleşmesi aynı zamanda baskın kültürel grubun tutumuyla belirlenmekteydi. Örneğin baskın olmayan kültürel grubun entegrasyonu, baskın grubun çokkültürlülüğü istemesiyle, baskın olmayan kültürel grubun ayrılması kendilerine uygulanan ayrımcılıkla, marjinalleşmeleri ise dışlanmalarına karşı verilen bir tepki olabilmektedir. Bu bağlamda göçmenlerle yerel halk arasında kültürleşme stratejisinin ne yönde olacağı Milton Bennett tarafından geliştirilen kültürlerarası duyarlılık gelişim modeli ile değerlendirmek mümkündür.

1.3.Göçmen ve Azınlık Politikaları İle İlgili Teoriler

Göç ve azınlık kavramları Canatan'ın (1990: 52) ifadesiyle bir madalyonun iki yüzü gibidir. Azınlıkların oluşmasının nedenlerinden biri göçtür. Bu bağlamda göç, günümüzde ulusların toplumsal güvenliğine yönelik bir tehdit kaynağı olarak da görülmektedir ve ülkeler göçten kaynaklanan etnik ve kültürel farklılıklara karşı üç farklı teori çerçevesinde politikalarını geliştirmişlerdir. Bunlardan ilki, ülkeler göçe karşı katı tedbirler alarak ülkeye gelen göçü azaltmayı ya da tamamen göçün durmasını amaçlarlar. İkinci yaklaşım, göçmenlerin asimilasyonu ile topluma katılmasını, böylece göçle gelen tehdidin önlenmesini amaçlamaktadır. Üçüncü yaklaşım ise, asimilasyon içermeyen yaklaşımlardır (Huntington, 2004: 180-181). Asimilasyon içermeyen yaklaşımlar ise entegrasyon ve çokkültürcülüktür. Fakat bu iki yaklaşımın da gizli bir

asimilasyon süreci olduğuna yönelik eleştiriler yapılmaktadır. Bu duruma aşağıdaki bölümlerde değinilecektir.

1.3.1. Asimilasyon Teorileri

Göç alan ülkelerde farklı kültürlerin bir arada nasıl yaşayacağı sorusuna yönelik geliştirilen politikalardan ilki olan asimilasyon, göçmenlerin sahip oldukları öz kültürlerini bırakmaları ve egemen kültürün değer ve normlarını özümsemeleridir (Giddens, 2012: 545). Yani asimilasyonla farklılıkların bir arada yaşaması değil, farklılıkların egemen kültür lehine ortadan kalkması amaçlanmaktadır. Göçmenlerin asimile olmaları daha önce belirttiğimiz Berry'nin modeline göre (2013: 279), ancak göçmenlerin kendi kültürel ve etnik kimliklerini sürdürmeyi bırakmaları ve egemen kültürle olumlu ilişkiler kurmak istemeleriyle gerçekleşir. Öte yandan etnik köken ve kültürü egemen kültüre benzer olan yerlerden gelen göçmenlerin asimilasyonu daha başarılıdır (Touranie, 2002: 254). Asimilasyonun nasıl gerçekleşeceği, süreç ve aşamalarıyla ilgili birkaç teori geliştirilmiştir. Bu teorilerden Asimilasyon yüzleri adlı teori hariç hepsi ABD'de geliştirilmiştir. Asimilasyon yüzleri teorisi ise Avustralya'da geliştirilmiştir.

Anglo uyum modeli (Anglo-conformity) ilk geliştirilen asimilasyon modellerinden biri olarak ana amacı, göçmenlerden kendi kültürel geçmişlerini terk etmesini ve mevcut kültürel değerleri özümsemesini sağlamaktır (Vatandaş, 2002: 25). Göçmenlerden benimsemeleri istenilen değerler, Amerika'yı ilk kez koloni yapan İngiltere'nin Anglo-Sakson ve Protestan değerleridir (Şan ve Haşlak, 2012: 36). Bu model Birinci Dünya Savaşı ve "yüzde yüz Amerikalı" hareketinin başlamasıyla yükselişe geçmiş (Crispino'dan aktaran Yalçın, 2002: 46), fakat Phortes ve Zhou'ya göre, İkinci Dünya Savaşı sonrası göçmenlerin etnik ve ırksal kökenlerindeki farklılıkların artması ve ABD'nin ekonomik yapısı nedeniyle Anglo asimilasyon modeli geçerliliğini yitirmiştir (Faulkner, 2011: 4).

Eritme Potası (The Melting Pot), Israel Zangwill tarafından 1908 yılında öne sürülmüştür (Şan ve Haşlak, 2012: 41). Anglo uyum modelinde göçmenlerden kendi kültürlerini terk etmeleri beklenirken bu modele göre, göçmenlerin kültürü ve egemen kültür birbiri içinde eriyerek yeni bir bütün oluştururlar (Giddens, 2012: 545). Gordon'a göre farklı kültürel gruplardan insanlar arasında evlilikler olursa göçmenler egemen kültürün yapıları ile iç içe geçecektir ve böylece göçmenlerin önyargı ve ayrımcılığa

uğramaları önlenmiş olacaktır. Nihayetinde “yurttaşlık asimilasyonu” boyutunda asimilasyon gerçekleşecek ve kültürel değerler birleştiği için gruplar arasında çatışma yaşanmayacaktır (Gordon, 1964: 126) .

Irk İlişkileri Döngüsü (race relation cycle), Anglo uyum ve Eritme Potası'nı takip eden süreçte Robert E. Park ve Ernest Burgess tarafından geliştirilmiştir. Irk İlişkileri döngüsü Chicago okulunun geliştirdiği bir teori olmakla birlikte özellikle teorinin geliştirilmesinde başta Thomas ile Znaniecki'nin birlikte yayımladığı “The Polish Peasant” adlı kitap etkili olmuştur. Bu kitapta, ABD’de yaşayan Polonyalı göçmenlerin Amerikan yaşamına katılımını anlayabilmek için Polonyalı göçmen grubu incelenmiştir. Yazarların yaptığı araştırmaya göre ABD’ye göç eden Polonyalılar burada göçmen örgütleri kurup kendi kültürlerini sürdürmektedirler ve bu durum asimile olmalarını engellemektedir. Fakat aynı zamanda Polonyalı-Amerikalı bir topluluğa dönüşmüşlerdir; bir yandan kendi kültürel özelliklerini sürdürürken diğer yandan Amerika’nın dilini ve kültürünü öğrenmişlerdir. Bu nedenle Thomas ve Znaniecki’ye göre göçmenlerin Amerikan kültürüne uyumu kendi kültürel aidiyetlerinden geçmektedir. Çünkü etnik gruplar bir anda öz kültürlerini bırakmıyorlar, aksine yavaş yavaş değişmekte ve ev sahibi toplumun kültürüne uyum sağlamaktadırlar (Schnapper, 2005: 204)

Park’a göre asimilasyon süreci biyolojik nitelikten ziyade psikolojiktir ve birleşmeyle ortaya çıkan kan karışmasından ziyade karakter, düşünce ve kurumlardaki değişmeye atıfta bulunmaktadır (Park ve Burgess, 1921: 741). Süreç içinde kişi ve gruplar, diğer kişi veya grupların hatıralarını, duygularını, deneyimlerini paylaşmakta ve böylece bu gruplar kültürel olarak iç içe geçmektedir (Park ve Burgess, 1921: 735). Asimilasyon süreci ırklar arasında sürekli cereyan eden bir ilişki döngüsü sonucunda gerçekleşmektedir. Bu süreçte öncelikle gruplar arasında temas kurulmaktadır ve temas sonrası gruplar arasında rekabet başlamaktadır. Rekabetin başlaması ile çatışmalar yaşanmakta ve çatışmaların ardından zamanla gruplar arasında uyum meydana gelmektedir. Uyumun sağlanmasıyla birlikte ise asimilasyon gerçekleşmektedir (Schnapper, 2005: 204). Bu teori Bennett’in Kültürlerarası duyarlılık gelişim modeline göre değerlendirirsek, gruplar arası temas kurulduktan sonra ilk olarak etnikmerkezci aşamada rekabet ve çatışma süreçlerinin gerçekleştiği, etnik görelilik aşamasına geçişin gerçekleştiği ikinci aşamada ise uyum ve asimilasyon süreçlerinin yaşandığı söylenebilir.

Asimilasyon Süreci Teorisi, Milton Gordon tarafından geliştirilmiştir. Gordon, başlangıçta yedi aşamalı bir asimilasyon süreci geliştirmiştir. Söz konusu sürecin birinci aşamasında yerli toplumun kültürüne doğru değişim “kültürel asimilasyon” gerçekleşmektedir. İkinci aşamada azınlık grup üyeleri yerli toplumun derneklerine, kulüplerine dâhil olmaktadır yani “yapısal asimilasyon” gerçekleşmektedir. Üçüncü aşama geniş çaplı karışık evliliklerle asimilasyon “birleşme” gerçekleşmektedir. Dördüncü aşamada ev sahibi topluma dayalı birliktelik anlayışı güçlenmekte ve “özdeşleşme” gerçekleşmektedir. Beşinci aşamada önyargılar ortadan kalkmakta ve azınlık grubu düşmanca tutumlara maruz kalmamaktadır. Altıncı aşamada kabullenilmiş davranış asimilasyonu gerçekleşmekte ve azınlık grup artık ayrımcılığa maruz kalmamaktadır. Yedinci ve son aşamada ise güç ve değer çatışmaları yok olmakta ve yurttaşlık asimilasyonu gerçekleşmektedir (Schnapper, 2005: 299-300; Yalçın, 2002: 47). Asimilasyon süreci tabloya dönüştürülmüş haliyle aşağıdaki gibidir:

Tablo 2:
Asimilasyon Süreci Teorisi

Süreç ya da Şart	Asimilasyon tipi ya da aşaması	Özel Kavram
Yerli toplumun kültürel öğelerine doğru değişim	Kültürel veya davranışsal asimilasyon	Kültürleşme (Acculturation)
Azınlık grubun üyelerinin yerli grubun kurumlarına katılması	Yapısal asimilasyon	Yok
Geniş çapta evlilikler	Evlilik yoluyla asimilasyon	Amalgation (Birleşme)
Yerli topluma dayalı birliktelik anlayışının gelişmesi	Özdeşleşme asimilasyonu	Yok
Önyargıların yok olması	Kabullenilmiş hal asimilasyonu	Yok
Ayrımcılığın yok olması	Kabullenilmiş davranış asimilasyonu	Yok
Güç ve değer çatışmalarının yok olması	Yurttaşlık asimilasyonu	Yok

Kaynak: Milton M. Gordon, *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins*, New York: Oxford University Press, 1964, s. 71

Gordon geliştirdiği teoriyle “İrk ilişkileri döngüsü” adlı teoriyi geliştirmek istese de teorisinde iktidar boyutuna yeterince değinmediği için ve yedi aşamalı asimilasyon sürecinde eritme potası adlı teorinin perspektifinin dışına çıkamadığı için eleştirilmiştir. Eleştirilerden sonra 1975 yılında teorisine siyasal boyut eklemiştir. Teorisine dâhil ettiği

siyasal boyut dört farklı siyasal sistem tipi ihtiva etmektedir. Bunlardan ilki, egemen grubun azınlıklara hak tanımadığı “ırkçı” bir sistemdir. İkincisi, azınlık grupların eritilmesini amaçlayan “asimilasyoncu” sistemdir. Üçüncüsü, hukuki olarak azınlıkların hemen tanınmasına izin vermeyen fakat özel alanda azınlıkları kültürlerini yaşamalarına karışmayan “liberal çoğulcu” sistemdir. Dördüncüsü ise, hem egemen grup hem de azınlık grupların birbirlerinden ayrı fakat eşit statüde tanındığı “kolektif çoğulcu” sistemdir (Schnapper, 2005: 301).

Gordon’a göre eğer gruplar birbirlerinden ayrı kalırlarsa, etkileşime girmezlerse etnikmerkezcilik şiddetlenmektedir ve etnik gruba bağlılık artmaktadır (Schnapper, 2005: 360). Bennett’in kültürlerarası duyarlılık gelişimi modeline göre değerlendirirsek, kültürlerarası iletişim duyarlılığı artan bireyler etnik merkezli bakış açısından etnik göreceli bakış açısına geçecekleri için asimilasyon süreci başarılı olacaktır. Fakat belirtmek gerekir ki Bennett’e göre kültürlerarası iletişim duyarlılığının gelişmesiyle birlikte asimilasyon değil bütünleşme gerçekleşmektedir.

Asimilasyon üzerine geliştirilen diğer teorilerden biri de *Asimilasyon Yüzleri* teorisidir ve Ron Taft tarafından geliştirilmiştir. Taft’a göre asimilasyon bir yeniden sosyalleşme halidir ve insanların davranışlarında meydana gelen değişimlerden, içinde yaşadığı toplumun üyeliğini kazanmaya kadarki süreçte bir takım psikolojik faktörleri içermektedir (akt. Yalçın, 2002: 48). Bu teoriye göre, asimilasyonun gerçekleşmesi kültürel yeterlilik, sosyal etkileşim kalıpları, sübjektif kimlik, yeni gruba kabul ve grup normlarına bireysel uygunluk şartlarıyla mümkündür (Scott ve Scott, 1989: 16). Göçmenlerin yeni kültürü öğrenme ve onun davranışsal şartlarını kabul potansiyelleri, göçmenlerin yetenekleri, erken eğitim ve kişilik özellikleri ile ilgilidir. Bunun yanı sıra dil yeterliliği, ekonomik, eğitim ve sosyal hayattaki başarıları topluma uyumdaki başarılarını yansıtmaktadır (Scott ve Scott, 1989: 79).

Asimilasyon üzerine geliştirilen modellere bakıldığında göçmenlerin egemen kültüre uyum sağlamaları, kendi kültürlerinden vaz geçmeleri, katıldıkları yeni topluma ayak uydurmaları beklenmektedir. Yerel halkın bu sürece katılımı eritme potası teorisinde görülmekle birlikte genel olarak egemen kültürün asimilasyon sürecinde bir rolü bulunmamaktadır. Bu nedenle asimilasyon tek boyutlu kültürleşme yaklaşımı olarak ifade edilmektedir (Bilge Zafer, 2016: 78). Toplumda farklılıkların egemen kültür lehine ortadan kalkması üzerine daha klasik asimilasyon modellerinin geliştirildiği dönemlerde

bile kültürel çoğulculuk söylemlerinin varlığı, asimilasyon süreçlerinin başarısızlığıyla birlikte gün geçtikçe daha fazla gündeme gelmiş ve farklılıkların bir arada çatışmadan yaşayabileceği entegrasyon modeli ortaya atılmıştır (Yalçın, 2002: 48-49).

1.3.2. Entegrasyon Teorileri

Göçle birlikte topluma farklı kültürel grupların katılmasıyla ülkeler toplumda çatışmaların önüne geçmek ve topluma yeni katılan üyelerle yerel halk arasında uyumun sağlanması için asimilasyon, entegrasyon ya da çokkültürcü politikalarından birine yönelmektedirler. Tarihsel süreç içerisinde bakıldığında bu politikalar arasında ilk başvurulan asimilasyon politikası olmuştur. Asimilasyon sürecinde göçmenlerden beklenen kültürel kimliklerinden egemen kültürün yönünde vazgeçmeleri yani yerel toplumun halkından kendilerini farklı kılan unsurlardan vazgeçmeleridir. Fakat bu her zaman mümkün olmaz. Çünkü kültür çok farklı kaynakları ihtiva etmektedir. Bir kültür soy, etnik köken, dil, din, ideoloji ve ekonomik, siyasi, sosyal, bölgesel birçok kaynaktan gelen unsuru içinde barındırmaktadır. Asimilasyonla kültürel farklılıkların ortadan kaldırılması amaçlanırken karşılaşılan zorluk da buradan kaynaklanmaktadır. Göçmenler farklı bir dil öğrenebilirler, dinlerini değiştirebilirler, geldikleri toplumun normlarına uyum sağlayabilirler fakat etnik kökenlerini, büyükbabalarını, ten renklerini değiştiremezler (Huntington: 2004: 27-31). Bu zorlukların aşımının ancak üç kuşak geçmesiyle, her kuşakta asimilasyonun daha fazla gerçekleşeceğini söyleyen görüşler bulunmakla birlikte (Schnapper, 2005: 278), 1950 sonrasında etnik farklılıkların asimile olamayacağı için göçmenlerin entegrasyonu ile uyumun sağlanması düşüncesi ağırlık kazanmaya başlamıştır (Bilge Zafer, 2016: 79).

Entegrasyon, bir toplum içinde mevcut farklı etnik ve kültürel grupların ülkenin sunduğu tüm hak ve hizmetlerden eşit olarak faydalanmasını, gruplar arasında ayrımcılık ve sürtüşme olmaksızın uyum içinde bir arada yaşayabilmesi olarak tanımlanmaktadır (Toksöz, 2006: 36). Entegrasyon, asimilasyon ile çokkültürcü politikalar arasında bir orta yoldur. Başka bir ifadeyle bazen asimilasyona gönderme yaparken bazen de çokkültürcülüğe gönderme yapmaktadır (Canatan, 1990: 59). Göçmenlerin entegrasyonu ile amaçlanan, asimilasyonun tek boyutlu uyum düşüncesinin aksine iki boyutlu uyumun gerçekleşmesini sağlamaktır. Asimilasyondan farklı olarak göçmenlerin kültürlerinden ve etnik kimliklerinden vazgeçmeleri istenmez, aksine sahip

oldukları kimlikleriyle buldukları topluma katılımları desteklenir (Akıncı ve diğeri, 2015: 70).

Berry'e göre entegrasyon, göçmenler kendi kültürlerini sürdürüp aynı zamanda toplumdaki diğeri kültürel gruplarla etkileşime girmesiyle gerçekleşmektedir. Böylece göçmenlerle yerel halk arasında kültürel entegrasyon sağlanmış olur ve aynı zamanda göçmenler bir etnik grubun üyesi olarak toplumun bir parçası olabilmektedirler (Berry, 2013: 278; 2006: 35). Bennett'e göre ise entegrasyon, kültürlerarası iletişim duyarlılığının etnikgöreceli aşamasında ulaşılabilecek en ideal duruma denk gelmektedir. Entegrasyonla birlikte bireyler bir kültürel gruba mensup olmanın yanı sıra kendilerini çokkültürlü birey olarak görürler (Hammer, Bennett ve Wiseman, 2003: 425; Aksoy, 2016: 41). Entegrasyon kavramını tanımlayan Heckmann ise bu kavramı kültürleşme kuramıyla ifade etmektedir. Heckmann'a göre kültürleşme, farklı kültürel grupların etkileşime girmesi sonucu kültürel benzeşme durumudur (Heckmann, 1992'den aktaran Gümüş, 2012: 22).

Entegrasyon konusunda bilimsel çalışmalarda analizler üç temel alana odaklanmaktadır (Ermağan, 2016: 299):

- 1) Materyal yaşam koşulları: Dilbilgisi, eğitim; çalışma durumları ve oturma mekanları
- 2) Sosyal Etkileşim: Kültürlerarası ilişkiler, evlilikler ve medyaların tutumları
- 3) Değerler-Eğilimler: Din, vatandaşlık ve kimliksel özdeşlikler

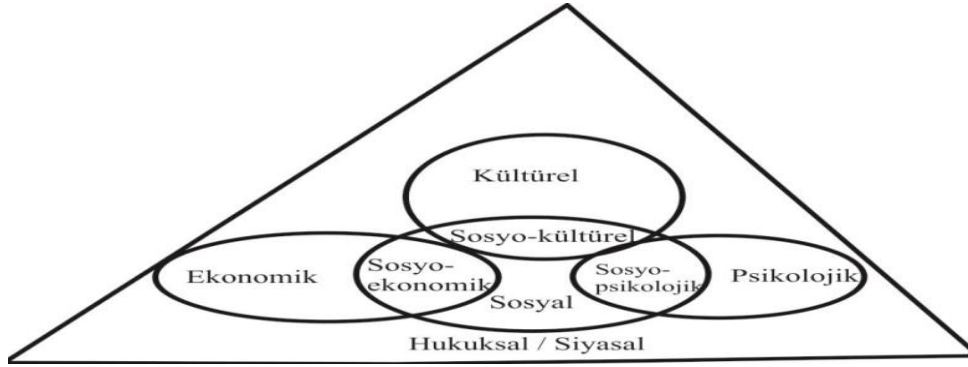
Bu üç temel alan, entegrasyon politikalarında hukuki ve siyasi temelde ekonomik, kültürel, psikolojik ve sosyal boyutlarını kapsamaktadır. Göçmenler açısından entegrasyonun hukuki temeli 1951 Cenevre Sözleşmesine dayanmaktadır¹. Göçmenlere ev sahipliği yapan devlet, mültecilere güvenli bir yasal statü ve oturma izni, yerel kurumlara, tesislere ve hizmetlere erişimde vatandaşlarla aynı haklar verilmelidir. Böylece mülteciler marjinalleşmeyeceği gibi, kendilerini "ikinci sınıf vatandaş" olarak da görmeyeceklerdir. Ekonomik boyut, bireylerin geçimlerini sağlayabilecek yeterlilikte

---

¹ Mülteci Hukukuna Dair Cenevre Sözleşmesi, Madde 34: "Taraflar Devletler, mültecileri özümlemeyi ve vatandaşlığa almayı her türlü imkân ölçüsünde kolaylaştıracaklardır. Vatandaşlığa alma işlemlerini çabuklaştırmaya ve bu işlemlerin masraf ve resimlerini her türlü imkan ölçüsünde azaltmaya özel çaba göstereceklerdir."

olmaları, yani insani yardımlara bağımlı olmaları ve yerel ekonomiye katkıda bulunmalarının beklenmesidir. Sosyo-kültürel boyut, mültecileri ev sahibi topluluğun kendi içlerine dahil etmeleri sorumluluğu, ayrımcılık yapılmaması, yabancı düşmanlığının önüne geçilmesiyle ilgilidir (BMİHK, 2005: 5). BMİHK tarafından 2005 yılında yayınlanan rapora göre entegrasyonun üç boyutundan bahsedilmekle birlikte entegrasyon için önemli olan bir başka boyut ise psikolojik boyuttur. Psikolojik boyutun ara boyutu olan sosyo-psikolojik boyutta, insanların bireysel veya grup içinde nasıl düşündükleri, hissettikleri ve birbirleriyle nasıl etkileşime geçildiği üzerine durulmaktadır (Bordens ve Horowitz, 2002'den aktaran Türker ve Yıldız, 2015: 30).

Şekil 5:
Entegrasyon Stratejisinin Boyutları

Kaynak: Türker, 2013'den aktaran Duygu Türker ve Ayselin Yıldız. "Göçmenlerde Sosyo-Psikolojik Entegrasyon Analizi". Göç ve Uyum, ss. 23-31

Akademik çalışmalarda üç temel alanda analiz edilen, farklı stratejik boyutları bulunan entegrasyonu Esser "sistem entegrasyonu" ve "sosyal entegrasyon" olarak ikiye ayırmaktadır. Sistem entegrasyonu, göçmenlere ekonomik, çalışma, oturma hakkı gibi temel haklara erişiminin sağlanmasıdır. Yani göçmenlerin ülkenin hukuksal sistemine kabul edilmesidir (Şahin, 2008: 230). Fakat sistem entegrasyonu göçmenlerin topluma entegre olması için yeterli değildir. Göçmenlerin topluma entegre olması için sosyal entegrasyonun gerçekleşmesi gereklidir. Esser'e göre sosyal entegrasyon dört boyuttan oluşmaktadır. Bunlardan ilki, kültürleşme (acculturation), göçmenlerin geldikleri ülkenin dilini, gelenek ve davranışlarını öğrenme sürecidir. Bu sürecin bir diğer adı ise kognitif sosyalleşmedir. İkincisi, sosyal, ekonomik ve politik konumdur (placement). Bu boyutta Esser yapısal boyut demektedir ve toplam içindeki ekonomik, sosyal ve politik statülerini ifade etmektedir. Üçüncüsü, etkileşim (interaction), göçmenlerle yerel halk arasındaki etkileşimi ifade etmektedir. Dördüncü boyut olan kimlik (identity) ise

göçmeler ve yerel halk arasında “biz” duygusunun oluşması, sosyal normların içselleşerek aidiyet hissinin oluşması ifade edilmektedir (Şahin, 2008: 230; Gümüş, 2012: 25).

Esser’e göre sosyal entegrasyon dört farklı şekilde gerçekleşmektedir². Bunlar (Şahin, 2010: 230);

- Çoklu entegrasyon: Her iki kültüre uyum
- Segrasyon: Öz kültüre uyumun baskın olması durumu
- Asimilasyon: Yeni kültüre uyumun baskın olması durumu
- Marjinalleşme: Her iki kültürü reddetme durumu

Sosyal ve sistem entegrasyonu yapan Esser’e göre entegrasyonun tüm aşamaları aynı anda yaşanmaktadır. Öte yandan Esser entegrasyona bir takım eleştirilerde de bulunmaktadır. Esser’e göre entegrasyon az ya da çok asimilasyon anlamına gelmektedir (Esser, 1984’den aktaran Gezgin, 2015: 97).

1.3.3.Çokkültürcülük Teorileri

Tarihsel süreç içerisinde devletler kültürel azınlıkları ve göçle gelen kültürel farklılıkları ulus-devletin egemen kültürü için bir tehdit olarak görüp asimilasyon politikalarıyla farklılıkları egemen kültür lehinde ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Asimilasyon politikalarının başarısızlığının akabinde entegrasyon politikaları devreye sokulmuş, farklılıkların kamusal alandan soyutlanması amaçlanmıştır. Fakat kültürel azınlıkların ve kültürel grupların giderek artan hak talepleri neticesinde ortaya çıkan sorunların çözümü için yeni bir yaklaşım olarak çokkültürcülük politikaları ortaya çıkmıştır.

Multiculturalism kavramının tercüme eserlerde ve yazılan makalelerde “çokkültürcülük” veya “çokkültürlülük” şeklinde çevrildiği görülmektedir. Fakat Anık’ın (2012a: 75, 2012b: 118; Yanık, 2011: 80) da belirttiği gibi birbirleri yerine sıkça kullanılan bu iki kavram arasında bir takım farklılıklar bulunmaktadır ve söz konusu farklılıklar doğrultusunda iki kavram arasında ayrıma gidilmesi gerekmektedir.

---

² Entegrasyonla ilgili başka bir tasnifte üç farklı entegrasyon kategorisi vardır. Söz konusu tasnif, azınlığın kendi kültürünü bırakarak egemen kültürü özümlediği “tekilci entegrasyon”, iki tarafın beraber yaşamayı tercih ettiği bir çözüm olarak kabul ettiği, fakat kültürel gruplar arasında etkileşimin az olduğu “çoğulcu entegrasyon” ve her iki kültürel grubun kültürleşme yoluyla yüksek etkileşimde buldukları “içten karşılıklı ilişkili entegrasyon” tasnifidir (Gezgin, 2015: 97).

Çokkültürlülük, belirli bir toplum içinde farklı etnik, dilsel, dini, kültürel grupların olduğunu ifade eden sosyolojik bir tespittir (Anık, 2012a: 76). Başka bir ifadeyle çokkültürlülük, bir toplumda iki veya daha fazla sayıda kültürel grubun bulunmasıdır (Parekh, 2002: 7). Çokkültürcülük ise 1960’lardan sonra gündeme gelmeye başlayan bir politika olmakla birlikte çokkültürlülük sosyal bir olgu olarak çok eski zamanlardan beri var olan bir olgudur. Örneğin, yaklaşık 500 yıl boyunca Osmanlı Devletinde toplumda farklı din ve etnik gruplar bir arada yaşamaktaydı. Osmanlı Devleti egemenliği altında yer alan azınlıkları asimile etmek yerine Millet Sistemi adı verilen dini gruplara tanınan geniş haklar sayesinde farklılıklar için bir tehdit değil, bir koruyucu olmuştur. Hatta etnik ve kültürel farklılıklar zenginlik kaynağı olarak görülmüştür (Anık, 2012b: 122).

Günümüzde de modern dönem öncesinde olduğu gibi kültürel farklılıklar varlıklarını sürdürmekte ve her devletin sınırları dâhilinde farklı birçok kültürel unsur bulunmaktadır. Örneğin, Spitzberg ve Changnon (2009: 2), 500 yıl önce 14.000 farklı dil konuşulduğunu fakat 2008 yılı itibariyle bu rakamın 7.000 dilin altına düştüğünü belirtmektedir. Kymlicka (2015: 26) ise günümüzde 600 yaşayan dil grubu ve 5000 etnik grubun 184 bağımsız devletin bünyesinde olduğunu belirtmiştir. Böylesine fazla dilsel, etnik ve kültürel farklılıkların olmasına rağmen çokkültürlü toplumsal yapının geçmiş dönemlerde bir sorun olmamasının nedeni, Taylor’un ifadesiyle modern öncesi zamanlarda insanların “kimlik” ve “tanınma” gibi kavramlar ekseninde sorun yaratmaktan uzak olmaları, farklılıklarını bu tür kavramlar ekseninde dile getirmeye gerek duymamalarıydı (Taylor, 2014: 55).

Bir toplumun çokkültürlü bir yapıda olması çokkültürcü olduğu anlamına gelmemektedir. Çokkültürcülük, çokkültürlü bir toplumda kültürel farklılıkları oluşturan unsurların korunması ve tanınması için gerekli olan düzenlemeleri içeren politikalar anlamına gelmektedir (Anık, 2012a: 75-76). Başka bir tanıma göre ise çokkültürcülük, modern demokrasilere ait çağdaş bir yenilik, kültürel farklılıkların toplumsal adaletle çözmeye çalışan siyasi bir program olarak tanımlanmıştır (Doytcheva, 2009: 24-25). Bu bağlamda çokkültürcülük, her kültürün kendine özgü bir değer olduğunu ve kültürel farklılıkların egemen kültürün lehine ortadan kaldırılmasının aksine egemen kültüre karşı korunması gerekliliği üzerine kurulu bir politikadır.

Çokkültürcülük kavramının tanımında yer alan “kültürel farklılıkların kabulü”, ulus-devletlerin siyasi birliği sağlama amacının yanında kültürel birliği sağlamak için

egemen kültür oluşturmaları nedeniyle ortaya çıkan ulusal azınlıklar ve uluslararası göçle gelen yeni kültürel farklılıkların talepleriyle ilgilidir (Yanık, 2011: 82). Fakat “kültürel farklılıkların kabulü” politik bağlamda nasıl gerçekleşeceği çokkültürcülük tartışmalarında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Temelde çokkültürcülük üzerine süren tartışmalara bakıldığında ilk görüş ayrılığı, çokkültürcülüğü reddedenler ve kabul edenler şeklinde olduğu görülmektedir. Çokkültürcülüğü reddedenler, genel olarak milliyetçi/muhafazakâr ideolojiyi benimseyenler ve Marksizm’i benimseyen kesimlerdir. Milliyetçiliğin/muhafazakarlığın çokkültürcülüğe karşı olmasının nedeni, kültürel homojenliği ve ulusal kimliği savunuyor olmalarıdır (Heywood, 2014: 168). Bu doğrultuda milliyetçi/muhafazakar kesimin çokkültürcülüğe getirdiği eleştiri, kültürel farklılıkların kabul edilmesi ve savunulmasının ulus-devletlerin varlığı için bir tehdit unsuru olarak görmelerinden kaynaklıdır. Ayrıca göçmenlerin, mültecilerin ülkeye kabulüyle birlikte ülke nüfusunun yoğunluğu zamanla göçmen ve mültecilerin lehine artış göstermesi kaygısını taşımaktadırlar. Marksistlerin çokkültürcülüğü eleştirmelerinin nedeni ise, kişilerin sahip olduğu tüm kimliklerin altyapının bir ürünü olmakla birlikte, kimlikler sınıflı toplum içinde yapay bir hale dönüşmektedir. Bu doğrultuda tüm kimliksel tasnifler komünist aşamaya geçildiğinde ortadan kalkması gereklidir. Marksist görüşün getirdiği bir diğer eleştiri ise, çokkültürcülüğün farklılıkları folklorik açıdan kabul etmekle birlikte konu ekonomik bölüşüm ve paylaşım geldiğinde hakların korunmasında etkisiz kalmasıdır (Anık, 2012a: 91-92).

Çokkültürcülük üzerine yapılan tartışmalarda ikinci ayırım çokkültürcülüğün ne şekilde olması gerektiği üzerindeki farklı görüşlerden kaynaklanmaktadır. Bu ayırımla birlikte liberal çokkültürcülük (liberteryen) ve toplulukçu çokkültürcülük (komüniteryen) anlayışları ortaya çıkmaktadır. Liberallerin çokkültürcülük anlayışının merkezinde birey varken toplulukçuların çokkültürcülük anlayışının merkezinde kültürel gruplar vardır. Başka bir deyişle liberal çokkültürcülüğü savunanlara göre bireysel kimlik farklılıklarının korunması gerekirken, toplulukçu çokkültürcülüğü savunanlara göre topluluk ve grup kimlik farklılıklarının korunması gereklidir (Anık, 2018: 459).

Liberal çokkültürcülük yaklaşımının temsilcilerinden Kymlicka çokkültürlü devletlerde kültürel farklılıkları “çoketnikli” ve “çokuluslu” farklılıklar olarak tasnif etmiştir. Kymlicka’nın tanımına göre “ulus” kavramını, “belirli bir toprak parçası ya da yurttaki

yaşayan, ayrı bir ortak dili ve kültürü olan, az ya da çok kurumsal olarak olgunlaşmış, tarihsel bir cemaat” anlamında kullanmıştır. Bu doğrultuda farklı ulusları bünyesinde barındıran ülkeler çokuluslu devletlerdir. Çokkültürlü devletlerin ikinci türü olan çöketniklilik göçle meydana gelen kültürel çoğulculuk türüdür (Kymlicka, 2015: 41-51). Yani göçmenler geldikleri ülkede ulusal azınlık değil etnik azınlık durumundadırlar.

Kymlicka, etnik ve ulusal grupların farklılıklarını koruyabilmeleri için gerekli olan hakları üç gruba ayırmıştır. Bunlardan ilki, “özyönetim” hakkıdır. Özyönetim hakkı, Birleşmiş Milletler Antlaşması gereğince talep eden ulusal azınlıklara verilmesi gereken bir haktır. Farklılıkların korunması için gerekli olan haklardan ikincisi, “çöketniklilik” haklarıdır. Bu hakların ana amacı göçmenlerin entegrasyonunun gerçekleşmesini sağlamaktır. Bu doğrultuda etnik azınlıkların kültürel taleplerine özgü düzenlemeler yapılması çöketniklilik hakları kapsamındadır. Örneğin, Müslümanlar için kutsal olan Cuma günlerinin Müslüman gruplar için tatil edilmesi, benzer şekilde Cumartesi günlerinin Yahudiler için tatil günü kabul edilmesi gibi uygulamalar bu kapsamdadır. Üçüncü grup haklar ise “özel temsil” hakkıdır. Bu hak doğrultusunda hem etnik azınlıkların hem de merkezi azınlıkların merkezi yönetimde temsil edilmesi hedeflenmiştir (Kymlicka, 2015: 66-74).

Kymlicka, liberal çokkültürcülük anlayışı doğrultusunda bireylerin haklarının etnik ve ulusal azınlık gruplarına karşı korunması gerektiğini belirtir. Her azınlık grubun haklarının öteki gruplar karşısında kısıtlanmasının önlenmesi için gruplar arası ilişkilerde “dış koruma” gerekiyken, grup içindeki bireylerin haklarını grup içi ilişkilerden koruyabilmek için “iç kısıtlamalar” gereklidir. Dış korumayla kültürel grupların hakları garanti altına alınırken iç kısıtlamalarla bireysel haklar garanti altına alınmış olacaktır. Böylece, bireyler mensubu oldukları kültürel gruba karşı zorunlu bir aidiyet bağıyla bağlı kalmak zorunda kalmaları önlenmiş olacaktır (Kymlicka, 2015: 79-81). Liberal çokkültürcülük anlayışına göre, belirli bir kültüre mensup bireyler “din ve vicdan özgürlüğü” ve “örgütlenme(me) özgürlüğü” hakları eksininde diledikleri zaman “çıkış hakkı” ilkesi ile mensubu oldukları kültürel gruptan ayrılabilirdiler (Anık, 2018: 463).

Liberal çokkültürcü yaklaşımın karşısında yer alan toplulukçu çokkültürcü yaklaşımın temel varsayımı, bireylerin içinde yaşadıkları kültürel gruptan ayrı düşünemeyecekleri

için kültürel farklılıklar üzerine tanımlanması gereken hakların bireyleri değil grupları temel alması gerektiğidir. Bu doğrultuda, Taylor'a göre çokkültürcülük politikası, kimliklerin eşit şekilde tanınması ile gerçekleşmesi gerekmektedir.

Taylor'a göre kimliklerin şekillenmesinde "tanınma", "tanınmama" ve "yanlış tanınma" etkili olmaktadır. Tanınmama ve yanlış tanınma nedeniyle bazı gruplar zarar görebilir. Çünkü her iki durumda da bazı gruplar kalıp yargılara, ön yargılara maruz kalır. Yanlış tanınan gruptan bireylere karşı küçümseyici tutumlar, nefret söylemleri geliştirilir. Bu bağlamda kimlik ve tanınma arasındaki ilişki diyalojik niteliktedir; insanların kendilerini açıklayabilmesi ve bu bağlamda kimliklerini tanımlayabilmeleri için iletişim yeterliliğine sahip olmaları gereklidir. Kimlik kendiliğinden oluşan yahut kişinin tek başına oluşturduğu bir olgu değildir. Aksine ötekiyle etkileşimle kazanılır. Taylor'a göre kimliğin can alıcı yönü de budur (Taylor, 2014: 46-55).

Kimlikler hem bireysel düzlemde öteki insanlarla ilişkilerde kişisel düzeyde, hem de toplumsal düzlemde eşit tanınma politikası gereğince kamusal düzeyde tanınma söylemini öne çıkartır. Eşit tanınma politikası tüm vatandaşların siyasi ve sosyo-ekonomik yönden eşit olması gerektiği vurgular. Fakat aynı zamanda eşit tanınma politikası "eşit haysiyet politikası" ve "farklılık politikası" dâhilinde gerçekleşir. Eşit haysiyet politikası gereği devletin görevi, kimlikler arasında ayırım yapmadan tüm vatandaşlarına aynı şekilde davranmaktır. Farklılık politikası gereğince de devlet her bireyin kendine özgü farklılığını tanımalı ve tüm farklılıklara eşit derecede değer vermelidir (Taylor, 2014: 57-60). İki politika aracılığıyla, bireyler arasında farklılıkları devletin görmezden gelmesi beklenirken, bireylerin mensubu oldukları kültürel grupların farklılıkları için devletten pozitif ayrımcılık yapılması beklenmektedir. Kültürel grupların varlıklarının devamı için farklılık politikalarının uygulanması gereklidir. Devletlerin bu politikayı uygulayabilmelerinin yolu ise etnikgöreceli bir tutumla hareket etmeleridir.

BÖLÜM II: ÖTEKİ ALGISI VE KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM

2.1.Toplumsal Kabulün Önündeki Önemli Bir Engel Olarak “Ötekileştirme”

2.1.1. Ben ve Öteki Ayrımı

“Öteki” kelime anlamı olarak “sözü edilen veya benzer iki nesneden önem ve konum bakımından uzakta olan” anlamına gelmektedir. Toplum bilimi açısından ise “mevcut kültürün içinde dışlanmış olan” öteki kavramıyla ifade edilmektedir (www.tdk.gov.tr). Ötekinin varlığı tarihsel süreçte modern toplumla birlikte ortaya çıkan bir durum değildir. Eski Yunan’a baktığımızda ötekinin algılanması ve onlarla ilişkileri düzenleyen “yerli”, “yabancı”, “yurttaş olan ve olmayan”, “özgür insan ve köle”, “kadın ve erkek” gibi birçok tanım bulunmaktadır (Schnapper, 2005: 25-36). Ortaçağ Avrupası’nda ötekileştirme “dinsel ırkçılık” üzerinden yapıldığı görülmektedir. Örneğin, bu dönemde Müslümanlar alt-insanlar olarak görülmekte ve şeytanlaştırılmaktadır. 1095 yılında Birinci Haçlı Seferini ilan eden Papa II. Urbanus’un Müslümanlara karşı sarf ettiği sözler bu bağlamda önemlidir (Schnapper, 2005: 43-45):

“Müslümanlar şeytanın uşaklarıdır. Aşağılanmayı hak etmiş, şeytanın aşağılık kölesi olmuş, insanlık onuru bakımından soysuzlaşmış bu kafir ırk, her şeye kadir Tanrı’nın seçilmiş halkı karşısında galip gelirse; bu bizim için be büyük utanç olur. Bir tando gerçek varlıktan yoksun sefiller diğerk yanda boğazına kadar gerçek zenginliğe batmış insanlar, bir yanda Tanrı’nın düşmanları diğerk yanda dostları savaşacak”.

Görüldüğü gibi ötekinin varlığı ve ötekileştirilen kimlikler modern dönemin bir özelliğı değildir. Ötekinin varlığı tarihi çok eski zamanlara uzandığı gibi yeni ötekilerin ortaya çıkması da mümkündür.

Öteki üzerine yapılan çalışmalara bakıldığında iki tür öteki algısından bahsetmek mümkündür. Bunlardan biri, doğal biçimde gelişen, benliğin oluşumunu için gerekli olan ötekidir. Diğerk öteki algısı ise bir tehdit olarak algılanan, varlığı hoş karşılanmayan, düşmanlık ve şiddet unsurlarına yol açan ötekidir. Her iki öteki algısının da nasıl ortaya çıktığını anlamak için sırasıyla ben/biz ve diğerkleri/öteki arasındaki ayrımın nasıl gerçekleştiğı, bu doğrultuda öncelikle “ben” algısının ve akabinde “biz”

algısının “öteki” ile ilişkili olarak nasıl ortaya çıktığı, ardından ötekileştirmenin nedenleri üzerinde durulacaktır.

İnsanlar doğumdan önce anne karnında geçirdiği gelişim sürecinde anneye biyolojik bir bütünlük halindedir. Doğum sonrasında ise bebek kendi ihtiyaçlarını tıpkı anne karnındaki süreçte olduğu gibi anne aracılığıyla karşılar ve fiziksel bağlamda anneye bağ kopmuş olmakla birlikte anneye olan bütünlük devam etmektedir. Bu süreçte bebeğin benlik algısından söz etmek mümkün değildir. Etrafında olup bitenlere, kültüre ve konuşulan dile karşı kapalı olan bebek kendi benliğinin farkında değildir. Çocuğun benliğinin oluşumu kişisel bütünleşmenin ve kişilerarası farklılıkların algılanması süreciyle ilgilidir. Fakat bu tanımda aynı zamanda tatmin edici bulunmayan bir takım hususlar da bulunmaktadır. Yapılan araştırmalarda kişisel bütünleşme ve kişilerarası farklılıkların algılanmasında kültürün etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Gelineen noktada ayrıca benliğin oluşumu psikolojik, sosyokültürel ve nörolojik değişkenlerle birlikte değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır (Fişek, 2013: 243-247).

İnsan için yapılan tanımlara bakıldığında “insan sosyal bir varlıktır”, “insan sosyal bir hayvandır” gibi tanımlar dikkat çekmektedir (Kağıtçıbaşı, 1996: 51). Diğer canlılara bakıldığında hayvanlar âleminde de kendi türüyle bir grup halinde, hatta kendi aralarında görev dağılımlarının da olduğu, kolektif bir düzen içinde yaşayan türlerin varlığı da bilinmektedir. Fakat insan diğer canlılardan farklı olarak hem sosyal bir canlı olarak mensubu olduğu gruptaki insanlarla benzer özellikler taşımaktadır hem de diğer insanlardan ayırt edilebilen, benliğin oluşmasıyla ortaya çıkan farklılıklara da sahiptir (Giddens, 2012: 201).

İnsanlara özgü benliğin gelişim sürecini Filibeli Ahmed Hilmi'nin A'mak-ı Hayal (2014) adlı romanından bir örnekle açıklayabiliriz. Romandaki iki başkarakter Aynalı Baba ile Raci arasında geçen bir konuşmada, bir kedi yavrusu ile bir insan yavrusunun gelişimi arasındaki farklılığa vurgu yapılmaktadır. Aynalı Baba ile arkadaşı yeni doğan “Zararsız” adını verdikleri bir kedi için şenlik yapmaya hazırlanırlar. Bu durumu garipseyen Raci ise bir kedi için şenlik yapılmasını normal bulmaz. Aynalı Baba için ise durum tam aksidir. İnsanlar yeni doğan bebekleri için şenlik düzenleyebilirler fakat bu bebeğin gelecekte iyi mi yoksa kötü biri mi olacağı belirsizdir. İyi kalpli, yardımsever biri olabileceği gibi kibirli ve zalim biri olma ihtimali de vardır. Gelecekte böyle özelliklere sahip olma olasılığı olan biri için şenlik yapmak normalken her zaman

“zararsız” olarak kalacak olan bir kedi yavrusu için şenlik yapmamak Aynalı Baba için mantıksızdır.

Hayvanlar doğaları gereği cinslerine özgü karakterlerinin ve davranışsal özelliklerinin dışına çıkmaları mümkün değildir. Örneğin bir kedinin yıllar sonra kedi doğasına aykırı davranışlarda bulunması beklenmez. Fakat bu durum insanlar için, insan doğasının çok yönlü ve çok değişkenli yapısı nedeniyle geçerli değildir. Aynı anne babanın aynı koşullar altında aynı sosyal çevrede büyüdüğü ve eğitim verdiği iki kardeş arasında benzerlikler olduğu gibi büyük farklılıklar da olabilmektedir. Aradaki benzerliklerin kaynağı öteki ile etkileşim sürecinde bulunulmasıdır. Aradaki farklılıkların kaynağı ise ötekine karşı benliğin oluşumudur.

Psikolojik olarak benliğin oluşması ve ötekilerle olan farklılığın fark edilmesi Lacan’a göre “ayna evresi” adını verdiği süreçte gerçekleşmektedir. Dünyaya gelen bebek annesine tam anlamında bağımlı bir haldedir ve kendisi ile annesi arasındaki farkı ayırt edebilecek bir durumda değildir. Anne ile tam bir bütünlük içinde olan bebeğin tüm gereksinimleri anne tarafından karşılanmaktadır. Anneyle bir bütünlük içinde bulunan bu dönemde dış dünyanın imgesel alanına ve dilsel yapıyı ihtiva eden simgesel alanına ihtiyaç duymaması durumuna Lacan “gerçek” doğal dönem adını vermektedir (Çoban, 2005: 282-283; Tuzgöl, 2018: 47). Fakat bebekle anne arasındaki bütünlüğün bozulması ve bebeğin kültürel alanla bütünleşmesi gerekmektedir. Çocuk kendisi ile annesi arasındaki farkı anlamasıyla birlikte bireyselleşmektedir. Çocuğun bireyselleşmesi, annesiyle ve çevresiyle arasındaki farkı idrak etmesi ayna evresinde gerçekleşmektedir³ ve bu sürecin sonunda çocuk kültür dünyasına giriş yapmaktadır⁴. Başka bir ifadeyle, annenin bir parçası olan çocuk ayna evresinde kendi bütünlüğünü kurar ve annesi de dâhil olmak üzere “öteki”yle yüz yüze gelir. Ayna evresi başta anneden bir kopuşu ve yabancılaşmayı ifade eder. Bu evrede çocuk kendi farkındalığını ve ötekinin farklılığını algılar. Böylece artık kendi bütünlüğünü işaret eden “ben” ve benden farklı olanları ifade eden “öteki” meydana gelir. Ayna evresinde “ben”in ortaya çıkması için “öteki”nin varlığı zorunludur. Çocuk dış dünyaya ait olan tüm nesnelere farklı

---

³ Ayna evresinde bebek kendi bedensel imgesini kazanmaya yönelmektedir. Bu evrenin iki temel özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki, anne ile bütünleşme arzusudur. İkincisi ise, beden imgesinin diğer insanların bedensel bütünlüğü ile özdeşleşme yoluyla kazanılmasıdır (Tura, 2012: 185).

⁴ Ayna evresinde çocuğun arzusu henüz kültürel bir arzu değildir ve simge içermez (Tura, 2012:183).

olduğunu idrak ederek bir “özne”⁵ haline gelir. Nesnelere kopuşla birlikte benlik bir özne haline gelirken, diğer nesnelere öteki konumunda bulunur. Özne, kendini ötekine karşı yabancılaştırarak kendi öz kimliğine ulaşır (Çoban, 2005: 282-287).

Gasset’e göre (2011: 107), kendi varlığımızın farkına vardığımız anda kendimizi ötekilerin arasında ve ötekiyle iç içe bir halde buluruz. Bu nedenle insan doğumundan başlayarak kendinden başkasına yani “ben” olmayanlara karşı açık durumdadır. Herkes bir “ben”dir ve ötekiler de kendileri için birer bendir. Dolayısıyla ben ve öteki bir bütün olarak düşünmek gerekmektedir. Gasset “ben” ile “öteki” arasındaki farklılığı dünyada bulunma durumunun fiziksel olarak aynı olmakla birlikte öznel olarak herkes için farklı olmasına dayandırmaktadır. Bu durumu Gasset (2011: 82) şöyle ifade etmektedir:

“Öteki’nin buradası benimkiyle aynı değildir. Bizim “buradalarımız” birbirlerini dışlar, kesişmezler, birbirlerinden ayırırlar, bu yüzden dünya onun gözüne benimkinden her zaman farklı bir perspektiften görünür. Bu nedenle dünyalarımız yeterince örtüşmezler. Ben kendi içindeyimdir, o kendi içinde. Alın bir kökten yalnızlık nedeni daha. Yalnızca ben öteki insanın dışında değilim, benim dünyam da onunkinin dışında: karşılıklı iki “dışarı”yız ve bu yüzden birbirimize kökten yabancıyız.”

Sosyal bir varlık olarak insan hiçbir zaman içinde geliştiği kültür ve toplumun mükemmel bir yansıması değildir (Fichter, 2011: 33). Bunun nedeni yukarıda da ifade ettiğimiz gibi benliğin oluşum sürecinde öteki ile farklılıkların ortaya çıkmasıdır. Toplumsal yaşam içinde benliğin oluşumunu sembolik etkileşim yaklaşımının kurucusu George Herbert Mead’e göre benlik “kişinin geniş bir toplumun parçası olarak, kendini farklı bir birey olarak görmesidir” (Bozkurt, 2010: 118). Benliğin oluşumu “serbest oyun” (play) aşamasında başlamaktadır. Bu aşamada çocuk etrafında gördüğü asker, polis, doktor vb. rolleri taklit ederek oyun oynamaktadır fakat kural koyan da uygulayan da sadece kendisidir. “Kurallı oyun” (game) aşamasında ise çocuk başkalarıyla iletişime geçerek öğrendiği rolleri bir bütün olarak değerlendirmeye başlamakta ve bu aşamada kendine dıştan bakarak diğerleriyle kendisi ve birbirlerine karşı tutumlarını zihninde kodlamaktadır. Böylece çocuk, sosyal grubunu ve kendi davranışlarını yöneten normları ve tutumları öğrenmektedir. Normlar ve tutumlar çocuğun benliğinin bir parçası haline

---

⁵Lacan’da özne kavramı Ben kavramı ile aynı anlamda kullanılmamaktadır. Öznenin iki boyutu bulunmaktadır. Özne hem toplumsallaşmış insanı anlatır hem de insanın kültüre uygun bir hale dönüşmesini özetler (Tura, 2012: 184).

gelmektedir (Bilgin, 1994: 210-211). Mead ayrıca “ben” ile “toplumsal ben” ayrımı yapmaktadır. “Ben”, bireyin başkaları için var olan dünyada bir nesne olarak kendi benliğinin farkında olması duruma işaret ederken, başkalarının tutumları “beni/bana” bilincini oluşturur ve böylece toplumsal benlik oluşmuş olur (Bozkurt, 2012: 119; Giddens, 2012: 202; Bauman, 2006: 40-41; Bilgin, 1994: 212).

Sosyolojik anlamda öteki, psikolojik olarak ötekinin varlığının ortaya çıkışını kapsayacak şekilde daha geniş bir anlamda kullanılmaktadır. Sosyolojik olarak “ben/biz”, “diğerleri/öteki” ayrımı etnik, dini, ve tüm kimlik türlerini kapsayacak şekilde kültürel grupların arasındaki ilişkiye dayanmaktadır. Bauman’a göre (2006: 51), “biz” ait olduğumuz grup anlamına gelmektedir. “Öteki” olan “onlar” ise ait olmak istemediğim ve istemeyeceğim bir gruptur. Bu durum sosyolojide “iç grup” ve “dış grup” olarak da ifade edilmektedir. Her ikisi de birbirinin tamamlayıcısı niteliğinde olup mevcudiyetlerinin anlamını birbirlerinden almaktadırlar. Örneğin futbol taraftarları farklı takımları destekler ve o takımın taraftar gruplarına dâhildirler. Her grup kendisini bir isimle, renkle, grup içi kurullarla tanımlamaktadırlar ve diğer taraftar gruplarına dâhil olmazlar. Fakat öteki taraftar grupları olmaksızın kendi taraftar gruplarının mevcudiyetinin de bir anlamı kalmamaktadır. Bu yönüyle her birey ve iç grup, varoluşsal olarak, ötekilerin tarihine kendi tarihine olduğu kadar bağlıdır (Kierkegaard, 2013: 21).

Muzaffer Şerif, insanların birbirlerine bağlı bir grup haline nasıl geldiklerini ve mensubu oldukları grubun (iç grubun) başka bir gruba (dış gruba) karşılaştığında neler olacağını, nasıl tepki vereceklerini anlamak için on bir yaşındaki çocuklarla bir sosyal deney yapmıştır⁶. Araştırmanın sonucuna göre, birbiriyle rekabet halinde amaçları olan ama doğaları açısından birbirinden farkları olmayan gruplar arasında aşağılama, düşmanlık gibi çatışmaların ortaya çıktığı gözlemlenmiştir (Mlodinow, 2013: 216-217).

İnsanlar daima gruplar dâhilinde yaşamaktadırlar ve kendilerini parçası gibi hissettikleri her türlü grup “iç grup” ve onları dışarıda bırakan her türlü grup ise “dış grup” olarak adlandırılmaktadır. Kendimizi bir gruba ait hissettiğimizde, bütün insanları ya “biz” ya

---

⁶Deneye daha önce tanışmamış, hepsi on bir yaşında olan yirmi iki öğrenci katılmıştır. Bu öğrenciler on bir kişilik iki gruba ayrılarak kamp yapmaya götürülmüştür. Kısa süre içerisinde her iki grup da kendi içindeki üyeler arasında uyumun sağlandığı görülmüştür. Gruplar kendilerine birer isim seçmiş, bayrak yapmış, grup içi kurullar koymuşlardır. Grup içi uyum sağlandıktan sonra her iki grup bir araya getirilmiştir. İki grup farklı yarışmalarla karşı karşıya geldikten kısa bir süre sonra diğer gruba karşı şiddete yönelik eylemler meydana gelmiştir.

da “öteki” olarak ayırırız. İç-dış grup ayrımı bu bağlamda biz ve öteki ayrımına gönderme yapmaktadır. Aynı zamanda hepimiz birden fazla grubun mensubuyuzdur. Kimliklerimiz de bu bağlamda grubun özelliklerine göre değişmekte ve çeşitlenmektedir. İç grup kimliğimiz başkalarına karşı tutumlarımızı etkilemekte ve aynı zamanda kendimizi nasıl hissettiğimizi, davranışlarımızı, nasıl düşünmemiz gerektiğini etkilemektedir (Mlodinow, 2013: 216-224)

Özetle ötekinin varlığı kişinin kendi benliğini oluşturabilmesi için en önemli unsurdur. Ayrıca, ötekinin varlığı aracılığıyla sadece kişi benliğini oluşturmakla kalmamakta aynı zamanda bir kültüre mensup olmayı, kültürel bir özne haline gelmeyi de öğrenmektedir. Ötekinin varlığı bireyin bir özneye dönüşmesine ve benliğinin oluşmasına aracı olduğu gibi grupların da kimliklerini oluşturmasına ve gruba mensup kişilerde biz duygusunun gelişmesine aracılık etmektedir. Biz ve öteki ayrımının dinamiklerini araştırmak için Muzaffer Şerif tarafından gerçekleştirilen sosyal deneyde de görüldüğü gibi, ötekinin varlığı ancak onlarla temas geçildikten sonra ortaya çıkmaktadır. Sosyal temas sırasında eğer çıkar çatışması olursa ötekine karşı düşmanca tutumlar ortaya çıkarmaktadır. Ötekinin düşman olarak algılandığı durumlarda ise güven duygusu, barış ve huzur olanaksız bir hale gelebilmektedir (Karaca, 2012: 227). Çünkü “öteki” düzen bozucu olarak algılanmaktadır. “Biz” olan toplumsal amaca ve bütünlüğe uygun olanken “öteki” toplumsal bütünlüğün düşmanı olarak görülmektedir (Kundakçı, 2013: 69). Ötekinin tehdit olarak algılanışı ulus kimliğinin inşasında ve bu doğrultuda iç ve dış ötekilerin inşasında yani alt kimlikler ve diğer ülkelerin düşman olarak, birlik ve beraberliğin tehdidi olarak ötekileştirilmesinde kullanılmaktadır. Söz konusu ötekileştirmenin ana kaynağını ise kimlikler oluşturmaktadır.

2.1.2. Bir Ötekileştirme Enstrümanı Olarak Kimlik

Günümüzde kimlik terimi olmaksızın ötekileştirme, göç ve etnisite hakkında konuşmak neredeyse mümkün değildir (Gleason, 2014: 21). Benliğimizi, mensubu olduğumuz grubu ve ötekileri tanımlamamızı sağlayan unsur kimliktir. Kimlik aynı anda hem aynılık (sameness) hem de farklılık (difference) durumuna dayanmaktadır (Anık, 2012a: 21). Kimlik, iç grupta bulunanlarla aradaki benzerliklere vurgu yaparken dış grupta bulunan ötekilerle aradaki farklılıkları işaret etmektedir. Huntington’a göre (2004: 21) kimlik, kendini bilmenin ürünüdür. Beni senden, bizi onlardan ayıran belirgin özelliklerin bilincidir. Bu yönüyle kimlik belirsizlikler içermektedir, çeşitlidir ve

tanımlaması zordur. Baudrillard'a göre (2015: 55) kimlikler yaşantımızı öylesine parçalara ayırmıştır ki, kimlik bolluğu bir tür ötekilik simülarkına yol açmaktan başka bir şey yapmamaktadır. Çünkü kimliklerin kapsamı içinde bulunulan duruma göre değişkenlik gösterir. Bunun nedeni öteki ile etkileşime girildikçe, kimliklerin genişlemesidir. Yani “ben” ve “sen” “ötekine” karşı “biz” olmaktadır (Huntington, 2004: 24). Biz ve ötekine göre anlamlandırılan kimliği Calhoun şöyle ifade etmektedir (Castells, 2006: 12):

“İsmi olmayan insanlar, benlik ve öteki, biz ve onlar arasında birtakım ayrımların yapılmadığı diller ya da kültürler bilmiyoruz... Kendini bilmek –ki her ne kadar bir keşif gibi gelse de aslında her zaman bir inşadır- ötekiler tarafından belli bir tarzda bilinmeye yönelik iddialardan asla ayrılamaz”

Kimlik, içinde yaşadığımız toplumsal, kültürel ve ekonomik ilişkilerle geçmişimizin fotoğrafıdır. “Her birey yalnızca var olan ilişkilerin sentezi değil, aynı zamanda bu ilişkilerin tarihinin de sentezidir. O geçmişin bir özetidir” (Rutherford, 1998: 20). Bu bağlamda, sosyologlar, kimliği birey ve toplum arasındaki etkileşimin bir ürünü olarak görme eğilimindedirler. Kimlik, temelde, belirli bir isim tarafından tayin edilme, bu tanımlamayı kabul etme, ona eşlik eden gerekli rolleri içselleştirme ve bu kurallar uyarınca hareket etme meselesidir (Gleason, 2014: 34). Huntington'a göre (2004: 22) kimlikler davranışlarımızı belirlemesi nedeniyle önemlidir. Çünkü kimlikler düşlenen benliklerimizdir; olduğumuz ve olmak istediğimizi ortaya koymaktadır.

Kimliklerin tasnifinde genelde toplumsal/grupsal ve bireysel kimlik tasnifi yapılmaktadır. Fakat bu tasnifle kimlik türleri arasındaki benzerlikler ve farklılıklar göz ardı edilmektedir. Bu nedenle daha detaylı tasniflere ihtiyaç duyulmuştur. Kimlik türlerinin tasnifi, söz konusu benliklerin ve aidiyetlerin oluşumuna göre genel olarak bireysel kimlik, grup kimliği, etnik kimlik, ulusal kimlik ve medeniyet kimliği şeklindedir⁷. Bu kimlik türlerinden bireysel kimlik dışında kalan kimlik türleri toplumsal kimlik tarafından ihtiva edilmektedir (Anık, 2012a: 39). Kimlik çeşitliliğinin bir başka sınıflandırılmasında ise “bireysel-grupsal”, “objektif-sübjektif”, “alt-üst” kimlik tasnifi yapılmaktadır. Objektif kimlik, doğumla birlikte doğal olarak elde edilen kimliktir. Anne-babanın dini, etnik kimliğine dâhil olmak anlamına gelir. Sübjektif kimlik ise kişinin kendi iradesiyle seçtiği kimliktir. Alt kimlik, objektif kimlikle

⁷Bireysel kimlik, grup kimliği, etnik kimlik, ulusal kimlik ve medeniyet kimliği için ayrıntılı okuma için bkz. (Anık, 2012a).

örtüşmektedir. Yani bireyin mensubu olduğu grubun kimliğidir. Üst kimlik ise, devletin ülke genelinde birliği ve beraberliği sağlamak amacıyla bireyler için oluşturduğu, herkesi kapsamaması amaçlanan genel bir kimliktir (Oran, 2014: 26-27).

Kimlik türlerinin hepsi ben, biz ve öteki ayrımına dayanmaktadır. Kimlik, birey, din ve mezhep, etnisite ve ulus, yöre, meslek ve kültür gibi alanlarda bireyin ve grubun kendisini “öteki”nden ayırmasıyla oluşur. Bu yönüyle kimlik bir “tekleşme” ve en geniş anlamıyla bir “ötekileşme” ve “ötekileştirme” edimidir (Kula, 2006: 37). Ayrıca hangi kimlik türü olursa olsun kimliklerin bir takım ortak özellikleri vardır. Bu özellikler Huntington’a göre (2004, 22-24) şunlardır:

- Öncelikle hem bireylerin hem de grupların kimlikleri vardır. Bunun yanı sıra, bireyler gruplar içinde kendi kimliklerini bulur ve yeniden tanımlar.
- Kimliklerin çoğu inşa edilir. İnsanlar, farklı kaynaklardan kimliklerini oluştururlar. Kimliklerin inşasında insanlar görece özgürdürler. Özgürlüklerini kısıtlayan unsurlar ise cinsiyet, yaş ve soy gibi unsurlardır.
- Bireyler ve belirli bir yere kadar gruplar, birden fazla kimliğe sahiptirler. Aynı anda hem atfedilen hem de bölgesel, ekonomik, kültürel ve politik ya da sosyal, ulusal kimliklere sahip olabiliriz.
- Kimlikler kişi ve gruplar tarafından inşa edilirler ve ancak yine kişi ve grubun ötekiyle olan etkileşiminin ürünüdür. Yani kimliklerin inşasında ve tanımlanmasında ötekine ihtiyaç duyulur.
- Sahip olduğumuz birden fazla kimlik vardır fakat bunların önemi ve önceliği duruma göre değişir. Kimliklerin inşasında ötekine ihtiyaç duyulduğu gibi kimliklerin öneminin ve önceliğinin belirlenmesinde de öteki etkili olmaktadır. Burada ötekinin konumu kimliklerin önceliğini belirlemektedir. Örneğin, bir kadın doktor erkek doktorların arasında kendini kadın olarak göreceği iddia edilir; doktor olmayan kadınların arasında ise kendini doktor olarak görür.

Bireysel kimlikten medeniyet kimliğine kadar tüm kimlik türlerinde yer alan bu özellikler çeşitli ana kaynaklardan beslenmektedirler. Huntington’a göre (2004: 27) kimliklerin beslendiği çeşitli kaynaklar şunlardır:

- Atfedilen ya da yüklenen: yaş, soy, cinsiyet, etnik köken (ailenin daha geniş bir biçimi olarak) ve ırk
- Kültürel: klan, kabile, etnik köken (yaşam biçimi olarak), dil, uyruk, din, uygarlık.
- Bölgesel: çevre, köy, kasaba, il, kent, devlet, bölge, coğrafi konum.
- Politik: çıkar grubu, parti, ideoloji, devlet, lider.
- Ekonomik: meslek, çalışma grubu, iş, endüstri, ekonomik sektör, işçi sendikası, sınıf.
- Sosyal: arkadaşlar, kulüp, akım, etkinlik grubu ve statü.

Bireysel kimlikten medeniyet kimliğine kadar tüm kimlik türleri bu farklı kaynaklardan beslenerek inşa edilmektedir. Bu kaynaklar, “kimsiniz/kimlersiniz/nerelisiniz” gibi sorulara verilen yanıtları oluşturmaktadır. Bu yönüyle söz konusu unsurlar kimliklere kaynaklık ederek kimliklerin belirli bir aidiyet göstergesi çerçevesinde biz ve ötekini toplumsal ve kültürel alanda belli bir yere yerleştirir (Parlak, 2015: 29).

Kimlik türleri arasında toplumsal kimlik türlerinden biri olan ulusal kimliğin oluşumu diğerlerinden daha farklıdır. Huntington kimliğin kaynaklarını belirtirken “ulus”a yer vermemiştir. Çünkü ulusal kimlik en kapsamlı kimlik türü olarak görülmesine rağmen diğer kimlik türlerinden, kimliği oluşturan farklı kaynaklardan türetilen bir kimliktir (Huntington, 2004: 30).

2.1.3. Ötekileştirmeyi Besleyen Bir Araç Olarak Ulus-Devlet

Ulus, tarihsel ve toplumsal süreç içerisinde doğal bir olgu olarak değerlendirilmemektedir. On altıncı yüzyıl İngiltere monarşisiyle birlikte ortaya çıkan ulus modern anlamda meşruluk kazanması ve yayılması Amerikan ve Fransız devrimleriyle, milliyetçilik ideolojisiyle birlikte gerçekleşmiştir (Smith, 2002: 30, Özyurt, 2005: 96). Uluslaşma yoluyla devletler ülke içerisinde kültürel farklılığı en aza indirmeyi ve diğer ülkelerle arasındaki farklılığı azamiye çıkarmayı amaçlamışlardır (Özyurt, 2005: 96). Ulusal kimliğin suni, diğer kimliklerden türetilen bir kimlik olması nedeniyle farklı tanımlar yapmak mümkündür. Genel olarak, ulusal kimlik, bir ulusun değerlerinin siyasi ve kültürel düzeyde temsili olarak tanımlamak mümkündür (Anık,

2012: 55). Schnapper (2005: 93), bir ulus devleti için siyasal anılar, din ve dil birliği şeklinde üç aidiyet duygusunun olması gerektiğini belirtmektedir. Smith (2010: 24) ulusal kimliğin ana niteliklerini şöyle sıralamaktadır:

- Tarihi bir ülke ya da yurt,
- Ortak mitler ve tarihi bellek,
- Ortak bir kitlesel kamu kültürü,
- Bütün fertler için geçerli ortak yasal hak ve görevler,
- Fertlerin lke genelinde serbestçe hareket imkânı.

Bu noktada ulus ile devletin bir araya geldiği iki kavramdan bahsetmek gerekmektedir: ulusal devlet (national state) ve ulus-devlet (nation-state). Ulusal devlet, egemenliğin kaynağı olarak ulusu kabul eden devlet tryken ulus-devlet, devletin ulusunun tek bir kimliği olduğunu varsayan ve bu durumu ideoloji olarak benimseyen, bu uğurda farklı etnik ve dini kimlikleri asimile etmeye çalışan ya da dışlayan bir devlet türüdür (Oran, 2014: 21-22). Bu yönüyle ulus-devletler diğer uluslardan farklı olmayı amaçlarken, kendi sınırları içinde homojen bir yapıya olmayı amaçlamaktadır (Anık, 2018: 456).

Ulus-devlet btnselliğinde yer alan devlet, Weber'in tanımına göre "toplumda meşru şiddetin tekeline elinde bulunduran aygıttır". Devlet düzenin sağlanması veya korunması için uğraşan kurum veya kurumlardan oluşur ve düzenin sağlanması için şiddet kullanma yetkisi sadece kendisine aittir, yani başkalarının şiddet kullanmaya hakkı yoktur (Gellner, 1992: 22-24). Althusser, devletin hem "ideolojik" hem de "baskı" aygıtı olduğunu belirtir. Devletin baskı aygıtını asker, polis, hukuk sistemi, hapishaneler vb. oluştururken ideolojik aygıt ise din, okul, aile, hukuk, sendikalar, siyaset, haberleşme sistemleri ve kültürdür (Althusser, 2016: 50-51). Bu aygıtlar aracılığıyla devletin hem ulus kimliği hem de ulus kimliğinin ötekisi inşa edilmektedir. Fakat ulus kimliğinin inşasında devletlerin yaşadığı bir takım zorluklar vardır. Bu zorlukların kaynağı, devletin sınırları içinde mevcut etnik ve dini farklılıklar yani alt kimliklerdir.

Farklılıklara karşı ulus-devletler bir takım politikalar uygulamaktadırlar. Alt kimliğe mensup insanlar bu politikalar doğrultusunda zorunlu göçe tabi tutulabilirler ya da entegrasyon ve asimilasyon gibi politikalarla st kimliğe aidiyetleri sağlanmaya çalışılmaktadır. Özellikle asimilasyonla amaçlanan, etnik farklılıklar ortadan kalkmasa

bile etnik kültürel özelliklerin bireylerin özel alanlarında sınırlı kalması ve kamu alanındaki davranışlarının ortak kurallara uygun olmasıdır (Schnapper, 2005: 194-205).

Ulus-devletlerin egemen kimliğine yani üst kimliğine mensup olmayan, farklı din, dil ve etnik kimlikler ulus devletin iç ötekileridirler. Böyle denmesinin nedeni söz konusu kimliklerin mevcudiyetinin devletin sınırları içinde bulunuyor olmasıdır. Ulus-devlet içinde bulunan bu kimliklere “azınlık” adı verilmektedir. Ulus-devletlerin kuracağı üst kimliğin devletin birliği ve beraberliğinin sağlanması açısından önemlidir. Üst kimliğin alt kimlikler tarafından özümsememesi sorunlara sebep olabilmektedir. Örneğin Osmanlı’da Türk, Kürt, Ermeni, Arap, Rum, Musevi, Gürcü, Çerkez, Süryani, Arnavut vs. kimlikler varken üst kimlik Osmanlı’ydı. Türkiye Cumhuriyeti döneminde ise alt kimliklerin çoğu ulus-devlet sınırları içinde varlığını sürdürmeye devam ederken üst kimlik olarak Türk kimliği tercih edilmiştir (Oran, 2014: 27). Ulus-devletin belirlediği üst kimliğe karşı ülkede mevcut olan alt kimliklerin tepkileri ve olası sonuçlar aşağıdaki gibidir:

Tablo 3:
Alt-Üst Kimlik (Azınlık-Devlet) İlişkileri

	Azınlık Bireyi	Devlet	SONUÇ
1. Durum	Üst kimliği sübjektif kimlik kabul etmek	Memnuniyet	GÖNÜLLÜ ASİMİLASYON
2. Durum	Üst kimliği ret	Sert Tepki	TRAVMA (ayrılma, katliam)
3. Durum	Üst kimliği kabul, Alt kimlikte ısrar	Alt kimliğe saygı ve bölgesel Üst kimlik	UYUM ORTAMI
		Asimilasyonda veya kan temelli Üst kimlikte ısrar	ÇATIŞMA

Kaynak: Baskın Oran. “Azınlıklar nasıl azınlık oldu”. Azınlıklar, Ötekiler ve Medya. Ed. Y. İnceoğlu-S. Çoban, İstanbul: Ayrıntı, 2014, s. 29

Bir ülke sınırları içerisinde bulunan iç ötekiler sadece ulus kimliğinin inşa sürecinde ortaya çıkmamaktadır. Bazı iç ötekilerin varlığı tarihsel süreç içerisinde varlığı daha eski zamanlara dayanmaktadır. Örneğin Türkiye’de iç öteki konumunda bulunan

Aleviler ve Romenlere karşı sergilenen önyargılı yaklaşımlar ve sosyal mesafenin varlığı Osmanlıda da mevcuttur. Ayrıca aynı ülke sınırları içerisinde bulunan kimlikler zamanla düşman haline gelip ötekileştirildiği de görülmektedir. Osmanlı döneminde uzun yıllar boyunca bir arada yaşamış olan gayrimüslim grupların on dokuzuncu yüzyıldan itibaren ayrılıkçı hareketler ve milliyetçiliğin yükselişiyle düşman öteki haline gelmesinin nedeni budur (Toprak ve diğerleri, 2012: 29). Örneğin Ermeniler Osmanlıdan ayrılmak için eylemlere başlamadan önce Osmanlı için “Millet-i sadıka”ydı. Günümüzde ise “Ermeni” ağır bir hakaret kelimesi olarak kullanılmaktadır.

Ulus kimliğini oluştururken ortaya çıkan bir diğer öteki ise dış ötekilerdir. Her ulus-devlet içte bütünlüğü sağlamak için dış ötekine ihtiyaç duymaktadır. Fakat dış ötekinin şekillenmesi için tarihsel bir temas veya çıkar çatışması gerekmektedir (Kırıkçı, 2017: 381). Örneğin, Japonlar Osmanlı'nın veya Türkiye Cumhuriyeti'nin ötekisi değildir. Çünkü herhangi bir çıkar çatışması veya tarihsel temas söz konusu değildir. Fakat Osmanlı Devletinden ayrılarak kurulan Yunanistan'ın Türkleri ötekileştirdiği görülmektedir. Benzer şekilde Türkiye Cumhuriyeti'nin de Yunanlıları ötekileştirdiği görülmektedir. Çünkü her iki ülke arasında tarihsel bir temas ve çıkar çatışması söz konusudur. Daha önce ifade ettiğimiz gibi her kimlik ötekine göre şekillenmektedir. Türk-Yunan ötekileştirilmesinde bu durumu yapılan söylemlerde bile görmek mümkündür. Türkler “Türkün Türk'ten başka dostu yoktur” söylemiyle kendi milletinden başkasına güvenmediğini vurgularken Yunanlılar da “Yunanlılar kardeşsiz bir ulustur” söylemiyle aynı şekilde ötekileri düşman olarak görmektedir. (Özsüer, 2012: 271).

Türkiye Cumhuriyeti'nde ulus-devlet inşasında Araplar da ötekileştirilmektedir. Tarih ders kitaplarında Arapların ötekileştirilmesini araştıran Güldal'a göre (2009: 66) tarih ders kitaplarında Araplara karşı kin ve nefret kokan, ötekileştirici ifadeler yer almaktadır. Bunun yanı sıra ders kitaplarında Irak ve Suriye dışında kalan diğer Arap devletleri için öznel yargılar taşıyan ifadeler bulunmazken özellikle Suriye “Türk topraklarına göz diken” bir “tehdit”; Irak ise “dost” ve “müttefik” olarak ders kitaplarında ifade edilmektedir (Kırıkçı, 2017: 349).

2.1.4. Göçmenlerin Ötekileştirilmesi

Ülke içinde bulunan azınlıklar ulusal bütünlüğü tehdit eden ötekiler olarak kabul edilirken başka ülkelerden gelen göçmenler, özellikle mülteciler ve sığınmacılar da

benzer biçimde bir tehdit unsuru olarak görülüp ötekileştirilmektedirler. Göçmenlerin ötekileştirilmesinde göçün türü ve kimlerin göç ettiğinin de etkisi bulunmaktadır. Ulus-devletler için tehdit unsuru olarak görülenler mülteciler ve sığınmacılardır (Aydın-Oğuz, 2015: 303). Ülkeye gelen mültecilere karşı iki farklı algı oluşmaktadır. Toplumun bir kesimi mültecileri büyük zorluklar çekmiş, yardıma muhtaç insanlar olarak görüp sağduyuyla yaklaşırken bazı kesimler ise mültecileri ülkeleri için bir tehdit, ekonomik yük, güvenlik zafiyeti gibi kaygılarla görüp mesafeli yaklaşmaktadırlar. (Ulukütük, 2016: 72-73). Mültecilerin ötekileştirilmesinde özellikle mültecilere karşı kaygıyla yaklaşan insanların algıların sebep olduğu söylenebilir. Genel olarak mültecilerin ötekileştirilmesini devletin mültecilere karşı uyguladığı politikalarda ve yerel halkın tutum ve algılarında görmek mümkündür.

Yerel halkın mültecilere karşı tutumu, çokkültürlülüğü bir değer olarak görüp görmediklerine ve mülteciliği olumlu veya olumsuz olarak görmelerine göre değişmektedir. Nitekim yapılan araştırmalara göre çoğu ülkede göçmenlere bakış açısının olumsuz olduğu görülmektedir. Örneğin, Barem Research (2012: 1) tarafından 59 ülkede yapılan araştırmaya göre dünya nüfusunun % 34'ü göçmenliği "iyi bir şey" olarak görürken % 38'i göçmenliği "kötü bir şey" olarak kabul etmektedir. Türkiye'de ise göçmenliğe yönelik bakış % 61 oranında olumsuzdur. Benzer biçimde 2008-2013 arası yapılan çalışmalarla kıyaslamaların da bulunduğu Transatlantik Eğilimler 2014 (2014: 8-26) raporuna göre Türk halkının % 77'si mültecilerden endişe duyduğunu ifade etmekte ve halkın % 75'i göçü bir problem olarak görmektedir. Yunanistan % 95 oranında göçü bir problem olarak görürken %13 oranıyla Hollanda göçü en az problem olarak gören ülkedir.

Yerel halkın mültecileri ötekileştirmesinin farklı nedenleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki, mültecilerin yerel halktan farklı bir kültürden geliyor olmasıdır. İkincisi, mültecilerden kaynaklanan ekonomik, siyasi ve güvenlikle ilgili endişe ve kaygılardır. Son olarak ise ilk iki nedenle de bağlantılı olarak mültecilere karşı oluşan önyargı ve kalıp yargılardır.

Genel olarak göçmenler yerel halktan din, dil, kültürel pratikler, fiziksel görünüş ya da kıyafetleriyle hemen ayırt edilebilecek farklılıklara sahiptirler (Castles ve Miller, 2008: 18). Çokkültürlülüğü bir değer olarak görmeyen yerel halk için göçmenler, kendi kültürleri ve etnik saflıklarını tehdit eden insanlar olarak algılanmaktadır (Friedman,

2003: 178). Ayrıca yerel halk, göçmenlere karşı işgücünde kendilerine rakip olacağı, ekonomik istikrarsızlığa ve güvenlik sorunlarının artmasına neden olacakları gibi endişeler taşımaktadırlar (Ateş ve Yavuz, 2017: 1294). Öte yandan mülteciler “vatan haini”, “yalancı”, “cahil”, “uyuşturucu bağımlısı”, “kaçakçı”, “ajan” gibi ithamlarla şeytanlaştırılmaktadırlar (Aydın ve Oğuz, 2015: 321).

Aydın ve Oğuz’a göre (2015: 320), Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan mülteci tanımında mültecilerin “kendi ülkelerinde dahi barınamayacak kadar ayrık olduklarına dair bir ima” söz konusudur. Nitekim göç eden kişilerin özellikle etnik ve kültürel kimliği mültecilere karşı ulus-devletlerin tutumlarının nasıl olacağını belirlemektedir. Eğer göç eden kişiler veya gruplar ulus-devletin kimliğiyle örtüşüyorsa, Bauman’ın ifadesiyle “birinci dünyada” yaşıyorsa ve zenginse, kolayca asimile edilebilecek veya ülkenin kültürüne uyum sağlayabilecekleri düşünülüyorsa, bu durumda mülteciler ulusal bütünleşme için bir fırsat olarak görülmekte ve mülteciler “sığınma hakkı” bağlamında değerlendirilmektedirler. Fakat göç eden kişiler veya gruplar farklı etnik ve kültürel kimliklere sahip yabancılardan oluşuyorlarsa, Bauman’ın ifadesiyle “ikinci dünyada (gelişmemiş ülkelerde)” yaşıyorsa ve fakirse, asimile edilemez olarak görülüyorlarsa, tehdit unsuru olarak görülmekte ve “sınır güvenliği söylemi” bağlamında değerlendirilmektedirler (Aydın ve Oğuz, 2015: 315; Bauman, 2012: 92-93). Örneğin, ABD ve Kanada asimile edilemez olarak gördükleri Çinli göçmenlere karşı 1960’lı yıllara kadar ülkeye giriş yasağı uygulamışlardır. Benzer şekilde Avustralya ülkeye yalnızca “beyaz” olanların göç etmesine izin vermiştir (Kymlicka, 2015: 45).

1951 Cenevre Sözleşmesiyle mülteci olmanın tanımı netlik kazanmış olmasına rağmen Avrupa ülkeleri mülteciler konusunda ayrımcı bir tutum sergilediği görülmektedir. Örneğin, Doğu Almanya’dan Batı Almanya’ya iltica eden göçmenler 1951 Cenevre Sözleşmesi kapsamında değerlendirilmişlerdir. Berlin Duvarı yıkılana kadar elli yıl içerisinde Doğu Almanya’dan Batı Almanya’ya iltica etmeye çalışırken Doğu Almanya tarafından öldürülen yüz yirmi beş insan nedeniyle Avrupa Berlin Duvarı’nı insanlık dışı diye eleştirmiştir. Fakat aynı Avrupa ülkeleri, Doğu ülkelerinden gelen göçü engellemek için “sınır güvenliği söylemi” çerçevesinde geliştirdikleri uygulamalar neticesinde 2014 yılı baharına kadar yaklaşık yirmi bin mültecinin ölümüne neden olmuşlardır (Bauer, 2018: 18).

Türkiye’de de kimlerin ülkeye göç edeceği, kimlerin mülteci olabileceği üzerine bir takım hukuki düzenlemeler yapılmıştır. 5543 sayılı İskân Kanuna göre göçmen “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu gereğince kabul olunanlardır. Serbest göçmen ise “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip, Devlet eliyle iskân edilmelerini istememek şartıyla yurda kabul edilenlerdir. Buna göre Türkiye’ye sadece Türk etnik kimliğine mensup insanları göçmen olarak kabul etmekte ve ülkeye göç etmeleri kolaylaştırılmaktadır. Öte yandan Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesini Avrupa dışından mülteci kabul etmeme şeklinde “coğrafi çekince” koyarak imzalamıştır. Buna göre mülteci olabilmenin şartı Avrupa ülkelerinden birinin vatandaşı olmaktır. Asya ve Afrika ülkelerinin insanların Türkiye’de mülteci olarak bulunmaları bu şekilde engellenmiştir.

Ülkelerin göçmenler ve göç için politikaları nasıl olursa olsun, göç toplumun bazı kesimlerince her zaman eleştirisini çekmektedir. Ekonomik olarak yaşama tutunmaya çalışan insanlar için sıklıkla göçmenlerin gelişini güvensizlikle karşılanmaktadır. Belirli bir ekonomik gelişmişliğe sahip olan ülkelerde yaygın algı olarak, fakir göçmenlerin kendi mesleklerini aldıkları, ev kiralarının artmasına neden olduğu, sosyal hizmetlere aşırı yük getirdiği yönündedir (Castles ve Miller, 2008: 20).

Ötekileştirme hususunda kimlik, ulus-devlet ve göçmenlerin ötekileştirilmesi üzerinde durulmuştur. Kimlik kavramı, tıpkı kültür gibi kullanıldığı bağlama göre değişebilmektedir. Tüm kimlikler biz ve ötekiler ayrımının kaynağını teşkil etmektedir. Ulus-devletler açısından bakıldığında ise egemen kimliğin dışında kalan tüm kimlikler ulus-devletler için bir tehdit olarak görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti için Arapların ve Araplar özelinde özellikle Suriye’nin ötekileştirildiği görülmektedir. Nitekim cumhuriyet dönemi tarih ders kitaplarında Suriye “topraklarımızda gözü olan düşman ülke”, “Osmanlıya ihanet eden Araplar” şeklinde anlatılmaktadır. Öte yandan ulus-devletler için azınlıklar ve göçmenlere yönelik uygulanan politika asimilasyondur. Egemen üst kimliğin kabul edilmesi durumu asimilasyonu, reddedilmesi ayrılmayı, üst kimliğin kabul edilip alt kimlikte ise ısrar edilmesi ise çatışma sonucunu doğurabilmektedir. Bu yönüyle ulus-devletlerin milliyetçi tutumu ile özellikle çokkültürcülük politikası çatışmaktadır. Her ne kadar çokkültürcülük politikasının yaygınlaşmasıyla milliyetçiliğin ve ulus-devletin zayıflaması beklense de günümüzde bu beklentilerin gerçekleşmediği görülmektedir

(Şan ve Öğür, 2016: 141). Ayrıca Avrupa’da devlet başkanları çokkültürcülüğün sona erdiğini beyan ederken, Kanada’da Quebec bölgesinde ise çokkültürcülüğün entegrasyona dönüştüğü şeklinde eleştiriler bulunmaktadır (Taylor, 2012: 142).

2.2.Kültürlerarası İletişim

Bu bölümde kültürün tanımına ve özelliklerine, kültürlerarası iletişimin tanımına, kültürlerarası iletişimi etkileyen değer ve normlar, etnikmerkezcilik, kalıp yargılar ve ön yargılar, belirsizlik ve kaygıların ne anlama geldiğine ve daha sonra kültürlerarası iletişim yeterliliğinin alt boyutlarına değinilecektir.

2.2.1.Kültürlerarası İletişim Kavramları

2.2.1.1.Kültürün Tanımı ve Boyutları

Sosyal bilimlerde bazı kavramların çok fazla tanımı bulunmaktadır. Öyle ki, bu tanımlar söz konusu kavramın ne olduğunu açıklamaktan ziyade olgunun ne anlama geldiğini daha da belirsiz bir hale getirdiği söylenebilir. Örneğin “ideoloji” tanımlarına bakıldığında defalarca tanımlandığı, her ideoloğun ideoloji terimini farklı bir anlamda kullandığı görülmektedir. Eagleton (2015: 18) ideoloji teriminin on altı, Heywood ise (2016: 25) on farklı tanımını yapmaktadır. Kültür kavramına gelindiğinde ise durum daha karmaşık bir hal almaktadır. Bu durum Beylü Dikeçliğil’e göre bilimsel paradigmalardan dünyayı yorumlama şekline kaynaklanmaktadır. Pozitivist paradigma en karmaşık olguların bütün dinamiklerini parçadan hareket ederek tanımlamaya, tespit etmeye çalışmaktadır (Capra, 1996: 111). Bütünü parçalarına indirgeyerek tanımlamaya çalışılınca da kültür gibi karmaşık olguların tanımlanmaları çeşitlenmektedir. Bütüncü paradigmanın sayılıklarını kabul etmiş araştırmacılar parçadan bütüne gitmek yerine bütünün dinamiklerinden hareket edilmesi gerektiğini ifade etmektedirler. Çünkü bütüncü paradigmaya göre parça denilen şeyler, bütün içinde bölünemez ilişkiler yumağı halinde bulunmaktadır (Capra, 1996: 111).

“Ben ve Öteki Ayrımı” adlı bölümde ifade edildiği üzere Lacan’a göre benliğin oluşumu “ayna evresi” ile gerçekleşmektedir. Ayna evresiyle birlikte anneyle bütünsel bir bağ içinde olan bebek kültürün bir parçası olarak “özne” haline gelmektedir. Kendi benliğinin farkına varan bebek zamanla Güvenç’in “kültürleme” olarak ifade ettiği sosyalizasyonla etrafındaki insanlarla iletişime girerek içinde yaşadığı toplumun kültürünü öğrenmektedir. Kültürün öğrenilmesinde öne çıkan unsur bu bağlamda

iletişimdir. Sözlü ve sözsüz iletişim sayesinde kültürün öğrenilmesi nedeniyle Hall kültürü iletişim, iletişimi de kültür olarak tanımlamaktadır (Hall, 1959: 218). İnsan yaşantısının her aşamasında kültürü yaşamakta ve tüm sosyal kurum ve gruplar içerisinde kültür sayesinde iletişime geçmektedir (Barutçugil, 2011: 19).

Kültürün en yaygın tanımı 1871 yılında E. B. Taylor tarafından yapılmıştır. Taylor'a göre kültür "toplumun bir üyesi olarak insanın elde ettiği bilgi, inanç, sanat, moral, hukuk, alışkanlıklar ve diğer yetenekleri kapsayan bir bütündür" (Fichter, 2011: 154). Bilinen diğer bir yaygın tanıma göre ise kültür "bir grup insanı diğerlerinden ayıran kolektif zihinsel programlardır" (Barutçugil, 2011: 14). Her iki tanımdan da anlaşılacağı üzere kültür insanların hem bireysel hem de toplumsal tutum ve davranışları kapsar niteliktedir.

Kroeber ve Kluckhohn (1962, 43-71) kültürün tanımı üzerine yaptıkları araştırmada kültürün tanımındaki farklılıkları altı alana ayırarak çözümlenmeye çalışmışlardır fakat bu altı ana başlık dışında kültürün "doğası, bileşenleri, ayırt edici özellikleri, psikoloji, dil ve kültürün toplumla, bireyle, çevreyle ve yapı ile ilişki"sini ayrı başlıklar altında da tasnif etmişlerdir. Çalışmanın ana tasnifinden bazı tanımlar şunlardır:

Betimleyici tanımlar:

- İnsanın bir toplum üyesi olarak edindiği tüm alışkanlıkları içeren karmaşık bütün (Benedict, 1929).
- İnsanların tüm faaliyetlerinin, adetlerinin ve inançlarının toplamı (Dixon, 1928).
- Kültür, maddi ve maddi olmayan özelliklerin toplamı, birleşmiş davranış modelleriyle birlikte bir toplumun sahip olduğu dilin kullanımınıdır (Winston, 1933).

Tarihsel tanımlar:

- "Bir grubun kültürü, grubun ırksal yapısı ve tarihsel yaşamından dolayı toplumsal bir anlam kazanan, toplumsal mirasların örgütlenmesi ve toplumsal bütünlüğüdür" (Park ve Burgess, 1921).
- "Kültür, kalıtsal eserler, ürünler, teknik süreçler, idealler, alışkanlıklar ve değerleri içeren sosyal mirastır" (Malinowski, 1931)

Normatif tanımlar: Bu başlık altında yer alan tanımlar “kurallar” ve “idealler-değerler” alt başlıklarına ayrılmaktadır.

- “Bir topluluk ya da kabilenin sürdürdüğü yaşam biçimi” (Wissler, 1929).
- “Kültür, herhangi bir toplumun yaşam biçimini ifade eder” (Linton, 1945).
- “Bir kültür”, bir grup insanın kendine özgü yaşam biçimini, “yaşam tasarımını” ifade eder (Kluckbohn, 1951)
- “Kültür, vahşi veya medeni (kurumları, gelenekleri, tutumları, davranışları), herhangi bir insan grubunun maddi ve toplumsal değerleridir” (Thomas, 1937).

Psikolojik tanımlar: Bu başlık altında yer alan tanımlar “bir problem çözme aracı olarak kültür”, “alışkanlıklar”, “öğrenme”, “tamamen psikolojik tanımlar” alt başlıklarına ayrılmaktadır.

- “Kültür, insan davranışını düzenleyen düzenlemeler şeklinde, toplumsal sorunlara çözümler sunar” (Ford, 1937).
- “Kültür, iletilen tüm sosyal öğrenmeden oluşur” (Kluckhohn, 1942).
- “Kültürel davranış, diğer insanlardan öğrenilen kalıplara uyan tüm insan işlevlerini belirtir” (Haring, 1949).

Yapısal tanımlar:

- “Kültür, birbiriyle ilişkili ve birbirine bağımlı alışkanlıklar sistemidir” (Willey, 1929)

Genetik tanımlar: Bu başlık altında yer alan tanımlar “bir ürün veya eser olarak kültür”, “semboller” ve “fikirler” şeklinde üç alt başlığa ayrılmaktadır.

- “En geniş anlamıyla kültür, birbiriyle etkileşime giren ya da birbirlerinin davranışlarını düzenleyen iki ya da daha fazla kişinin bilinçli ya da bilinçsiz faaliyetiyle yaratılan ya da değiştirilen her şeyin toplamı anlamına gelir” (Sorokin, 1937).
- “Geçmiş davranışların bulaşıcı sonuçları...” (Carr, 1945).
- “Kültür, sembollerin aracılık ettiği davranışlardır” (Bain, 1942).

Kroeber ve Kluckhohn'un yaptığı bu tasnifin üzerinden elli yıldan fazla zaman geçmekle birlikte söz konusu tanımlar geçerliliklerini korumakta ve aralarına birçok başka tanım daha eklenmiş bulunmaktadır (Smith, 2007: 16). Kültür, sayısız tanımının yanı sıra yemek, içmek, barınmak, iş, savunma, sosyal kontrol, güvenlik, sosyal uyum, ideoloji, yaşama amacı vb. sayısız unsurdan oluşmaktadır. Fakat genel olarak kültürü oluşturan tüm unsurlar beş kategori altında toplanmaktadır. Bunlar; tarih, din, değerler, toplumsal kurumlar ve dildir. Kültürü oluşturan unsurlar kültürlerarası farklılıkları oluşturmaktadır (Samovar vd., 2009: 26).

Marx, kültürün “doğanın yarattıklarına karşılık, insanoğlunun yarattığı her şey” olduğunu ifade etmektedir (Güvenç, 2005: 96). Benzer biçimde Eagleton (2011: 11) “doğa kültür üretir, kültür de doğayı değiştirir” demektir. Doğada bulunanın kültürel alanın içine girebilmesi için ona bir anlam atfedilmesi gerekmektedir. Yani kültürel olan, doğada mevcut olanlara yüklenen mana ile şekillenmektedir. Doğada yer alan organik veya inorganik her şey kültürel alanın içine girdiği andan itibaren bambaşka bir niteliğe sahip olmaktadır. Örneğin üzerine yüklenen anlam olmaksızın tüm dini kitaplar, bayraklar birer fiziksel nesneden ibaret olurlardı. Sorokin'in belirttiği gibi “anlam ögesi olmadan”, ırza geçme, evlilik dışı-ıçî, ensest, zina arasında herhangi bir farklılık yoktur, çünkü kültürel anlamı ortadan kaldırdığımızda temelde hepsi sadece “fizik cinsel ilişki” haline dönüşmektedir (Sorokin, 1997: 229).

Sorokin'in açıklamalarından da anlaşılacağı üzere kültürün hem maddi/somut hem de manevi/soyut boyutları bulunmaktadır. Kültürün maddi ve manevi olarak tasnifi yaygın olarak yapılmakla birlikte Sorokin kültürün maddi ve manevi boyutlarını daha detaylı bir biçimde sosyo-kültürel yapı altında ele almaktadır. Çünkü kültür maddi ve manevi kültür olarak tasnif edildiğinde değerler ve normlar manevi kültür başlığı altında kalmakta ve aralarındaki fark göz ardı edilmektedir. Oysa kültürü bir piramit olarak düşünürsek temelde değerler, sonra normlar ve en üstte maddi kültür yer almaktadır. Sosyo-kültürel yapının kültürel sistemden oluşan yönünde anlamlar, değerler ve normlar ve bunları yaşama aktaran bio-fiziksel araçlar bulunmaktayken; sosyal sistemin içeriğinde ise anlamları, değerleri ve kuralları koyan, belirleyen ve uygulayan birey ve gruplar bulunmaktadır (Kızılçelik, 1991: 30). Başka bir ifadeyle, kültürel sistem toplumları yönlendiren unsurları ihtiva ederken sosyal sistem kültürel sistemin hayata geçirildiği ortamdır (Güzel, 2006: 90).

Kültürü sosyo-kültürel yapı altında ele alan başta Sorokin olmak üzere bir takım sosyal bilimcilerin yaklaşımına göre kültür “kognitif”, “normatif” ve “maddi” boyutu bulunmaktadır. Kültürün kognitif boyutunda inançlar, fikirler, değerler bulunmaktadır. İnsanların yaşamı anlamlandırma, gündelik yaşamda karşılaştıkları insanlar ve olay karşısında düşüncelerinin temelini kognitif boyut yani “zihniyet dünyamız” şekillendirmektedir (Dikeçligil, 1993: 42). Bu yönüyle kültürün kognitif boyutu ontolojik kabullerden oluşmaktadır. Kültürün normatif boyutunu her türlü yazılı ve yazısız kurallar oluşturmaktadır ve bu kuralların hepsi inançlar, fikirler ve değerlere göre şekillenmektedir. Yani sosyo-kültürel sistemin her alanında yer alan kurallar ontolojik kabullere göre şekillenmektedir. Dikeçligil’in ifadesiyle kurallar davranışların “nasıl yapılacağını gösterir ve düzenlerken; anlam kodları davranışların ne için yapılacağını yani amacını tayin eder”. Kültürün maddi boyutu ise kognitif ve normatif boyutun dışsallaşması, maddi unsurlara yansımalarıdır (Dikeçligil, 1993: 42-43). Örneğin kognitif boyutta bulunan dini değerler, normatif boyuttaki dini örf, adet ve göreneklerin temelini oluşturmaktadır. Dinin maddi kültürel yönünü oluşturan ibadethaneler vb ise kognitif ve normatif araçlar üzerine inşa edilmektedir.

Kültürlerin bu üç boyutunda ihtiva edilen unsurlar, diğer kültürlerle aralarındaki farkı oluşturmaktadır. Örneğin, İslam ile Hristiyanlık kognitif boyutta farklı ontolojik değerlere sahiptirler. İslam’a göre yaratan, eşi, oğlu ve benzeri olmayan Allah’dır. Hristiyanlıkta ise gene tek Allah inancı bulunmakla birlikte tek Allah’ta “üç şahıs, ya da daha teknik bir terim olan üç uknum” bulunmaktadır (Jacob, 1992: 11). Bu ve diğer kognitif kabuller ve değerler, İslam ile Hristiyan kültürünün temelden farklı yapılarda gelişmesine neden olmaktadır. Kültürler arasındaki farklılıkları dinin en temel ontolojik tartışmalarında görebildiğimiz gibi sağlıkla ilgili, örneğin hapsirlik gibi sıradan bir durumda bile görmek mümkündür. Ayrıca dini kabuller aynı etnik kimliğe sahip insanları da kapsayacak şekilde farklılıklara sebep olmaktadır. Örneğin, Müslüman Araplarda hapsirane birine “yerhamükallah”, Hristiyan Araplar arasında “sağlıklı yaşayasın”, Musevi Araplar arasında ise “yaşayasın” denilmektedir (Piamenta, 1979: 81’den aktaran Narmanlıoğlu, 2011: 93).

2.2.1.2. Kültürlerarası İletişimin Tanımı ve Önemi

Kültürlerarası iletişim tıpkı çokkültürlülük gibi günümüz dünyasına ait bir durum değildir. Eski çağlardan bu yana aynı toplumda farklı kültürel gruplar bir arada

yaşamakta ve bunların arasına göçlerle yeni kültürel gruplar katılmaktadır. Aynı zamanda ticaretle, bir dini yaymak için yapılan seyahatlerle, savaşlarla, evliliklerle farklı kültürel gruplar birbirine temas etmekte, iletişime geçmektedirler. Farklı kültürler arasında iletişimin kurulmasıyla teknoloji, bilimsel bilgi, sanat eserleri, teknik bilgi, fikirler ve hatta konuştukları dil öteki kültürlerden etkilenmektedir. Yani kültürlerarası iletişim kültürleşmeye yol açmaktadır. Günümüzde ise kültürlerarası iletişimi farklı kılan, iletişim ve ulaşım teknolojisinde meydana gelen gelişmelerdir. Çok uluslu şirketlerin artan faaliyetleriyle, turizm sektöründeki hareketlilikle, web 2.0 ile birlikte sosyal medyada farklı kültürlerden insanlarla etkileşimin kolaylaşmasıyla birlikte farklı kültürler birbirlerine eski zamanlarda hiç olmadığı kadar yakınlaşmış, iletişimde mekânın önemi azalmıştır. Böylece çok kültürlü ve kültürlerarası etkileşimin arttığı bir çağda çok sesli bir durum ortaya çıkmıştır. Bauman'a göre (2005: 119) çok sesliliğin yozlaşp kakofoniye dönüşmesinin önüne geçilmesi ve çok sesliliğe armoni kazandırılması gerekmektedir. Fakat çok sesliliğe armoni kazandırırken tek sesliliğe dönüşmemesine de dikkat edilmelidir. Çok sesli bir harmoni için öncelikle "farklı kimliklerin birbirini dışlamasının, farklı kimliklerle birlikte yaşamının reddedilmesine son verilmesi" ve "öteki kimliklerin baskı altına alınması yerine savunulmasını kabul etmeyi" gerektirmektedir. Bunun yolu ise kültürlerarası iletişimden geçmektedir. Öte yandan, kültürlerarası bir temas Bauman'ın "sahte karşılaşma" dediği şekilde gerçekleşirse öteki kültürle gerçek bir iletişim kurulma ihtimali kalmayacaktır. Sahte karşılaşmalar "öteki kültür hakkında bilgi edinmekten kaçınmak" anlamına gelmektedir ve bu durum öteki kültüre mensup insanları "toplumsal olmaktan çıkarmak", öteki kültüre mensup insanların mekânını "toplumsal mekâna dönüşmesini engellemek" anlamına gelmektedir (Bauman, 2011: 190).

Kültürlerarası iletişimin tarihine bakıldığında bir disiplin olarak ortaya çıkışı antropolog Edward T. Hall (1959) "Kültürlerarası İletişim" terimini *The Silent Language* adlı kitabında kullanmasıyla başlamıştır. Bununla birlikte, Ruth Benedict (1941) "kültürlerarası" kavramını "etkili şekilde uygulandığı takdirde ırkları iyileştirebilecek" bir kavram olarak çalışmalarında kullanmıştır. Benedict'in çalışmaları Kartarı'ya göre (2006: 34) kültürlerarası iletişim çalışmalarının başlangıcı olarak kabul edilmelidir. Gunnar Myrdal (1944) ise Amerika'daki sosyal ilişkileri incelediği çalışmasında ırksal gerilimler üzerine değinmiştir. 1950'lerde Hall ise çalışmasında kültürlerarası gerilimler

olarak nitelenen durumu kültürlerarası iletişim olarak genişletmiş ve sistematik incelemeler yapmıştır (Jackson, 2014: 83-84).

“Kültürlerarası” ve “iletişim” unsurlarından oluşan kültürlerarası iletişimde “kültürlerarası” kavramı için “cross-cultural” ve “intercultural” kavramları sıklıkla kullanılmaktadır. Başlangıçta iki kavram arasında kesin bir ayırım yapılmamıştır. Örneğin, Benedict çalışmalarında bu iki kavramı aynı anlamda kullanmıştır (Jackson, 2014: 83). Fakat günümüzde cross-cultural “çapraz-kültürlerarasılık” çokkültürlü toplumlarda alt kültürlerarası iletişimi incelemek için kullanılırken intercultural çalışmalarında ise farklı kültüre mensup insanların karşılaşması sırasında gerçekleşen etkileşim incelenmektedir (Asante, 1989’dan akt. Kartarı, 2006: 38).

Kültürlerarası iletişimin diğer bileşeni olan iletişim ise Hall’a göre daha önce de ifade ettiğimiz gibi kültürün kendisidir. İletişim, göstergeler ve kodlar içeren ve bu gösterge ve kodların başkalarına aktarımıdır. Kültürün merkezinde yer alan iletişim üzerine yapılan çalışmalarda “Süreç okulu” ve “Gösteregebilimi okulu” iletişimin tanımını farklı temellere dayandırmaktadırlar. Süreç okulu iletişimi “iletilerin aktarılması” olarak kabul ederken Gösteregebilimi okulu “anlamaların üretimi ve değişimi” olarak kabul etmektedir (Fiske, 2003: 15-16). Kültürlerarası iletişim açısından iletişimin önemi ise hem çokkültürlü toplumlarda alt kültürler arası temaslarda hem de kültürel karşılaşmalarla kurulan temasta bütünleşmenin anahtar kavramı olmasıdır. Kültürlerarası iletişimin açısından iletişimin önemini ifade eden “iletişim hipotezi” şöyledir (Spencer, Oatey ve Franklin, 2009:168):

“...etnik/kültürel gruplar arası çatışmanın birbirlerinin kültürlerinin cehaletiyle beslenmektedir. Kültürel olarak farklı bireylerin birbirlerine temas ettiklerinde, etkileşimleriyle her birinin diğerinin bakış açısını tanıyacağı, daha iyi karşılıklı anlayış, daha iyi tolerans ve daha iyi kültürlerarası kabul göreceği varsayılmaktadır. Bununla birlikte, kültürlerarası temasta yalnızca belirli koşullar altında gruplar arası olumlu ilişkiler gelişmektedir. Önceliklerle katılımcılar eşit statüsünde olmalıdır; her iki taraf da etkileşimden faydalanmalı ve etkileşim her iki taraf için de hoş bir deneyim olmalıdır. Bu koşullar olmaksızın kültürlerarası temas düşmanlığı şiddetlendirebileceği gibi etnikmerkezçiliği güçlendirebilmektedir.”

Kültürleri meydana getiren normatif, kognitif ve maddi kültür unsurları daha önce ifade ettiğimiz gibi bir kültürün öteki kültürlerle arasındaki farklılıklarını oluşturmaktadır.

Kültürlerarası iletişim bu bağlamda “farklı kültürler arasında gerçekleşen iletişim” demektir (Özdemir, 2011: 29). Kültürlerarası iletişimde kültürü oluşturan unsurlar ön plana çıkmaktadır. Disiplinlerarası bir bilim dalı olan “kültürlerarası iletişim”, kültürel algıları ve sembol sistemleri farklı olan insanlar arasındaki etkileşim sürecini içermektedir (Samovar vd., 2009: 12).

Bir devletin sınırları içinde mevcut olan alt kültürlerle egemen kültür arasındaki ilişki, alt kültürlerin kendi aralarında kurdukları ilişki, göçle gelen yeni kültürle egemen kültür arasındaki iletişim kültürlerarası iletişimin temel çalışma konularını oluşturmaktadır.

Kültürlerarası iletişim çalışmaları egemen kültürle alt kültürlerarası farklılıklar, alt kültürler arası farklılıklar, göçle gelen yeni kültürel gruplarla egemen kültürel gruplar arasındaki farklılıkların iletişim sürecindeki etkisi üzerine odaklanmaktadır. Çünkü kültürel farklılıklar nedeniyle iletişim kurmakta sorunlar yaşanabilmektedir ve kültürlerarası iletişim çalışmalarındaki temel amaç bu sorunlar için çözümler üretmeye yöneliktir (Aksoy, 2012: 298). Genel olarak kültürlerarası iletişim alanında yapılan çalışmalar şu sorunlara karşı çözüm üretmeye çalışmaktadır (Özdemir, 2011: 30):

- İnsanların belirli kalıplara yerleştirilmesi
- Öteki gruplar hakkındaki ön yargılar
- Her türlü farklı kimlik özelliklerinin getirdiği olumsuzluklar ve yanlış anlaşılmalarda
- Farklı kültürel değerlere karşı hoşgörüsüzlük
- Farklı kültürlerle karşı kapalı, ötekilere karşı şüpheli yaklaşım
- Kültürel olarak üstün görme ve diğer kültürleri küçümseme
- Kültürel empati yoksunluğu

Kültürel karşılaşmalarda öteki kültürle iletişime girmekte yabancı dil bilmek yeterli değildir. Yabancı dilin yanı sıra ötekinin nasıl algılandığı önemlidir. Farklı kimlik ve kültürel gruplarla iletişime girmeyi olumsuz yönde etkileyen kalıp yargılar ve önyargılar bulunabilmektedir. Her ötekinin inşasında bu unsurlar ötekileştirmede işlev görmektedirler. Fakat Zizek’e göre ötekiyle iletişime girmemizi ve ötekine tümüyle erişebilmemizi olumsuz etkileyen unsurlar sadece epistemolojik değil aynı zamanda

ontolojiktir (Eagleton, 2005: 114-115). Öteki kültürle iletişimin önündeki en büyük engel sadece dil yetersizliği değil, öteki kültürün anlaşılmasını engelleyen etnikmerkezcilik, normlar, sosyal roller, belirsizlik ve kaygı, kalıp yargı ve ön yargılardır. Ayrıca bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliliği de kültürel karşılaşmalarda bireylerin öteki kültürden insanlarla nasıl iletişime geçeceğini belirlemektedir. Kültürlerarası iletişim yeterliliği zayıf bireyler için öteki kültürlerden insanlarla temaslar Bauman'ın tabiriyle "sahte karşılaşmalar" şeklinde olabileceği gibi kültürlerarası iletişim yeterliliğin yüksek olması durumunda ise farklı kültürlerle etkileşim halinde bulunmak daha kolay olmaktadır. Kültürlerarası iletişimi etkileyen söz konusu unsurlara sırasıyla sonraki bölümde değinilecektir.

2.2.2. Kültürlerarası İletişimi Etkileyen Unsurlar

2.2.2.1. Değerler ve Normlar

Her kültürün kendine özgü değerler sistemi ve bu değerlere dayalı normları bulunmaktadır. Sözlü ve sözsüz iletişimde kullanılan dil kültürün bir ürünüdür ve dil, kültürün bir taşıyıcısı olarak iletişimde konuşmacının kimliğini, kültürünü ve sosyal aidiyetini ortaya koymaktadır (Oksaar, 2008: 19). Bu nedenle kültürlerarası iletişimde, kültürün taşıyıcısı olarak konuşulan dili bilmenin yanı sıra iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için etkileşimde bulunan kültürün değer ve normlarını bilmeyi gerektirmektedir (Kartarı, 2006: 203).

Değerler ve normlar kültürel yapı içerisinde değerler kognitif boyutu, normlar ise bilgi boyutunu oluşturmaktadır. Kültürün ve toplumun anlam ve önem verdiği her şey değerler ölçeğine göre anlam ve önem kazanmaktadır (Fichter, 2011: 167). Değerler, gündelik yaşamın ekonomik, dini, ailesel, hukuksal ve benzeri her alanında bulunmaktadır (Aydın, 2011: 40). Bu yönüyle değerler, gündelik yaşamın tüm yönlerinde davranışlarımızın nasıl olması gerektiği hususunda doğru ve yanlış olanın ne olduğunu belirleyen standartlardır (Bozkurt, 2010: 93).

Toplumsal normlar, gündelik yaşamın her alanında insanlardan beklenen davranış şekilleri, kurallar bütünüdür. Fakat bu kurallar resmi yaptırıma tabi yasal kurallardan farklıdır. Yaşamın her alanında kendini gösteren, uyulmadığında tepki çeken kurallardır, yazılı kaynaklardan değil sosyalleşme süreci içerisinde öğrenilen kurallar bütünüdür (Bozkurt, 2010: 101; Sarıbay, 2006: 154). Değerler ve toplumsal normlar neden sonuç

ilişkisiyle birbirine bağlıdır. Toplumsal normlar süreç içerisinde kendiliğinden oluşmuş keyfi kurallar değildirler. Aksine toplumsal normlar değerler üzerine inşa edilmiş, bulunduğu kültürün içinde tutarlı davranış kurallarıdır. Yani her normun altında yatan belirli değerler bulunmaktadır. Değerlerin kültürel işlevini Sorokin şu şekilde ifade etmektedir (Sorokin, 1997: 231-232):

“Fizik ya da biyolojik bir olgunun üstüne konulan herhangi bir anlam, onun toplumsal-kültürel niteliğini kökten değiştirir. Küçük bir sopa üstüne bir dinsel değer konması, onu kutsal bir totem (churinga) haline getirir. Bir sopaya geçirilmiş bir bez parçası bir “ulusal bayrak” olur, uğrunda can verilen bir nesne haline gelir. Zayıf nahif bir organizma kral ya da “Budha” ilan edilince, erkli, egemen, kutsal bir “Majeste” yahut “Mübarek” oluverir. Bu aynı krallar, organizmaları hiç değişmeden, “indirildikleri” ya da “devrildikleri” zaman olduğu gibi, toplumsal-kültürel anlam-değerlerinden sıyrılınca, erkleri, sayınmaları (itibarları) işlevleri, toplumsal durumları ve kişilikleri temelden değişir; “Majeste”likten ve “Mübarek”likten, aşağılanan ve nefret edilen “döküntü”lüğe dönüşürler.”

Değerler üzerine inşa edilen toplumsal normlar, toplum içinde insanlar arasındaki etkileşimin belirli bir düzen içinde uyumlu bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktadır (Eroğlu, 2015: 306-307). İletişimin ilk şartı olan ortak dil iletişimin sağlanabilmesi için sağlanması için yeterli gelmemektedir. Çünkü dil sadece belirli kodların değil kültürlerin de taşıyıcısıdır. Başarılı bir iletişimin sağlanabilmesi için ortak bir dilin yanı sıra o dilin değerlerini ve normlarını da bilmek gerekmektedir. Etkileşim esnasında karşı tarafın değer ve toplumsal normlarına aykırı yapılan davranışlar tepki çekebilir, yadırganabilir ve hatta değer ve normlara aykırı davranan birey dışlanmaya maruz kalabilir. Örneğin, bazı kültürlerde karşı cinslerin el sıkışmaları hoş karşılanmamaktadır. Endonezya’da sol elle bir şey ikram etmek veya almak nezaketsizlik olarak değerlendirilirken Kore’de ise bir şeyin ikramında iki elin birlikte kullanılmaması hakaret olarak değerlendirilmektedir (Oksaar, 2008: 48-49). Farklı kültürlerin farklı değer ve normlara sahip olmasından kaynaklı iletişimde meydana gelebilecek farklı algılamalara yönelik başka bir örnek ise şöyledir:

Almanya’da yaşayan Ayşe adında bir Türk çocuğu okul bahçesinde yerde bulduğu ekmeği kimse çiğnemesin diye eğilip yerden alır ve ekmeği koyabilecek uygun bir yer bulabilmek için etrafına bakınırken öğretmen öğrenciye seslenerek yerde bulduğu ekmeği yememesi gerektiğini söyler. Türk öğrenci ekmeği yemek için yerden

almadığını söylese de öğretmen öğrencinin yerden ekmeği alıp etrafına bakınmasını “ekmeği yemeyi düşünüyor fakat kendisini gören birileri olup olmadığını kontrol etmek için etrafına bakıyor” şeklinde yorumlamıştır (Selçuk, 1999: 320-322).

Şüphesiz ki bir kültürün değerleri ve normları kitaplardan değil o kültürün içinde yaşayarak, kültürleşme süreciyle öğrenilmektedir. Başta değer ve normları bilmeyen yabancı kişi kültürleşmeyle birlikte nasıl davranması gerektiğini ve kiminle nasıl konuşması gerektiğini öğrenerek kültürlerarası iletişim yeterliliği kazanabilmektedir.

2.2.2.2.Etnikmerkezcilik

Etnikmerkezcilik (ethnocentrism), bireylerin etnik kimlik ve kültürel kimlik temelinde edindiği kültürel bakış açısıyla diğer etnik ve kültürel kimlikleri değerlendirmesidir. Bu yönüyle etnikmerkezcilik iç grubun dış gruplara karşı kendisini ve onları nasıl değerlendirdiğiyle ilgilidir. Daha önce değinildiği gibi insanlar belirli gruplara dâhil olurlar ve bu gruplara iç grup denilmektedir. Mensubu olunan grubun dışında kalan gruplar ise dış grup olarak ifade edilmektedir. Söz konusu gruplar bir kültüre de gönderme yapabileceği gibi kültürün bir uzantısı olarak kimliklere de gönderme yapabilmektedir. İnsanlar mensubu olduğu grubun kültürünü öğrenirler ve bu kültür insanlara nasıl düşünmeleri gerektiğini, nasıl davranmaları gerektiğini ve öteki grupları nasıl değerlendirmeleri gerektiğini göstermektedir.

Etnikmerkezcilik, bireylerin kendi kültürlerini merkeze alarak diğer kültürleri değerlendirilmesidir. Etnikmerkezcilik kavramını iç grubun dış grubu ötekileştirmesi bağlamında kibir, gurur, bir grubun inançlarını diğerlerine üstün görmesi anlamında kullanmaktadır (Uzunçarşılı Soydaş, 2010: 138). Giddens’a göre her kültür bir dereceye kadar etnikmerkezcidir. Çünkü etnikmerkezcilik, ötekilere karşı duyulan bir kaygıyı barındırmaktadır ve başka kültürleri kişinin kendi kültürüne dayanarak değerlendirilmesidir. Fakat etnikmerkezcilikte esas önemli olan dış gruba dâhil olanların yani ötekilerin birer barbar, zihinsel bakımdan ve ahlaki olarak aşağı olarak düşünülmesidir (Giddens, 2012: 539-543).

Etnikmerkezci bireyler üyesi oldukları grubu veya kültürü kusursuz, tamamen doğru olarak görürken diğer etnik grupların veya kültürlerin değerlerini küçümsemektedirler. Örneğin Fransızlar entelektüel yetilere diğer milletlerden daha fazla sahip olduklarını düşünmektedirler. Amerikalılar için Amerikan kültürü diğer tüm kültürlerden daha

üstündür. Yunanlılar için Yunan olmayanlar barbardırlar. Yahudiler için kendileri seçilmiş bir ırktır ve geri kalanlardan üstün bir konumda bulunmaktadır. Bir Türk dünyaya bedeldir.

Etnikmerkezcilik her zaman ötekine karşı küçümseyerek bakmayı ve nefreti ifade etmemektedir. Böyle durumlarda ılımlı/düşük etnikmerkezcilik söz konusu olmaktadır. Örneğin, yabancı bir ülkede öğrenim gören bir öğrenci kendisi gibi yabancı olan öğrenciler arasından kültürel olarak kendine yakın olana daha yakın olanlarla etkileşimin tercih edilmesi ılımlı bir etnikmerkezciliktir (Barutçugil, 2011: 72). Etnikmerkezci bireylerin genel olarak iç gruplarına ve dış gruplarına karşı bakış açıları Tablo 4’de özetlenmiştir.

Tablo 4:
İç Gruba ve Dış Gruba Karşı Etnikmerkezci Yaklaşımlar

Üyelerin iç gruba (bize) yaklaşımları	Üyelerin dış gruba (ötekine) yaklaşımları
Kendilerini uzman ve kusursuz görürler	Diğerlerini ikinci sınıf, ahlaki değerleri zayıf ve yetersiz görürler
Kendi değerlerini tümüyle doğru ve evrensel görürler	Diğerlerinin değerlerini reddederler
Kendilerini güçlü görürler	Diğerlerini zayıf görürler
Diğer iç grup üyeleriyle işbirlikçi ilişkiler kurarlar	Dış grupla işbirliğini reddederler
Grup içindeki otoritelere boyun eğilir	Dış gruptaki otoritelere karşı gelinir
Grup üyeliğini sürdürme yönünde isteklidirler	Dış grup üyeliği arzulanmaz
İç grup üyelerine güven duyulur	Dış grup üyelerine güvenilmez
Diğer iç grup üyelerine karşı olumlu tutumlar sergilenir	Dış grup üyelerine karşı duyulan olumsuz duygular ve nefret hissettirilir
İç grubun başarılarından üyeler kendine pay çıkartırlar	Grup içindeki tatsızlıklardan ve iç grubun başarısızlıklarından dış grubu sorumlu tutarlar

Kaynak: H. Anda, Demirtaş Madran. “Sosyal Kimlik ve Ayrımcılık”. Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar. Der. K. Çayır – M. Ayan Ceylan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2012, 81

Etnikmerkezcilik bireyler tabloda da görüldüğü gibi farklı kültürel gruplara karşı bir takım kaygılar beslemekte, önyargıyla yaklaşmaktadırlar. Kendi kültürünü yüceltirken farklı kültürleri küçümseyen tutum ve davranışlar sergilemeleri nedeniyle etnikmerkezci bireylerin kültürlerarası iletişimde başarılı olması mümkün değildir. Etnikmerkezci bireyler kendi kültürel değerleriyle öteki kültürleri değerlendirdikleri için kendi kültürel algı süzgecinden geçemeyen her unsuru değersiz ve anlamsız olarak

değerlendirmektedirler. Bu nedenle kültürlerarası iletişim açısından etnikmerkezci bakış açısı iletişimin başarısını olumsuz etkilemektedir. Öte yandan etnikmerkezci algının seviyesi de iletişimi etkilemektedir. Bennett'in modelinde etnikmerkezci aşamadan etnikgöreceli aşamalara geçilmesi iletişimi olumlu yönde etkilemektedir. Bir başka açıdan ise bakıldığında ise etnikmerkezci bireyler kültürel olarak yakınlığa göre ötekilere karşı mesafe koymaktadırlar (Kartarı, 2006: 208). Kültürel benzerliklerin artması kültürlerarası temasın olmasıyla mümkündür. Gordon'a göre eğer kültürel temas yoksa ve kültürel gruplar aşırı derecede ayrı kalırlarsa etnikmerkezcilik şiddetlenmektedir (Schnapper, 2005: 360).

2.2.2.3. Kalıp Yargı ve Ön Yargılar

Etnikmerkezci düşünceler kalıp yargı ve önyargılardan beslenmektedir. Fakat her kalıp yargı ve ön yargı etnikmerkezci yapıdan kaynaklanmamaktadır. Kalıp yargılar ve ön yargılar her ikisi de bilişsel öğelerdir. Yani sosyalleşme sürecinde öğrenilen gerçekliğin sosyal ve zihinsel temsilinin bir biçimidir (Bilgin, 2007: 131). Kalıp yargılar da ön yargılar da bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olma durumudur. Her ikisinin de temel işlevi, herkesi tanımanın mümkün olmaması nedeniyle, kişinin ait olduğu gruba bakarak başkaları hakkında belirli bir görüşe sahip olmayı sağlamasıdır (Freedman vd., 2003:118). Kalıp yargılar belirli bir gruba karşı yapılan olumlu ya da olumsuz genellemelerdir. Örneğin "Japonlar çalışkandır", "anneler evlatları için fedakârdır", "Almanlar disiplinlidir", "Çingeneler eğlencelidir" gibi olumlu kalıp yargılar bulunmaktadır. Öte yandan ötekileştirilen kimlikler ve kültürel gruplar için ise genelde olumsuz kalıp yargılar bulunmaktadır.

Kalıp yargıların dört özelliği bulunmaktadır ve bu özellikler kültürlerarası iletişim açısından kalıp yargıların iletişimi olumsuz yönde etkileme nedenlerini de oluşturmaktadır. Bunlardan birincisi, kalıp yargıların bir tür filtre olmasıdır. Kalıp yargıya uygun olan durumlar kabul edilirken farklı olan durumlar reddedilir. İkincisi, kalıp yargıların odağı olan grubun tüm üyeleri için söz konusu kalıp yargıların geçerli olmasıdır. Örneğin "çingeneler hırsızdır" kalıp yargısı nedeniyle dünyanın en dürüst çingenesi bile bu kalıp yargı nedeniyle kendisine şüpheyle yaklaşılmaktadır. Üçüncüsü, kalıp yargılar aşırı derecede basitleştirici, genelleştirici, küçük düşürücü düşünceleri ihtiva etmekle birlikte çoğu zaman doğrulanmamış varsayımlara dayanmaktadır. Kalıp yargıların bu özelliği ön yargıların oluşmasını sağlamaktadır. Dördüncü olarak, kalıp

yargıların değişmesi ve yıkılması zordur. Kalıp yargılar daha önce de belirtildiği gibi sosyalleşme sürecinde henüz yaşamın ilk evrelerinde öğrenilmektedirler ve grup içinde tekrarlanıp güçlendirilmektedir (Samovar vd., 2009: 110).

Kalıp yargılar ile ön yargılar ötekine karşı gelişen doğrulanmamış, genelleştirilmiş duygu ve düşüncelere dayanıyor olsalar da aynı değil fakat birbirini tamamlayan kavramlardır. Aralarındaki fark ise kalıp yargılar daha çok “zihinsel temsiller ve algılar düzeyinde yer alan bir bakış çerçevesi” olmasına karşılık, ön yargılar ise kalıp yargılar temelinde oluşan “değerlendirme ve yargı oluşturma düzeyi” olmasıdır (Bilgin, 2007: 132).

Önyargı “bir şey ya da bir kişi hakkında belirli bazı özellikleri nedeniyle önceden karar vermek, ona karşı tutum belirlemek, tavır almaktır” (Baruşçugil, 2011: 52). Ön yargı üzerine araştırma yapanların öncülerinden Allport’a göre ön yargı beş farklı şekilde gerçekteşmektedir. İlk olarak, ön yargı, hedef grubun üyesi hakkında kalıp yargıya dayanan olumsuz düşüncelerden oluşmaktadır. İkincisi, ön yargılar sevilmeyen ve temastan kaçınılan gruplara karşı gelişmektedir. Üçüncüsü, ön yargıların ayrımcılığa neden olmasıdır. Ön yargılı kişiler hedef grubun üyelerini belirli işlerden, yerleşim yerlerinden, siyasi haklardan, eğitim ve eğlenceden dışlamaya çalışmaktadırlar. Dördüncüsü, ön yargının düşmanca tutum şeklinde gerçekteşmesidir. Bu ön yargı şekli kontrol altına alınmadığı takdirde düşmanca tutumlarda artış yaşanmaktadır. Beşincisi, ön yargının en şiddet verici şekli fiziksel şiddete yol açacak şekilde gerçekteşmesidir. Bu ön yargı şekli linç, katliam, savaş ve soykırımlara neden olabilmektedir (Samovar vd., 2009: 174-175).

Ön yargılar ve kalıp yargılar; ayrımcılığı besleyen, tetikleyen tutum ve davranışlardır. Hedef grupta mensup kişilere karşı ön yargı ve kalıp yargılar nedeniyle ayrımcı tutumlar sergilenmektedir. Örneğin gürültü yapan komşu çocukları nedeniyle komşuya karşı duyulan hoşnutsuzluk “Kürtler çok çocuk yapar” şeklinde kalıp yargıdan beslendiğinde artık gürültü yapan komşuya karşı duyulan hoşnutsuzluk etnik kimliğine yönelebilmektedir (Göregenli, 2012: 21). Benzer ayrımcılığa neden olan ön yargı ve kalıp yargıları deyimlerde, deyişlerde ve atasözlerinde de görmek mümkündür. Örneğin, Ahmet Özcan’ın “Ayrımcı Sözlük” adı altında topladığı kalıp yargı ve ön yargı içeren deyim, atasözü ve deyişlerden bazıları şunlardır (ayrimcisoszluk.blogspot.com):

- “Laz, Kürdün deniz görmüş halidir.”: Laz ve Kürt etnik kimliklerini küçümseyen kalıp yargı içeren bir deyiş.
- “Bir Türk aptal değilse, o Türk değildir.”: Türk etnik kimliğini küçümseyen kalıp yargı içeren bir deyiş.
- “Türk”: İspanyolca’da aşağılama amacıyla Türk kelimesi kullanılmaktadır.
- “Türk gibi kara”: Sırpçada yer alan bu deyiş Türklerin ten rengi üzerine ön yargılı bir deyiştir.
- “Türk gibi sigara içmek”: Fransızlar, Almanlar ve Balkan ülkelerinde kullanılan çok sigara içen insanlara karşı kullanılan bir deyimdir.
- “Kapına iti, yakana Kürdü bulaştırma.”: Kürt etnik kimliğini aşağılamak amacıyla söylenen bir deyiş.
- “Ermeni tohumu/Rum tohumu”: Ermeni ve Rum etnik kimliklerini aşağılayan, Ermeni ve Rum olmayan birine dendiğinde “hain” anlamına gelen ayrımcı deyiş.
- “Ne Şam’ın şekeri, ne Arabın zekeri”: Araplardan hayır gelmeyeceğini ifade eden ön yargı içerikli bir deyiş.

Hem iç ötekilere hem de dış ötekilere karşı her ülkede benzer birçok deyim, atasözü bulmak mümkündür. Kartarı’nın belirttiği gibi kültürlerarası iletişim hiçbir zaman sınır noktasından başlamamakta ve süreç içerisinde oluşan kalıp yarıllar ve ön yargıların iletişim üzerinde önemli etkisi bulunmaktadır (Kartarı, 2006: 224). Ötekine dair bu tür ayrımcılığa neden olan kalıp yargı ve ön yargılar nedeniyle farklı kültürlerin temasında sorunların yaşanması ve iletişimin başarısız olması, insanların öteki kültürden insanlarla iletişimden kaçınmaları mümkündür.

2.2.2.4. Belirsizlik ve Kaygı

Tanınmayan, bilinmeyen insanlarla iletişime geçerken karşıdaki kişinin nasıl tepki vereceği, yanlış anlaşılma olasılığı, terslenme veya dikkate alınmama gibi durumlar yaşanabilmektedir. Bu nedenle, tanıdık olmayan, daha önce hiç etkileşime geçilmemiş insanlara karşı psikolojik olarak güvensizlik hissi oluşabilmektedir (Kartarı, 2014: 210). Fukuyama’ya göre, güvensizlik hissinin kaynağı belirsizlik ve bilinmezliktir (Ünal, 2017: 78). Belirsizlik ise daha önce tecrübe edilmemiş, deneyimlenmemiş olan

durumlardan oluşmaktadır. Öteki kültürden biriyle daha önce hiç etkileşime geçmemiş insanlar için yabancıların ne yapacağı, dost mu düşman mı, zarar verir mi gibi belirsizlikler bulunmaktadır. Bu belirsizlikler kaygılarımızı oluşturmaktadır. Kartarı (2014: 210-211) belirsizliği “yabancıyla iletişime girerken nasıl davranılacağına bilinmemesi”, kaygı ise “yabancıyla iletişim sonucu olabileceklere karşı duyulan endişe” olarak tanımlamaktadır. Kaygı bir yönüyle olup bitenden değil, olup bitene dair varsayımlarda bulunmak, olumsuz ihtimalleri göz önüne alarak endişelenmektir. Fakat kaygı “korku” demek değildir. Korku ve kaygı arasındaki farklı Heidegger şöyle ifade etmektedir (Borgna, 2014: 69):

“Kaygı korkudan temelden farklıdır. Biz hep belirgin olan şu ya da bu bağlamda bizi tehdit eden, belirgin şu ya da bu şeyden korkarız. Bir şeyden korkmak...daima belirgin bir şeye yönelik bir korkudur. ... Kuşkusuz kaygı da hep –e yönelik bir kaygıdır..., ancak bunun ya da şunun kaygısı değildir. –E yönelik kaygı... daima –den dolayı kaygıdır ancak bu ya da şu şeye yönelik bir kaygı değildir.”

Belirsizlik ve kaygının azalması bireyin yabancıyla iletişime geçmesi koşuluna bağlıdır. Fakat iletişime geçmek her zaman belirsizliğin ve kaygının azalacağı anlamına gelmemektedir. İletişim sürecinde oluşabilecek beklenmedik tutum ve davranışlar nedeniyle belirsizlik ve kaygıda artabilmektedir (Kartarı, 2014: 211). Eğer yabancı bize uzak yerlerden ve farklı bir kültürden gelenlerse, kendi korku ve sıkıntılarını da yanında getirenler için korku, endişe duyulabilmektedir (Borgna, 2014: 72). Bu yabancı türüne mülteciler ve sığınmacılar örnek olarak verilebilir. Göçmen ve sığınmacılar bu bağlamda korku, belirsizlik ve kaygı nedeni olabilmektedirler.

2.2.3. Kültürlerarası İletişim Yeterliliğinin Unsurları

Kültürlerarası etkileşimlerde iletişimin sağlanması için iletişime giren bireylerin etnikmerkezci düşüncelerden uzak olması yani her kültürün kendine has bir değer olduğunu, kendi kültürünün başkalarından üstün olmadığını kabul etmesi, etnikgöreceli düşünmesi gerekmektedir. Ayrıca iletişime geçtiği öteki kültürün değer ve normlarına aykırı davranmaması, kalıp yargı ve ön yargılarının iletişime girmesine engel olmasına izin vermemesi ve belirsizlik ve kaygıyı azaltması gerekmektedir. Çünkü farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurmada ortak dil veya yabancı dil bilme durumu iletişimin sağlanması için yeterli değildir. Yabancı dil hatalı konuşulsa dahi iletişim

açısından sorun oluşturmazken kültürlerarası iletişimi etkileyen unsurlar iletişim açısından sorun oluşturabilmektedir.

Kültürlerarası iletişim yeterliliği (Intercultural communication competence) veya kültürlerarası yeterlilik (Intercultural competence), bireylerin farklı kültürlerle etkileşimi esnasında etkili ve uygun bir iletişimin gerçekleşebilmesi için gerekli olan yetilere sahip olmayı ifade etmektedir (Chen, Starosta, 1996: 358). Kartarı (2006: 231), kültürlerarası iletişim yeterliliğini farklı kültürlerden insanların arasında etkin ve uygun iletişim kurma yetisi olarak tanımlamaktadır. Ayrıca Kartarı kültürlerarası iletişim duyarlılığının arttığı durumlarda kültürlerarası iletişimi etkileyen unsurların farkındalığının arttığına vurgu yapmaktadır. Yani karşı kültürün normlarını bilmeyi, bireyin hem kendi davranışlarını hem de farklı kültüre mensup bireyin davranışlarını bilmeyi, tahmin etmeyi, belirsizlik ve kaygının olmamasını kapsayan bir kavram olduğunu ifade etmektedir (Kartarı, 2006: 231).

Temel Eğinli ve Yalçın (2016: 15-17), Spitzberh ve Changnon (2009: 9-34) ve Lesenciuc'in (2011: 43-51) kültürlerarası yeterlilik üzerine geliştirilen farklı modelleri tasnif ederek özelliklerine göre "gelişim, uyum, nedensel, çağdaş, tutarlılık, süreç ve faktör" modelleri olarak gruplandırıldığını belirtmişlerdir. Fakat kültürlerarası yeterlilik üzerine geliştirilen modeller ve teorilerin bolluğuna rağmen aralarında hâkim bir model ve teori bulunmamaktadır. Chen ve Starosta (1996: 373), kültürlerarası yeterliliği ve iletişim yeterliliğine yönelik geliştirilen teori ve modelleride hesaba katarak kültürlerarası iletişim yeterliliğinin gelişmesinin üç aşamadan oluştuğunu belirtmiştir. Bu aşamalar, duygusal bakış açısını oluşturan duyarlılığı, bilişsel bakış açısını oluşturan farkındalığı ve davranış açısını oluşturan becerikliliğidir.

2.2.3.1.Duyarlılık

Kültürlerarası iletişim yeterliliğinin ilk basamağı kültürlerarası duyarlılıktır (intercultural sensitivity). Kültürlerarası duyarlılık, kültürel farklılıkların önemine ve diğer kültürlerdeki insanların bakış açılarına duyarlı olmayı ifade etmektedir. Başka bir kültürle iletişime geçişte duyarlılığın yeterli olması, kültürel farklılıkları fark edebilmeyi ve farklılıklara saygı göstermeyi gerektirir (Bhawuk ve Brislin, 1992: 414-416). Hammer, Bennett ve Wiseman'ın tanıma göre (2003: 422) kültürel farklılıkları ayırt etmek ve deneyimlemek kültürlerarası duyarlılık kavramıyla ifade edilmektedir. Chen ve Starosta ise (1996: 362) kültürlerarası duyarlılığı, kişilerin kültürel farklılıkları

tanınması, farklılıklara saygı duyması ve karşı kültürden bilgi edinmesi için gerekli olan duygusal yeterliliği olarak tanımlamaktadır.

Kültürlerarası duyarlılığın temelini dört kişisel özellik oluşturmaktadır. Bunlar; benlik kavramı, açık fikirlilik, yargısız davranışlar ve sosyal rahatlaktır. Benlik kavramı, bireyin kendisini nasıl gördüğü ve algıladığıyla ilgilidir. Örneğin özgüveni yüksek bireylerle özgüveni düşük bireyler arasında iletişim davranışları arasında farklılıklar vardır. Özgüveni yüksek bireyler farklı kültürlerle iletişime girmekte, farklılıkları olumlu değerlendirmekte, başkaları tarafından kabul edilmekte ve kendilerini savunmakta daha başarılıdırlar. Açık görüşlülük, kültürlerarası etkileşimdeki farklı görüş ve fikirleri tanıma, takdir etme ve kabul etme isteğidir. Açık görüşlü bireyler karşısındaki insanın sorunlarını anlamakta daha başarılıdırlar. Yargısız davranışlar, kültürlerarası iletişim sırasında birinin içtenlikle dinlemesini önceleyecek hiçbir ön yargıya sahip olmamak anlamına gelir. Yargılayıcı olmayan ve açık görüşlü tutumlar, kültürlerarası etkileşimlerdeki kültürel farklılıklardan hoşlanma duygusunu besler. Sosyal rahatlık, kültürlerarası iletişimde endişe ve gerginlik hissini olmamasıdır. Örneğin, iletişim esnasında aşırı terleme, vücut gerginliği, tedirginlik, konuşma bozuklukları kişinin iletişim esnasında rahat olmadığını gösterir. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken iletişimi engelleyen bu tür endişe ve gerginlik hislerinden kurtulmak gereklidir. Bu dört kişisel özellikte yetkin olan birey kültürel etkileşimler sırasında farklılıklara karşı daha duyarlı ve saygılı olacaktır. Ayrıca bu dört özellikte yetkin olan bireyin farklı kültürel çevreye uyum sağlaması daha kolay gerçekleşir ve kültürel şokları daha kolay atlatır (Chen ve Starosta, 1996: 362-364).

2.2.3.2.Farkındalık

Kültürlerarası duyarlılık farklılıklara karşı hissi yetkinliğe vurgu yaparken, kültürlerarası farkındalık (intercultural awareness) farklılıklara bilişsel yetkinliğe vurgu yapmaktadır. Her kültürün değer ve normları kendine özgü özellikler gösterir. Kültürel farklılıkların bilincinde olan birey farklı kültürden bireylerle iletişim kurduğunda karşısındaki bireyin farklı değer ve normlara sahip olduğunun bilincindedir. Chen ve Starosta'ya göre (1992: 365) kültürlerarası farkındalık, bireyin kendi kültürü ve diğer kültürlerarasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ayırt edebilme becerisidir. Bireylerin kültürlerarası farkındalıklarının artmasıyla birlikte belirsizlik ve kaygı azalır. Böylece bireyler kültürel farklılıklarla kolayca başa çıkabilirler.

Kültürlerarası farkındalık, farklı kültürlerle iletişim esnasında kültürlerin iletişim üzerindeki etkisinin bilincinde olmaktır. Kültürlerarası farkındalığın kazanılması sadece kültürel farklılıkları anlamayı değil, aynı zamanda çokkültürlü bir yapının oluşmasının da hazırlayıcısıdır (Kartarı, 2006: 243). Bir toplumda farklı kültürlerin bir arada bulunabilmesi için kültürel gruplar arasında farklılıkların bilincinde olunması ve buna göre davranılması olası çatışmaları engelleyeceği gibi toplumsal bütünleşmenin gerçekleşmesini sağlayacaktır.

2.2.3.3.Beceriklilik

Kültürlerarası beceriklilik (intercultural adroitness), kültürlerarası iletişimlerde sözlü ve sözsüz iletişim davranışlarının etkili bir şekilde kullanılmasıdır. Kültürlerarası becerikliliği belirleyen unsurlardan ilki, “mesaj becerileri” kişinin ana dilinden başka, etkileşim halinde bulunduğu kültürün dilini etkili bir şekilde kullanmasıdır. İkincisi, kişinin kendisini yargılayıcı tutumlardan uzak tutarak doğru biçimde ifade etmesidir. Kişi kendisini doğru biçimde ifade ettiğinde iletişimi olumsuz etkileyen belirsizlik ve kaygı unsurları azalır. Üçüncüsü, “davranışsal esneklik” kişinin farklı koşullara ve durumlara uygun davranışları seçebilme yeteneğidir. Davranışsal esnekliğe sahip bireyler farklı türde sözel davranışların nasıl kullanıldığını bilir ve konuştuğu kişinin konumuna uygun bir üslup belirler. Dördüncüsü, “etkileşim yönetimi” kişinin konuşmayı uygun bir şekilde başlatması ve sonlandırma yeteneğidir. Beşincisi, “sosyal beceri” kültürlerarası iletişimin en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilen empati kurma yeteneğidir. Empati yeteneği bireylerin etkileşim içinde oldukları insanların duygu ve düşüncelerini daha iyi anlamalarını ve buna göre yanıt vermelerini sağlaması açısından kültürlerarası iletişim açısından önem taşımaktadır (Chen ve Starosta, 1996: 367-369).

BÖLÜM III: ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL KABUL BAĞLAMINDA KÜLTÜRLERARASI İLETİŞİM DUYARLILIĞI VE SURIYELİ SİĞINMACI ALGISI

Çalışmanın bu bölümünde üniversite öğrencilerinin kültürlerarası iletişim duyarlılığı ve Suriyeli sığınmacı algısının araştırılmasının amacı, araştırmanın modeli, evren hakkında bilgiler ve örneklemin nasıl seçildiği, veri toplama teknikleri, çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliği, araştırmanın sınırlılıkları anlatılmıştır. Ardından yapılan araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

3.1.Araştırmanın Metodolojisi

3.1.1.Araştırmanın Amacı

Türkiye 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaş nedeniyle sınırlarına dayanan insanlara karşı “açık kapı politikası” izlemiştir. Bu doğrultuda 2011’de başlayarak Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı sayısı giderek artmış ve 3,5 milyonu geçmiştir. Başta gelen sığınmacılar kamplara yerleştirilmiş fakat sığınmacı sayısının kampların kapasitesinin çok üstüne çıkması ve ülkede kalış sürelerinin de uzamasıyla birlikte Suriyeliler birçok şehre göç ederek yerleşmiştir. Suriye’nin geleceğinin belirsizliği ve iç savaşta yaşanan travmalar göz önüne alındığında Suriyelilerin kısa vadede geri dönmeleri en azından yakın zaman için mümkün görülmemekte ve birçok çalışmada kalıcı oldukları vurgulanmaktadır. Dolayısıyla Suriyelilerin Türk toplumuna uyumu ve Türk toplumunun Suriyelileri kabulü giderek daha önemli bir konu haline almaktadır. Farklı kültürel grupları barındıran bir toplumda asgari düzeyde bütünleşme olabilmesi için gruplar arasında iletişimin ve etkileşimin olması gereklidir. Bu bağlamda araştırmanın amacı, toplumsal kabul bağlamında üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılığı ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeylerinin belirlenme ve bu algı biçimi arasında kıyaslama yapılmasıdır. Kültürlerarası duyarlılık, kültürlerarası iletişim yeterliliğinin bilişsel yönünü oluşturmaktadır. Chen ve Starosta (1996: 362) kültürlerarası duyarlılığı, kişilerin kültürel farklılıkları tanıması, farklılıklara saygı duyması ve karşı kültürden bilgi edinmesi için gerekli olan duygusal yeterliliği olarak tanımlamaktadır. Kültürlerarası duyarlılıkları yüksek olması, kültürel farklılıklara uyum sağlamayı ve kültürel şokların üstesinden gelmeyi kolaylaştırmaktadır.

Araştırma kapsamında, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeklerinden aldıkları puanlar; öğrencilerin cinsiyetlerine, okudukları fakültelere, yurt dışında bulunma durumlarına, farklı kültürden ve/veya ülkeden arkadaşına sahip olma durumlarına, Suriyeli sığınmacılarla karşılaşma ve iletişime girme durumlarına ve Suriyeli sığınmacılarla yakın arkadaş olma isteklerine göre analiz edilmiştir. Araştırmanın olası sonuçları, kültürlerarası iletişimin Suriyeli algısı üzerindeki etkisinin belirleyiciliğine göre uyum politikaları açısından önemlidir. Anket verilerinin analizlerinin sonucuna göre toplumsal kabul için öneriler geliştirilmeye çalışılacaktır.

3.1.2.Araştırmanın Önemi

Suriye kaynaklı göç Türkiye açısından iki farklı açıdan önem taşımaktadır. Bunlardan ilki, Cumhuriyet tarihi göz önüne alındığında Türkiye'nin Balkan ülkelerinden gelen kitlesel göçler dışında yabancı göçmen deneyiminin olmamasıyla ilgilidir. Nitekim Balkan ülkelerinden gelenlerin Türk ve Müslüman olmaları yabancı olarak tanımlanmamasını sağlamıştır (Ünal, 2014: 73). Fakat Suriye kaynaklı göç, Cumhuriyet tarihi açısından bakıldığında “yabancı” olarak nitelermeye neden olan dil ve etnik kimlik unsurlarını taşıması nedeniyle diğer göç deneyimlerinden ayrılmaktadır. İkincisi, Türkiye uzunca bir süre göç veren bir ülke ve göçmenler için transit ülke olarak tanımlanırken Suriyeli sığınmacıların gelişiyle birlikte göç alan ülke konumuna gelmiştir. Bu durum yalnızca Suriyeliler gelmesiyle ilgili değildir. Ayrıca son yıllarda Pakistan, Afganistan ve Irak'tan da Türkiye'ye yönelik göç hareketlerinde artış yaşanmaktadır.

Suriye'de iç savaşının sekizinci yılına girmiş olması ve yaşanan büyük insani trajediler nedeniyle savaştan kaçan insanların tekrar geri dönmeleri en azından yakın zaman için mümkün görülmemektedir. Dolayısıyla Suriyelilerin Türk toplumuna uyumu ve Türk toplumunun Suriyelileri kabulü giderek daha önemli bir konu haline almaktadır. Yapılan araştırmalarda Türk toplumunun Suriyelilere karşı olumsuz algısının yüksek olduğu görülmektedir. Suriyelilerin Türk toplumuna uyumu ne kadar önemliyse bu uyumun gerçekleşmesi için Türk toplumunun Suriyelilerin kabulü de aynı derecede önemlidir. Sağlıklı bir uyum politikasının oluşturulabilmesi için öncelikli olarak her iki kesimin birbirine yönelik olan algı düzeyleri ile tutum ve davranışları aynı oranda önemlidir.

Buna karşılık 7.5 milyonu aşan (7.560 bin 371) öğrenci sayısı ile toplumun en önemli kesimini oluşturan üniversite gençliğinin Suriyeli sığınmacılara yönelik algı ve kabul

düzeyleri üzerine yeterli araştırma bulunmamaktadır. Ayrıca Suriyelilerle Türkler arasında toplumsal bütünleşmenin olması kültürlerarası iletişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesiyle mümkündür. Bu bağlamda, farklı kültürlerden bireylerle iletişimin gerçekleşmesi için bireylerin kültürlerarası iletişim yeterliliğine sahip olması gerekmektedir. Farklı ülkelerden ve şehirlerden gelen öğrencilerle karşılıklı bir ilişki içinde olmalarının yanı sıra internet sayesinde farklı kültürlerle etkileşim içinde olmaları nedeniyle üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ile Suriyeli sığınmacılara yönelik kabul düzeylerinin öğrenilmesi ve iki algı biçimi arasında bir karşılaştırmanın yapılması önemli bir araştırma konusudur. Özellikle internet ve sosyal medyayı en çok kullanan kesim olarak Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyi, bir başka ifade ile gayr-i resmi göç politikasını en çok etkileyen kesim olmaları itibarıyla Üniversite gençliğinin Suriyeli sığınmacılara yönelik kabul düzeylerinin bilinmesi, gerek toplumsal ve siyasal açıdan gerek akademik açıdan önemlidir.

3.1.3.Araştırmanın Modeli

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarının ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeylerinin bazı değişkenler doğrultusunda incelendiği bu araştırma genel tarama modeli kapsamında ilişkiyel tarama modelindedir.

Tarama modellerinde öncelikle araştırma konusu olarak belirlenen olay, birey veya nesne, kendi koşullarına göre ve değiştirilmeksizin olduğu haliyle tanımlanmaktadır. Bu nedenle, tarama modellerinde amaçlar, “Ne idi?”, “Ne ile ilgilidir?” ve “Nelerden oluşmaktadır?” gibi sorularla ifade edilmektedir (Karasar, 2016: 109). Bu modelde yapılan araştırmalarda veriler yorumlama, değerlendirme ve yeni durumlara uygulanacak şekilde genellemelere varma gibi işlemlere yer verilmektedir (Aslantürk, 1999: 101).

Bu çalışmada “Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeylerini etkileyen unsurlar nelerdir?” sorusu cevaplanmaya çalışılacaktır. Bu bağlamda, farklı unsurların değişkenlerle olan ilişkisinin varlığı ve/veya derecesinin belirlenmesini amaçlayan ilişkiyel tarama modeli (Karasar, 2016: 114) bu çalışma için uygun bulunmuştur.

3.1.4.Araştırmanın Varsayımları

Varsayımlar veya diğer ismiyle sayılıtlar bilimsel araştırmanın temelini oluşturan yapı taşlarından biridir. Varsayımlar, sınılanması mümkün olmayan ve haliyle bilime konu olamayan fakat bilim insanları tarafından doğruluğu kabul edilen önermelerdir (Dikeçligil, 1997: 657; Dikeçligil, 2002: 108). Bu doğrultuda bu araştırmanın temel varsayımları şöyledir:

1. Geleneksel medyada ve sosyal medyada Suriyelilerle ilgili haberlerin yoğunluğu nedeniyle Türkiye’de bulunan Suriyelilere yönelik herhangi bir fikri veya bilgisi bulunmayan kimse bulunmamaktadır.
2. Suriyeli algısının oluşumunda ulus-devlet düşüncesi nedeniyle Cumhuriyet dönemi boyunca Arapların ve Suriyelilerin ötekileştirilmesinin etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle Suriyeli algısının oluşmasının kaynağı sadece 2011 sonrası olarak görülmemelidir.
3. Türkler ve Suriyeliler genel olarak aynı dine mensup olmakla birlikte farklı dil ve etnik kökene sahiptirler. Bu nedenle Türkler ve Suriyeliler arasındaki iletişim, kültürlerarası iletişim bağlamında değerlendirilebilir.

Yukarıda belirtilen temel varsayımların yanı sıra araştırmanın işleyişiyle ilgili bir takım teknik varsayımlar bulunmaktadır. Söz konusu teknik varsayımlar şöyledir:

1. Araştırma için seçilen evren tez konusu kapsamında uygun özelliklere sahiptir.
2. Araştırma kapsamında belirlenen ölçüm araçları ölçülmek istenen olguları ölçebilecek niteliktedir.
3. Görüşülen kişilerden alınan yanıtlar gerçeğe uygun beyanlardır.

3.1.5.Araştırmanın Ana Problemi ve Alt Problemleri

Lisansüstü tez çalışmalarında akademik veya toplumsal öneme haiz bir probleme cevap bulmak temel amaçtır. Bu bağlamda bu çalışmanın da cevabını aradığı bir takım problemleri vardır. Ancak bu problemlerden yola çıkarak ispatlanması hedeflenen bir hipotez geliştirilmemiştir. Daha önce zikrettiğimiz gibi üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algısı üzerine yapılan çalışmaların sayısının az olması nedeniyle bu konu hakkında hipotez geliştirecek bir bilgiye sahip

değiliz. Bu doğrultuda araştırmanın cevap aradığı ana problemi “*Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul algısını etkileyen unsurlar nelerdir?*” olarak belirlenmiştir. Araştırmanın alt problemleri ise aşağıdaki gibidir:

1. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, yetiştikleri yerleşim birimine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, yurtdışında bulunma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
4. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, fakültelerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
5. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden arkadaşına sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. Üniversite öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda, kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmuş olanlarla hiç iletişime girmemiş olan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
8. Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul algı düzeyleri, Suriyeli biriyle yakın arkadaş olma değişkinine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

3.1.6. Araştırmanın Kapsamı

Bu araştırma, 2018-2019 bahar yarıyılında Sakarya Üniversitesi bünyesinde bulunan 12 fakülte ile sınırlıdır. Söz konusu fakülteler şunlardır: Fen-Edebiyat, Siyasal Bilgiler, Hukuk, İlahiyat, İletişim, İşletme, Mühendislik, Sağlık Bilimleri, Sanat Tasarım ve

Mimarlık, Bilgisayar ve Bilişim, Tıp ve Eğitim Fakültesi. Fakat zamanın sınırlı olması nedeniyle söz konusu fakültelerde uzaktan eğitim programlarında bulunan öğrenciler araştırma kapsamı dışında tutulmuşlardır. Ayrıca sayısal bilgilerine ulaşamayan Adapazarı Meslek Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ve öğrenci sayısının azlığı nedeniyle Sakarya Üniversitesinde temsil gücü çok düşük olan Devlet Konservatuvarı araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

3.1.7.Evren ve Örneklem

Her saha çalışmasında “tamsayım” veya “örneklem” yöntemlerinden birinin tercihi ile araştırmanın evreni hakkında bilgi edinilmeye çalışılmaktadır. Tamsayım, araştırma sürecine evreni oluşturan her birimin dâhil edilmesi neticesinde yapılan araştırmalardır. Örneğin bir ülkede ülke vatandaşlarının demografik bilgilerini elde etmek yapılan nüfus sayımı tamsayımına bir örnektir. Örneklem ise evrenin temsili bir kümesidir (Sencer, 1989:356-357; Öztürkcan, 2006: 107, Balcı, 2006: 79). Bu noktada araştırma süreciyle ilgili bir diğer kavram ise “örnekleme”dir. Örnekleme, evrenin kendi içinden seçilen parçalarla temsil edilmesidir. Nicel araştırmalarda ise örneklemin mantığı, örneklemden toplanan veriler üzerinden evren hakkında açıklamalar yapmaktır (Punch, 2016: 102).

Bu çalışmanın evreni Sakarya Üniversitesi’nde öğrenim görmekte olan üniversite öğrencileridir. Çalışmanın örneklemi ise Sakarya Üniversite’nde 12 farklı bölümde öğrenim görmekte olan 495 üniversite öğrencisidir. Çalışmaya katılan katılımcıların belirlenmesinde “basit tesadüfi örneklem” yöntemine başvurulmuştur. Bu yöntemin en önemli özelliği, evrendeki her birimin örnekleme seçilmede eşit olasılığa sahip olmasıdır (Balcı, 2006: 84).

Çalışma kapsamında örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde iki ölçüt esas alınmıştır. Bunlardan ilki, 0,95 güven düzeyinde ve 0,05 anlamlılık düzeyinde örneklem büyüklüğünün belirlenmesidir⁸. Bu doğrultuda Sakarya Üniversitesinde lisans düzeyinde öğrenim gören 40.303 öğrencinin bulunması nedeniyle, evren büyüklüğüne göre örneklem hacminin 381 olması gerekmektedir. Fakat 381 birim, üniversitenin 12 fakültesinin öğrenci sayılarına göre dağıtıldığında fakülteler arasında öğrenci dağılımında büyük farklılıklar yaşanmaktadır. Ayrıca örneklemin alt gruplara ayrıldığı

---

⁸Belirli evrenler için 0,95 güven aralığında ve 0,05 anlam düzeyinde kabul edilebilir örneklem büyüklükleri şöyledir: 5.000 birimlik bir evren için 357, 10.000 birimlik bir evren için 370, 50.000 birimlik bir evren için 381, 75.000 birimlik bir evren için 382, 100.000 birimlik bir evren için 384, 1.000.000 birimlik bir evren için 384 ve 10.000.000 birimlik bir evren için 384 (Altunışık vd., 2002: 59)

durumlarda her alt grup için en az örneklem büyüklüğü 30 olması gerekmektedir (Altunışık vd, 2002: 60). Bu doğrultuda, 381 birimin fakülte öğrenci sayısına göre dağıtıldığında 30 kişiden daha az öğrenciyle temsil edilen fakültelerin örneklem içinde daha iyi temsil edilebilmesi için söz konusu fakültelerin örnekleme katılımları 30 kişiye çıkartılmıştır. Nihayetinde örneklemin fakültele göre dağılımı Tablo 5’te sunulduğu gibidir.

Tablo 5:
Üniversite Öğrencilerinin Fakültele Göre Dağılımı

	N	%
Fen-Edebiyat	76	15,4
Siyasal Bilgiler	55	11,1
Hukuk	30	6,1
İlahiyat	30	6,1
İletişim	30	6,1
İşletme	36	7,3
Mühendislik	80	16,2
Sağlık Bilimleri	30	6,1
Sanat Tasarım ve Mimarlık	30	6,1
Bilgisayar ve Bilişim	30	6,1
Tıp	30	6,1
Eğitim	38	7,7
Toplam	495	100,0

Tablo 5’te görüldüğü gibi araştırmaya; Fen-Edebiyat (%15,4), Siyasal Bilgiler 55 (11,1), Hukuk 30 (6,1), İlahiyat 30 (%6,1), İletişim 30 (%6,1), İşletme 30 (%6,1), Mühendislik 80 (%16,2), Sağlık Bilimleri 30 (%6,1), Sanat Tasarım ve Mimarlık 30 (%6,1), Bilgisayar ve Bilişim 30 (%6,1), Tıp 30 (%6,1) ve Eğitim Fakültesinden 38 (%7,7) öğrencisi katılmıştır. Sonuç olarak, araştırmanın örneklemini 495 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır. Fakat anket çalışması esnasında verilen sayıdan daha fazla gönüllüye anket çözdürülmüştür. Anket çalışmasına katılan 76 gönüllü, anket sorularını eksik veya hatalı doldurması nedeniyle değerlendirmeye dâhil edilmemiştir. Öte yandan örnekleme katılan üniversite öğrencilerin cinsiyet dağılımları Tablo 6’daki gibidir.

Tablo 6:
Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

	N	%
Kadın	251	50,7
Erkek	244	49,3
Total	495	100,0

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin 251'i (%50,7) kadın, 244'ü (%49,3) erkektir.

Tablo 7:
Üniversite Öğrencilerinin Yetiştikleri Yerleşim Birimlerinin Büyüklüğüne Göre Dağılımı

	N	%
Şehir	89	18,0
Büyük Şehir	317	64,0
İlçe	55	11,1
Köy	34	6,9
Total	495	100,0

Tablo 7'de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin 89'u (%18) şehirde, 317'si (%64) büyükşehirde, 55'i (%11,1) ilçede ve 34'ü (%6,9) köyde yetişmiştir.

Araştırmada, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık algılarının üzerinde etkisini incelemek amacıyla öğrencilerin cinsiyetleri, yetiştikleri coğrafi bölgeler ve fakülte değişkeninin yanı sıra “yurt dışı deneyimi”, “farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden arkadaşına sahip olma” değişkenleri kullanılmıştır. Tablo 8'de üniversite öğrencilerinin yurt dışında bulunma durumları gösterilmiştir.

Tablo 8:
Üniversite Öğrencilerinin Yurt Dışında Bulunma Durumları Dağılımı

	N	%
Evet	112	22,6
Hayır	383	77,4
Toplam	495	100,0

Üniversite öğrencilerinden yurt dışı tecrübesi olanlar 112 (%22,6) ve hiç yurt dışı tecrübesi bulunmayanların sayısı 383 (%77,4) olarak tespit edilmiştir. Buna göre

yaklaşık olarak her beş üniversite öğrencisinden birinin yurt dışı tecrübesi bulunmaktadır.

Tablo 9:
Üniversite Öğrencilerinin Yabancı Bir Ülkeden ve/veya Kültürden Arkadaşlarının Olup Olmaması Durumu

	N	%
Evet	411	83,0
Hayır	84	17,0
Total	495	100,0

Üniversite öğrencilerinin yabancı bir ülkeden ve/veya kültürden arkadaşlarının olup olmadığının sorulduğu soruya evet yanıtını verenler 411 (%83) iken bu soruya hayır cevabı verenler 84 (%17) ile kalmıştır.

3.1.8. Veri Toplama Teknikleri

Çalışmanın temel amacı Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü bağlamında kültürlerarası iletişim duyarlılığı ve Suriyeli sığınmacı algısını etkileyen unsurların araştırılmasıdır. Bu doğrultuda bu çalışmada nicel yöntem kullanılmıştır. Bilimsel araştırmalarda bir takım sorulara cevap aranmakta veya hipotezler test edilmektedir. Araştırma soruları doğrultusunda elde edilen cevaplar veya hipotezlerin test edilmesinin niteliği ise geçerlilik ve güvenilirlikle belirlenmektedir (Balcı, 2006: 4). Güvenirlilik “bir ölçümün, bir bilimsel açıklamanın ölçmek ya da açıklamak istediği şeyi tutarlı biçimde ve doğru olarak göstermesi, açıklaması niteliği” olarak tanımlanmaktadır (Gökçe, 2007: 110). Başka bir deyişle güvenilirlik, ölçme aracının tekrarlanan ölçümlerde aynı sonucu verme derecesidir (Taş, 2008: 144). Likert tipi beşli derecelendirme ölçeklerinde, ölçeğin iç güvenilirliğini hesaplamak için Cranbach tarafından geliştirilmiş olan alfa (α) kullanılmaktadır. Güvenlik katsayısı (α) .70 üzeri olması güvenilirlik için yeterli olduğu kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2002: 165). Geçerlilik ise bir ölçüm aracının ölçmek istediği şeyi gerçekten ölçebilme ve açıklayabilme niteliğidir. Bir ölçüm aracının geçerliliğinin saptanması için yapılan testlerden biri içerik geçerliliğidir. İçerik geçerliliği ölçülmek istenen olguyu temsil edebilecek soruları içerdiğinden emin olmak için yapılmaktadır (Altunışık, 2002: 106).

Araştırma kapsamında gerekli verilerin elde edilmesi amacıyla “Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği”, “Suriyelilerin Toplumsal Kabulü Ölçeği” ve “Kişisel Bilgiler

Formu” kullanılmıştır. Söz konusu ölçeklere dair genel bilgiler, geçerlilik ve güvenilirlikleriyle ilgili bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

3.1.8.1.Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği

Chen ve Starosta (2000) tarafından geliştirilen “Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği” kültürlerarası iletişim yeterliliğinin basamaklarından biri olan kültürlerarası duyarlılığı ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. 24 maddeden oluşan ölçekte Kültürlerarası Etkileşime Katılım (1, 11, 13, 21, 22, 23, 24), Kültürlerarası İletişimde Özgüven (3, 4, 5, 6, 10), Kültürel Farklılıklara Saygı Duyma (2, 7, 8, 16, 18, 20), Kültürlerarası Etkileşimden Zevk Alma (9, 12, 15) ve Kültürlerarası Etkileşime Özen Gösterme (14, 17, 19) olmak üzere ölçekte 5 adet faktör bulunmaktadır. Fakat Üstün (2011) tarafından yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre, faktör yük analizi 0,19 bulunan 19. madde ölçekten çıkartılmıştır. Analiz sonucunda, orijinal formda 5 faktörden oluşan ölçek Türkçeye uyarlanması sonrası tek faktörlü olarak analiz edilmiştir.

Ölçek, beşli (5) puanlama sisteminden oluşmaktadır ve hiç katılmıyorum “1” puan, tamamen katılıyorum “5” puan, kararsız olma durumu “3” puan üzerinden düzenlenmiştir. Ölçekte 2, 4, 6, 7, 9, 12, 15, 18, 19 ve 21. maddeler ters kodlanarak puanlandırılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için yapılan analizde Cronbach α katsayısı, ölçeğin orijinal halinde .88, Türkçeye uyarlanmış halinde ise .90 olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise cronbach α katsayısı .80 olarak bulunmuştur.

Tablo 10:
Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinin Faktör Analizi

Madde	Faktör Yük Değeri	Madde	Faktör Yük Değeri	Madde	Faktör Yük Değeri
1	.53	9	.60	17	.37
2	.33	10	.60	18	.56
3	.75	11	.32	19	.44
4	.68	12	.59	20	.40
5	.59	13	.37	21	.47
6	.41	14	.48	22	.50
7	.51	15	.51	23	.34
8	.54	16	.43		

Tablo 10’da görüldüğü üzere, ölçekte yer alan maddelerin faktörü yük değerleri .32 ile .75 arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerlerinin .45 yada daha yüksek olması seçim için uygun bir ölçüttür. Fakat az sayıda madde için bu

oran .30'a kadar indirilebilmektedir (Büyüköztürk, 2002: 118). Ölçekte yer alan maddelerden 7 tanesinin faktör yük değeri .45 altında bulunmuş fakat .30 üzerinde olması nedeniyle faktör yüklerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

3.1.8.2. Toplumsal Kabul Ölçeği

Kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin ardından üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacı algılara yönelik kabul algılarını ölçmek için “Toplumsal kabul ölçeği” kullanılmıştır. Ölçekte yer alan sorular, Hacettepe Üniversitesinin Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi tarafından M. Murat Erdoğan (2018) öncülüğünde yapılan “Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum” adlı çalışmada sorulan sorular temel alınarak hazırlanmıştır. Söz konusu çalışmada sorulan sorular Andiç (2018), Navruz (2015), Gözüyük Tamer (2016) tarafından yapılan araştırmalarda da kullanılmıştır. Suriyelilerin toplumsal kabul ölçeğinde 23 soru yer almaktadır. Direck Oblimiyon metoduyla yapılan faktör analizi sonucunda KMO değeri .938 ve p ,00 bulunmuştur. Ölçek, toplumsal kabul gerekçesi (1, 2, 3, 4, 23), hukuki ve sosyal entegrasyon isteği (5, 6, 7, 8, 9, 10, 20), güvenlik algısı (11,12,14), kültürel algı (13,15,16,17), ekonomik ve çalışma hakkı (18,19,21,22) ile ilgili sorulardan oluşmaktadır. Toplumsal kabul ölçeği tek faktörlü olarak analiz edilmiştir.

Tablo 11:
Toplumsal Kabul Ölçeğinin Faktör Analizi

Madde	Faktör Yük Değeri	Madde	Faktör Yük Değeri	Madde	Faktör Yük Değeri
1	.74	9	.46	17	.64
2	.83	10	.53	18	.68
3	.71	11	.38	19	.63
4	.56	12	.85	20	.46
5	.60	13	.80	21	.42
6	.65	14	.80	22	.73
7	.52	15	.77	23	.50
8	.72	16	.39		

Tablo 11’de görüldüğü üzere, ölçekte yer alan maddelerin faktör yük değerleri .38 ile .85 arasında değişmektedir. Ölçekte yer alan maddeler arasında .45 altında sadece 16 ve 21. madde bulunmaktadır. Bu nedenle ölçekte yer alan maddelerin faktör yüklerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

Ölçek, beşli (5) puanlama sisteminden oluşmaktadır ve hiç katılmıyorum “1” puan, tamamen katılıyorum “5” puan, kararsız olma durumu “3” puan üzerinden düzenlenmiştir. Ölçekte yer alan 4, 10, 12, 14, 17, 18 ve 20, 23 maddeler ters kodlanarak puanlandırılmıştır. Ölçeğin güvenilirliği için yapılan analizde Cronbach α katsayısı .92 olarak bulunmuştur.

3.1.9. Araştırma Verilerinin Analizi

Araştırma verilerinin analizi için SPSS 24 Paket Programı kullanılmıştır. Verilerin analizlerinde hangi testlerin yapılacağına karar vermek için Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği ve Toplumsal Kabul Ölçeği’nden elde edilen puanların normal dağılım gösterip göstermediğine, yani çarpıklık (Skewness) ve basıklık (Kurtosis) katsayılarına bakılmıştır. Veriler sağa çarpık olduğu durumlarda az sayıda büyük değerde veri bulunmaktadır. Eğer dağılım sola çarpık ise az sayıda küçük değerde veri bulunmaktadır. -1 ile 1 aralığı içinde kalan çarpıklık ve basıklık değerleri için verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir. Öte yandan bir dağılımın basıklık değeri pozitif değer alıyorsa nispeten sivri bir dağılımı, negatif değer alıyorsa nispeten düz bir dağılım gösterdiği anlamına gelmektedir (Hair vd., 2014: 33-34).

Araştırmanın bağımlı değişkenleri Kültürlerarası duyarlılık ölçeği ve toplumsal kabul ölçeği; bağımsız değişkenleri ise üniversite öğrencilerinin cinsiyet, fakülte, yetiştikleri coğrafi bölge, yurtdışı deneyimi, farklı bir ülkeden ve/veya kültürden arkadaşına sahip olma durumu, Suriyeli sığınmacılarla karşılaşma durumu, Suriyeli sığınmacılarla iletişime girip girmeme ve Suriyeli biriyle yakın arkadaş olma konusundaki görüşleridir.

Gruplar arasında analizin hangi testle yapılacağını belirlemek için normallik testi ve grupların varyansların birbirinden farklı olup olmadığının test edilmesi gerekmektedir. Levene testi ile gruplar arası varyansların eşitliği test edilmiştir. Grupların varyanslarının eşit olması durumunda p değerinin 0,05’den büyük olması gerekmektedir (Sipahi vd., 2008: 118-119).

Bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenlere göre anlamlı düzeyde farklılaşma gösterip göstermediğini belirlemek için değişkenlerin türüne göre parametrik testlerin şartlarının sağlanması durumunda t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmıştır. Eğer anlamlı bir farklılaşma varsa, farklılaşmanın kaynağını belirlemek için, değişken örnekleminin dağılımına göre Tukey testi veya Scheffe Post Hoc analizi

uygulanmıştır. Parametrik testler için gerekli varsayımların sağlanmadığı durumlarda ise parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi ve Man Withney U uygulanmıştır. Ayrıca, kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için korelasyon ve basit regresyon analizi yapılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin bağımsız değişkenlere göre kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeylerini değerlendirebilmek için belirli ölçütler dikkate alınmıştır. Her iki ölçekten alınan puanların düzeyini belirlemek için kullanılan dereceleme ölçeğine dair puan aralıkları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 12:
Ölçeklerde Kullanılan Puan Aralıkları

Ölçek	Ölçek Seçeneği	Puan Aralığı	Düzy	Ölçek Seçeneği	Ölçek
Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeği	Hiç Katılmıyorum	23,00-41,40	Çok Düşük	Hiç Katılmıyorum	Toplumsal Kabul Ölçeği
	Katılmıyorum	41,40-59,80	Düşük	Katılmıyorum	
	Kararsızım	59,80-78,20	Orta	Kararsızım	
	Katılıyorum	78,2-96,60	Yüksek	Katılıyorum	
	Tamamen Katılıyorum	96,6-115,00	Çok Yüksek	Tamamen Katılıyorum	

Çalışmanın araştırma soruları doğrultusunda ölçeklerden elde edilen verilerin bağımsız değişkenlere göre durumu analiz edilmiş, ayrıca ölçeklerin birbirleri ile olan ilişkisi analiz edilmiştir.

3.1.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bilimsel bilgi değişmeyen "mutlak" bir bilgi türü değil zaman içinde değişerek gelişen bir bilgi türüdür. Özellikle sosyal bilimler söz konusu olduğunda bu durum daha fazla öne çıkmaktadır. Öncelikle bir takım sosyo-kültürel faktörlere bağlı olarak üretilen sosyal bilgilerin "mutlak/kesin" olma imkânı olmadığı gibi zaman içinde değişime uğramaları da kaçınılmazdır. Her çalışma belli bir zaman diliminde, belli sosyo-kültürel şartlar içinde, belli bir araştırmacı tarafından ve belli teknikler ve kaynaklar kullanılarak yapılmaktadır. Dolayısıyla zaman faktörü, bilginin içinde üretildiği toplumsal/kültürel şartlar, bilgi üreten kişinin bilimsel yeterliliği, kullanılan veri toplama teknikleri ve araştırmada kullanılan kaynaklar, üretilen bilginin güvenilirlik ve geçerlilik sınırlılıklarını mutlaka belli oranda belirler. Araştırmanın temel sorununu belirleyen

faktörlerin zamana ve şartlara bağılı olarak değişim göstermesi bir yana, aynı araştırma sorunu ile ilgili zaman içinde bilginin gelişimine paralel olarak veya farklı sosyo-kültürel şartlar içinde veya farklı yöntem ve teknikler ile veya ortaya çıkacak yeni bir takım kaynaklar sayesinde farklı bilimsel bilgilere ulaşmak her zaman mümkündür. Dolayısıyla her araştırmada üretilen bilgilerin geçerlilik ve güvenilirliklerinin bir takım sınırlılıkları her zaman olacaktır. Önemli olan, yapılan bir araştırmada üretilen bilgilerin geçerlilik ve güvenilirlik ile ilgili sınırlılıkların belirtilmesidir.

Öncelikle bu araştırmada Sakarya Üniversitesi öğrencileri üzerinde ölçmeye çalıştığımız "Suriyeli Sığınmacılar Algısı" ile ilgili üretilen bilgilerin güvenilirliği, alan çalışmasında kullandığımız " Kültürlerarası Duyarlılık" ve "Toplumsal Kabul" ölçekleri ile anket sonuçlarının analizinde kullandığımız istatistik programlarının güvenilirliği ile sınırlıdır. Aynı şekilde 12 farklı fakülteden örneklem grubuna gönüllü olarak katılan 495 öğrencinin verdikleri cevapların doğruluğu anket uygulamasını yaptığımız 2019 Nisan ayı ile sınırlıdır. Son olarak belirtilmesi gereken bir husus ise; gerek teorik bölümde ortaya konulan bilgilerin geçerlilik sınırlılıklarını gerek anket sonuçları ile ilgili yorumların geçerlilik sınırlılıklarını kaynakçada kullanılan eserler ile bizim bu eserleri okuma/anlama ile anket sonuçlarını yorumlama başarımız ile sınırlıdır.

3.2. Toplumsal Kabul Bağlamında Kültürlerarası Duyarlılık ve Suriyeli Sığınmacı Algısı ile İlgili Bulgular

Bu bölümde araştırmanın alt araştırma sorularına dair yapılan analizlerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

3.2.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi "Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?" şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 13'te üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul ölçeklerinden aldıkları toplam puanlara ait ortalama ve standart sapma değerleri gösterilmektedir.

Tablo 13:
Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	Ss
Kültürlerarası Duyarlılık	Kadın	251	93,93	9,23
	Erkek	244	94,16	9,90
Toplumsal Kabul	Kadın	251	60,53	17,52
	Erkek	244	55,87	17,97

Tablo 13'te de görüldüğü üzere, hem kadınların ($\bar{X}=93,93$) hem de erkeklerin ($\bar{X}=94,16$) kültürlerarası duyarlılık seviyeleri (78,2-96,6) arasında olması nedeniyle yüksek düzeydedir. Ayrıca kadın üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri erkek üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyinden düşüktür. Öte yandan kadınların Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı seviyeleri ($\bar{X}=60,53$) orta düzeyde; erkeklerin ise ($\bar{X}=55,87$) düşük düzeydedir.

Üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ortaya çıkan bu farkın istatistiksel olarak anlamlılığının t-testi yapılmıştır. T-testi yapmak için bağımlı değişkenlere ait dağılımların gruplara göre normal dağılması ve varyansların eşit olması gerekmektedir.

Yapılan analiz sonucu, kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeğinde çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında yer alması nedeniyle normal dağılım göstermektedir. Leneve Testi sonuçlarına göre ise hem kültürlerarası duyarlılık ölçeğinde gruplarlar arası varyansların eşit olduğu ($F=3.22$, $p < .05$), hem de toplumsal kabul ölçeğinde gruplar arası varyansların eşit olduğu ($F=0.64$, $.80$) görülmüştür.

Tablo 14:
Cinsiyetlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	t	p
Kültürlerarası Duyarlılık	Kadın	251	93,93	-,274	,784
	Erkek	244	94,16		
Toplumsal Kabul	Kadın	251	60,53	2,921	,004
	Erkek	244	55,87		

Tablo 14’te görüldüğü üzere, kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeğinden kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin aldıkları puanlar arasında istatistiksel anlamda farklılık olup olmadığı test edilmiştir. Yapılan analiz sonucu kültürlerarası duyarlılıkta cinsiyetler arası anlamlı bir farklılık olmadığı ($t = -.274, p > .05$) görülmüştür. Toplumsal kabul açısından ise kadın ve erkek üniversite öğrencileri arasında anlamlı bir farklılık ($t = 2.921, p < .05$) görülmüştür. Bu bağlamda kadın üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacıların kabulünde erkek üniversite öğrencilerine kıyasla anlamlı bir algıya sahip oldukları söylenebilir.

Elde edilen bulgular, cinsiyetin kültürlerarası duyarlılık üzerinde anlamlı farklılığa neden olmadığını göstermektedir. Nitekim literatürdeki çalışmalara bakıldığında, cinsiyet değişkeninin kültürlerarası duyarlılık üzerinde anlamlı farklılığa neden olmadığına yönelik benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Üstün, 2011; Kahraman ve Sancar, 2017; Meydanlıoğlu ve diğ., 2015; Abaslı, 2018; Bulduk ve diğ., 2017; Bekiroğlu ve Balcı, 2014; Akın, 2016; Karabuğa Yakar, 2016)). Bu bağlamda cinsiyetin kültürlerarası duyarlılık düzeyini etkileyen önemli bir unsur olmadığı söylenebilir (Üstün, 2011: 105).

Kültürlerarası duyarlılığın aksine üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü üzerinde cinsiyetin anlamlı farklılığa neden olduğu görülmüştür. Literatürdeki çalışmalara bakıldığında, cinsiyet değişkeninin Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü üzerinde anlamlı farklılığa neden olduğuna yönelik sonuçlar farklılık göstermektedir. Ankaralı ve diğ. (2017) tarafından yapılan çalışmaya göre kadınların toplumsal kabul düzeyi daha yüksek bulunmuştur. Öte yandan Navruz (2015), Andiç (2018), Saçan ve diğ. (2017) tarafından yapılan çalışmalarda erkeklerin toplumsal kabul düzeyinin daha yüksek bulunmuştur. Aslan (2015) ve Erdoğan (2018b) tarafından yapılan çalışmalarda ise anlamlı bir fark bulunmamıştır.

3.2.2.Yetiştikleri Yerleşim Birimi Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, yetiştikleri yerleşim birimine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 15:
Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Yetiştikleri Yerleşim Birimine Göre Aldıkları Puanların Ortalama Ve Standart Sapma Değerleri

	Yerleşim Birimi	N	$\bar{X}$	Ss
Kültürlerarası Duyarlılık	Büyükşehir	317	94,16	9,68
	Şehir	89	94,85	9,63
	İlçe	55	92,60	8,48
	Köy	34	93,20	10,00
Toplumsal Kabul	Büyükşehir	317	58,18	17,55
	Şehir	89	57,98	18,04
	İlçe	55	57,18	18,55
	Köy	34	58,23	17,88

Tablo 15'te görüldüğü üzere en yüksek kültürlerarası duyarlılık düzeyinin şehirlerde ($\bar{X}=94,85$) yetişen üniversite öğrencilerine; en düşük düzeyin ise ilçede yetişen ($\bar{X}=92,60$) üniversite öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Fakat yerleşim yerine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ölçeğinden aldıkları puanların ortalamasının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir. Yerleşim birimlerinin hepsinde kültürlerarası duyarlılık seviyesi (78,2-96,6) arasında olması nedeniyle yüksek düzeydedir. Toplumsal kabul ölçeğinde ise en yüksek ortalama köyde ($\bar{X}=58,23$) yetişen üniversite öğrencileri; en düşük ortalama ise ilçede ($\bar{X}=57,18$) yetişen üniversite öğrencilerine ait olduğu görülmektedir. Yerleşim birimlerinin hepsinde Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı seviyesi (41,4-59,8) arasında olması nedeniyle düşük düzeydedir. Ortalamaların istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa sahip olup olmadığının belirlenmesi için öncelikle normal dağılım ve Leneve testi yapılmıştır.

Yapılan analiz sonucu, kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeğinde yerleşim birimlerinin hepsi 1,5 ile -1,5 arasında yer aldığı için normallik testi şartı karşılanmaktadır. Levene testi sonuçlarına göre ise, kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin yerleşim gruplarına göre ($F=.733$, $p>.05$) ve toplumsal kabul ölçeğinin ($F=.533$, $p>.05$) varyanslarının eşit olduğu görülmektedir. Gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını bulmak için ANOVA testi ve Scheffe Post Hoc testi yapılmıştır.

Tablo 16:
Yetiştikleri Yerleşim Birimlerine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Düzeylerine İlişkin ANOVA Testi Sonucu

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Kültürlerarası Duyarlılık	Gruplararası	201,506385	3	67,169	,73	,53	Yok
	Gruplar içi	45003,329979	491	91,656			
	Toplam	45204,836364	494				
Toplumsal Kabul	Gruplararası	190,720651	3	63,574	,19	,89	Yok
	Gruplar içi	157780,62480	491	321,345			
	Toplam	157971,34545	494				

Tablo 16’da görüldüğü üzere, Üniversite öğrencilerinin yetiştikleri yerleşim birimlerine göre kültürlerarası duyarlılık ($F=.73$, $p>.05$) ve toplumsal kabul ($F=.19$, $p>.05$) olması nedeniyle anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yapılan Scheffe testin sonucu da gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi üzerinde yetiştikleri yerleşim yerinin etkisinin olmaması, küreselleşme ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı ilerlemelerle farklı kültürlerin etkileşime girmesini kolaylaştırıcı etkisinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Seyfi ve Güven’in (2016) de belirttiği üzere, sosyal medya kültürlerarası iletişimin gelişiminde oldukça etkili bir araçtır. Çünkü insanlar sosyal medya aracılığıyla çok daha hızlı bir şekilde iletişim kurmakta ve kültürlerarası değerlere daha rahat bir şekilde adapte olabilmektedirler.

Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri üzerinde yetiştikleri yerleşim yerinin etkisinin olmaması, geleneksel ve sosyal medyanın Suriyeli sığınmacılara yönelik algının oluşumunda önemli bir etken olmasıyla ya da başka bir ifadeyle medyada sunulan bilgilerin ve içeriklerin kamuoyunu yönlendirici etkisinin olmasıyla (Akbaş Demirel, 2013) açıklanabilir. Örneğin, Doğanay ve Çoban Keneş’in (2016) üç ana akım gazetede yer alan Suriyeli sığınmacılarla ilgili haberleri analiz ettiği çalışmaya göre, Suriyeli sığınmacılar tehdit ve ötekileştirici söylemlerle sunulduğu belirlenmiştir. Hof, Bakır ve Birol’un (2018) medyanın Suriyeli sığınmacılara yönelik algının oluşumuna etkisini araştırmak için yapılan deneysel çalışmaya göre bir grup katılımcıya sosyal reklam izletilmiş ve ikinci bir gruba izletilmemiştir. Yapılan deney sonucunda, sosyal reklam izletilen grubun Suriyeli sığınmacılara yönelik algılarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Bu veriler

ışığında, Üniversite öğrencilerinin büyüdüğü yerleşim yeri fark etmeksizin medya aracılığıyla Suriyeli sığınmacılar hakkında olumlu ve olumsuz görüşlerin etkisinde aynı düzeyde kalabilmektedirler. Bu nedenle köyde yetişen bir öğrenci ile büyükşehirde yetişen bir öğrencinin aynı algıya sahip olmaları mümkün görülmektedir.

3.2.3.Yurt Dışı Deneyimine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, yurt dışında bulunma deneyimine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmektedir.

Üniversite öğrencilerinin yurt dışında bulunma durumlarına göre kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeklerinden aldıkları toplam puanlara ait ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17:
Yurt Dışında Bulunma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Yurtdışı Deneyimi	N	$\bar{X}$	Ss
Kültürlerarası Duyarlılık	Evet	112	94,86	10,01
	Hayır	383	94,04	9,44
Toplumsal Kabul	Evet	112	58,80	18,94
	Hayır	383	58,07	17,58

Tablo 17’de görüldüğü üzere, yurt dışında bulunan öğrencilerin hiç yurt dışında bulunmayan öğrencilere kıyasla kültürlerarası duyarlılık ölçeğinden aldığı puanların ortalaması çok az farkla daha yüksektir. Aynı zamanda yurt dışı deneyimi olanlar ($\bar{X}=94,86$) ve olmayanların ($\bar{X}=94,04$) kültürlerarası duyarlılık düzeyleri (78,2-96,6) arasında olması nedeniyle iyi düzeydedir. Nitekim benzer şekilde yurt dışında bulunan öğrencilerin toplumsal kabul ölçeğinden aldıkları puanların ortalaması ($\bar{X}=58,80$) hiç yurt dışında bulunmayan öğrencilerin ortalamasına ($\bar{X}=58,07$) göre daha yüksektir. Ortalama farklılıklarının anlamlılığını test etmek için t-testi yapılmıştır. T-testi yapmanın gerekli varsayımları aşağıda yer almaktadır.

Yapılan analiz sonucuna göre, kültürlerarası duyarlılık ölçeği ve toplumsal kabul ölçeğinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve 1,5 arasında yer alması nedeniyle

normal dağılım göstermektedir. Leneve testi sonuçlarına göre ise Kültürlerarası Duyarlılık ölçeğinin ($F=.54$, $p>.05$) ve Toplumsal Kabul ölçeğinin ($F=1.49$, $p>.05$) olması nedeniyle yurtdışında bulunanlarla bulunmayan üniversite öğrencilerinin varyansları eşittir. Bu doğrultuda yurtdışında bulunma durumunun kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeğinden alınan puanlar üzerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığının tespiti için t-testi yapılmıştır.

Tablo 18:
Yurt Dışında Bulunma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların T-Testi Sonuçları

	Yurtdışında Bulunma Durumu	N	$\bar{X}$	t	p
Kültürlerarası Duyarlılık	Evet	112	94.06	.17	.98
	Hayır	383	94.04		
Toplumsal Kabul	Evet	112	58.80	.38	.70
	Hayır	383	58.07		

Tablo 18’de görüldüğü üzere, yurt dışı deneyimi olan ve olmayan üniversite öğrencilerin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$). Benzer şekilde Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

3.2.4.Fakülte Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü algı düzeyleri, fakültelerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Fakülte değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 19’da sunulmuştur.

Tablo 19:
Fakülte Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Aritmetik Ortalaması ve Standart Sapması

Kültürlerarası Duyarlılık				Toplumsal Kabul			
Fakülteler	N	$\bar{X}$	Ss	Fakülteler	N	$\bar{X}$	Ss
(1) Fen-Edebiyat	76	96,73	9,86	(1) Fen-Edebiyat	76	64,80	20,03
(2) Siyasal Bilgiler	55	92,92	9,62	(2) Siyasal Bilgiler	55	51,27	16,82
(3) Hukuk	30	95,80	10,08	(3) Hukuk	30	55,90	20,32
(4) İlahiyat	30	95,80	7,95	(4) İlahiyat	30	71,93	13,40
(5) İletişim	30	94,0	9,91	(5) İletişim	30	63,66	17,76
(6) İşletme	36	91,33	8,95	(6) İşletme	36	53,16	16,62
(7) Mühendislik	80	93,31	9,97	(7) Mühendislik	80	50,83	15,34
(8) Sağlık Bilimleri	30	96,40	9,65	(8) Sağlık Bilimleri	30	57,10	14,17
(9) Sanat Tasarım ve Mimarlık	30	93,26	9,92	(9) Sanat Tasarım ve Mimarlık	30	59,73	15,56
(10) Bilgisayar ve Bilişim	30	94,70	8,14	(10) Bilgisayar ve Bilişim	30	56,0	17,18
(11) Tıp	30	90,13	1,66	(11) Tıp	30	65,70	16,31
(12) Eğitim	38	93,02	7,37	(12) Eğitim	38	57,84	15,54

Fakülte değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ölçeğinden aldıkları puanların en yüksekte en düşüğe sıralaması şöyledir: Fen-Edebiyat ($\bar{X}$ =96,73), Sağlık Bilimleri ($\bar{X}$ = 96,40), Hukuk ($\bar{X}$ =95,80), İlahiyat ($\bar{X}$ =95,80), Bilgisayar ve Bilişim ($\bar{X}$ =94,70), Mühendislik ($\bar{X}$ =93,31), Sanat Tasarım ve Mimarlık ($\bar{X}$ =93,31), Eğitim ($\bar{X}$ =93,02), Siyasal Bilgiler ($\bar{X}$ =92,92), İşletme ($\bar{X}$ =91,33), Tıp ($\bar{X}$ =90,13). Bu bağlamda Fen-Edebiyat Fakültesinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi çok yüksek ($\bar{X}$ =96,73), diğer fakültelerin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ise yüksek düzeydedir.

Fakülte değişkenine göre üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul ölçeğinden aldıkları puanların en yüksekte en düşüğe sıralaması şöyledir: İlahiyat ($\bar{X}$ =73,93), Tıp ($\bar{X}$ =65,70), Fen-Edebiyat ($\bar{X}$ =64,80), İletişim ($\bar{X}$ =63,66), Sanat Tasarım ve Mimarlık ($\bar{X}$ =59,73), Eğitim ($\bar{X}$ =57,84), Sağlık Bilimleri ($\bar{X}$ =57,10), Bilgisayar ve Bilişim ($\bar{X}$ =56,0), Hukuk ($\bar{X}$ =55,90), İşletme ($\bar{X}$ =53,16), Siyasal Bilgiler ($\bar{X}$ =51,27), Mühendislik ($\bar{X}$ =50,83). Bu bağlamda İlahiyat, Tıp, Fen-Edebiyat ve İletişim Fakültesinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri orta düzeyde ve diğer fakültelerin düşük düzeydedir.

Üniversite öğrencilerinin fakültelerine göre ortalamalarının istatistiksel olarak farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için öncelikle normal dağılım testi ve Levene testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, fakülte değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeklerinden aldıkları puanların çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ile 1,5 arasında olması nedeniyle normal dağılıma uygun oldukları tespit edilmiştir. Fakat Levene testi ile yapılan analizde fakültelere göre toplumsal kabul ölçeği için varyansların eşit olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kültürlerarası duyarlılık ölçeğinin Levene testi sonucu ($F=1.82$, $p>05$) ve toplumsal kabul ölçeğinin Levene testi sonucu ($F=6.31$, $p<.001$) olarak bulunmuştur. Bu nedenle fakülteler arası kültürlerarası duyarlılık ölçeğinden alınan puanların istatistiksel olarak belirli bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için ANOVA ve Tukey testi, toplumsal kabul ölçeği için ise Kruskal Wallis H ve Games-Howell post hoc testi yapılmıştır.

Tablo 20:

Fakülte Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonucu

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar arası	1807,796	11	164,345	1,829	,047	1-11
Gruplar içi	43397,04	483	49,849			
Toplam	45204,836	494				

Tablo 20’de görüldüğü üzere, fakülte değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmekle birlikte bu farkın düzeyi çok düşüktür ($F=1.829$, $p<.05$). Birimler arası farkların hangi fakülteler olduğunu bulmak amacıyla yapılan Tukey testinin sonuçlarına göre, Fen-Edebiyat Fakültesi ($\bar{X}= 96,73$) ile Tıp Fakültesi ($\bar{X}= 90.13$) arasında ($p=,059$) anlam düzeyinde farklılık olduğu belirlenmiştir.

Fakülte değişkenine toplumsal kabul ölçeğinin Levene testi sonucu ($F=6.31$, $p<.001$) olarak bulunması nedeniyle fakülte değişkeninin üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul düzeyleri üzerindeki etkisini test etmek amacıyla Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Parametrik olmayan testler arasında yer alan Kruskal Wallis H testi ANOVA testinin varsayımlarının sağlanamadığı durumlarda yapılmaktadır. Ayrıca

hangi birimler arasında farklılığın olduğunun belirlenmesi için Games-Howell post hoc testi yapılmıştır.

Tablo 21:
Fakülte Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis H Sonucu

Fakülteler	N	Sıra Ortalaması	Sd	X ²	P
(1)Fen-Edebiyat	76	293,72	11	60,482	,000
(2) Siyasal Bilgiler	55	195,24			
(3) Hukuk	30	218,75			
(4) İlahiyat	30	360,68			
(5) İletişim	30	293,0			
(6) İşletme	36	209,1			
(7) Mühendislik	80	189,91			
(8) Sağlık Bilimleri	30	239,93			
(9) Sanat Tasarım ve Mimarlık	30	269,17			
(10) Bilgisayar ve Bilişim	30	227,63			
(11) Tıp	30	307,23			
(12) Eğitim	38	249,67			

Tablo 21’de görüldüğü üzere, üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri öğrencilerin fakültelerine göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($x^2=60.48$, $p<.001$). Hangi değişkenler arasında farklılığın olduğunu belirlemek için Games-Howell testi yapılmıştır. Buna göre aralarında anlamlı fark bulunan fakülteler Tablo 22’de sunulmaktadır.

Tablo 22’de sadece üniversite öğrencilerinin fakülte değişkenine göre Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında istatistiksel olarak farklılık bulunan fakültelere yer verilmiştir. Aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığı fakülteler arası kıyaslamalara tabloda yer verilmemiştir.

Tablo 22:
Fakülte Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Düzeylerine İlişkin Games-Howell Testi Sonucu

(I) Fakülte	(J) Fakülte	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Fen-Edebiyat	Siyasal Bilgiler	13,52	3,23	,003
	Mühendislik	13,96	2,86	,000
İlahiyat	Siyasal Bilgiler	20,66	3,33	,000
	Hukuk	16,03	4,44	,031
	İşletme	18,76	3,69	,000
	Mühendislik	21,09	2,98	,000
	Sağlık Bilimleri	14,83	3,56	,005
	Bilgisayar ve Bilişim	15,93	3,97	,009
	Eğitim	14,03	3,51	,008
İletişim	Mühendislik	12,82	3,67	,043
Tıp	Siyasal Bilgiler	14,42	3,74	,014

Fen-Edebiyat Fakültesi ile Siyasal Bilgiler ($p < .05$) ve Mühendislik ($p < .001$) arasında toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. İlahiyat fakültesi ile Siyasal Bilgiler ($p < .001$), Hukuk ($p < .05$), İşletme ($p < .001$), Mühendislik ($p < .001$), Sağlık Bilimleri ($p < .05$), Bilgisayar ve Bilişim ($p < .05$) ve Eğitim ($p < .05$) arasında toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Ayrıca İletişim Fakültesi ile Mühendislik Fakültesi arasında ($p < .05$) ve Tıp fakültesi ile Siyasal Bilgiler fakültesi arasında ($p < .05$) anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

Fakülte değişkenine göre kültürlerarası duyarlılık ölçeğinden en yüksek puanı Fen-Edebiyat Fakültesi alırken, en düşük puanı Tıp Fakültesi almıştır. Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulünde ise en yüksek puan İlahiyat Fakültesi öğrencilerine aitken en düşük puan Mühendislik Fakültesi öğrencilerine aittir. Fen-Edebiyat Fakültesi her iki ölçekte de aldığı puanlarla diğer fakültele kıyasla daha yüksek bir ortalamaya sahiptir. Siyasal Bilgiler ve İşletme Fakültesinin her iki ölçekte de aldığı puanlarla diğer fakültele kıyasla daha düşük düzeyde olmaları dikkat çekmektedir.

Akyiğit'e göre (2017:185) din olgusu Türkiye'de farklı etno-kültürel gruplar arasında entegrasyonun gerçekleşmesini sağlayan önemli faktörlerden biridir. Nitekim üniversite öğrencileri açısından bakıldığında, "Suriyeli kabul etmemiz din kardeşliğimizin gereğidir" görüşüne verilen yanıtlar açısından, Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal

kabul düzeyi en yüksek olan İlahiyat fakültesi öğrencileri bu görüşe % 63,3 oranında katılmakta, yalnızca % 6,7 oranında katılmamaktadır. Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyi ikinci en yüksek olan Tıp Fakültesi ise bu önermeye % 43,3 oranında katılmakta, % 33,3 oranında katılmamaktadır. Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyi en düşük olan İşletme, Mühendislik ve Siyasal Bilgiler Fakültelerinde ise sırasıyla İşletme % 50,0; Mühendislik %66,3; Siyasal Bilgiler % 50,9 oranında bu görüşe katılmamaktadırlar. İlahiyat fakültesinde söz konusu görüşe katılanların oranının diğer tüm fakültele göre çok daha yüksek olması, Suriyeli sığınmacıların entegrasyonunda bu fakültede okuyan öğrencilerin dini duygularının etkili olduğu anlamına gelmektedir.

3.2.5.Farklı Ülkeden ve/veya Kültürden Arkadaşa Sahip Olma Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi “Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden arkadaşına sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 23:

Farklı Bir Kültürden ve/veya Ülkeden Arkadaşa Sahip Olma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Farklı Kültürden ve/veya Ülkeden Arkadaşa Sahip Olmak	N	$\bar{X}$	Ss
Kültürlerarası Duyarlılık	Evet	411	94,91	9,30
	Hayır	84	89,83	9,76
Toplumsal Kabul	Evet	411	58,54	18,12
	Hayır	84	56,72	16,63

Tablo 23’te görüldüğü üzere, farklı bir kültürden ve/veya ülkeden arkadaşına sahip olma değişkenine göre evet diyenlerin ($\bar{X}$ = 94.91) kültürlerarası duyarlılık düzeyi yüksek düzeydedir. Hayır cevabını veren üniversite öğrencilerinin ise evet cevabını verenlere kıyasla kültürlerarası duyarlılık düzeyi ($\bar{X}$ = 89.83) daha düşük olmakla birlikte gene de yüksek düzeydedir.

Farklı bir kültürden ve/veya ülkeden arkadaşına sahip olma değişkenine evet diyenlerin ($\bar{X}= 58.54$) Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyi düşük düzeydedir. Nitekim benzer şekilde farklı bir kültürden ve/veya ülkeden arkadaşına sahip olmayan üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyi ($\bar{X}=56.72$) düşük düzeydedir. Ortalama farklılıklarının anlamlılığını test etmek için t-testi yapılmıştır. T-testi yapmanın gerekli varsayımları aşağıda yer almaktadır.

Yapılan analiz sonucuna göre, farklı bir kültürden ve/veya ülkeden arkadaşına sahip olma değişkenine göre kültürlerarası duyarlılık ölçeği ve toplumsal kabul ölçeğinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve 1,5 arasında yer alması nedeniyle normal dağılım göstermektedir. Leneve testi sonuçlarına göre ise Kültürlerarası Duyarlılık ölçeğinin ($F=.89, p>.05$) ve Toplumsal Kabul ölçeğinin ($F=.28, p>.05$) olması nedeniyle farklı kültürlerden ve/veya ülkelerden arkadaşına sahip olma durumuna göre üniversite öğrencilerinin varyansı eşittir. Bu doğrultuda yabancı bir kültür ve/veya ülkeden arkadaşına sahip olma değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeklerinden alınan puanlar için anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti için t-testi yapılmıştır.

Tablo 24:

**Farklı Bir Kültürden ve/veya Ülkeden Arkadaşına Sahip Olma Değişkenine Göre
Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul
Ölçeklerinden Aldıkları Puanların T-Testi Sonuçları**

	Farklı Kültürden ve/veya Ülkeden Arkadaşına Sahip Olmak	N	$\bar{X}$	t	p
Kültürlerarası Duyarlılık	Evet	411	94.91	.84	.00
	Hayır	84	89,83		
Toplumsal Kabul	Evet	411	58.54	.86	.39
	Hayır	84	56,72		

Tablo 24'te görüldüğü üzere, farklı kültürlerden ve/veya ülkelerden arkadaşına sahip olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Fakat farklı kültürlerden ve/veya ülkelerden arkadaşına sahip olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında da anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>.05$).

3.2.6. Toplumsal Kabulün Kültürlerarası Duyarlılığa Göre Yordanmasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın altıncı alt problemi “Üniversite öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda, kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığının araştırılması için Pearson korelasyonu analizi yapılmıştır. Bu analizin varsayımı her iki değişkenin normal dağılım göstermesi şartıdır (Büyüköztürk, 2002: 31). Yapılan analize göre her iki ölçek de basıklık ve çarpıklık değeri -1 ile 1 arasında yer aldığı görülmüştür. Pearson korelasyonu ile değişkenler arasındaki ilişkinin yönü, kuvveti, istatistiksel olarak anlamı, açıklanan varyansı ve anlamlılık düzeyi yorumlanabilmektedir. Bu doğrultuda iki değişken arasında korelasyon katsayısının 0.00-0.30 arasında olması, düşük; 0.30-0.70 arasında olması, orta ve 0.70-1.00 arasında olması yüksek düzeyde ilişki olarak kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2002: 32).

Tablo 25:

Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Arasındaki Korelasyon

		Kültürlerarası Duyarlılık	Toplumsal Kabul
Kültürlerarası Duyarlılık	Pearson Correlation	1	,180
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	495	495
Toplumsal Kabul	Pearson Correlation	,180	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	495	495

Tablo 25’te görüldüğü üzere, kültürlerarası duyarlılık ile toplumsal kabul arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=.18$, $p<.001$). Bu bağlamda kültürlerarası duyarlılık düzeyi arttıkça Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul düzeyinin artacağı söylenebilir. Fakat bu durum tam tersi için de geçerlidir. Yani korelasyon her iki değişken için birinin diğerini hangi yönde ve ne düzeyde etkilediği konusunda fikir vermektedir. Kültürlerarası duyarlılık düzeyinin Suriyeli sığınmacılara

yönelik toplumsal kabul algı düzeyini ne oranda açıkladığını belirlemek amacıyla regresyon analizi yapılmıştır.

Tablo 26:
Toplumsal Kabulün Kültürlerarası Duyarlılığa Göre Yordanmasına İlişkin Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	R	R Square	F	t	p
Kültürlerarası Duyarlılık	,180	,033	16,59	4,073	,000

Tablo 26’da görüldüğü üzere, kültürlerarası duyarlılık, Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algısının anlamlı bir yordayıcısıdır ($R = .180$, $R^2 = .033$, $F = 16.59$, $p < .01$). Bu bağlamda determinasyon katsayısı ($R^2 = .033$) dikkate alındığında, toplumsal kabuldeki toplum varyansın (değişkenliğin) yalnızca % 3’ü kültürlerarası duyarlılıkla açıklanmaktadır.

Tablo 27:
Kültürlerarası Duyarlılığın Toplumsal Kabul Algısına Etkisi

Model	Standartlaşmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	Sig.
	B	Standart Hata	Beta		
Kültürlerarası Duyarlılık	26,514	7,828		3,387	,001
	,337	,083	,180	4,073	,000

Kültürlerarası duyarlılığın, toplumsal kabul algısına ilişkin etkisine bakıldığında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Kurulmuş olan modelin birbirini açıklama oranı %3 olarak çıkmıştır. Yapılmış olan regresyon modelinde kültürlerarası duyarlılık yüzdesinde meydana gelen her 1 birimlik artış, bireylerin toplumsal kabul algısını 26,514 oranında arttırmaktadır.

Yabancı sayılanlarla ya da öteki olarak görülen kişi veya gruplarla kurulan iletişim, birlikte yaşama alışkanlığının edinilmesi açısından önemli bir dayanak noktasıdır. Kültürlerarası iletişim, ötekini anlamanın, farklı kültürlerin sembollerini, düşüncelerini, duygularını birbirlerini aktarma sürecidir (Özdemir, 2011: 34). Farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle oluşan çok kültürlü ortamda farklı kimliklerin birbirlerini dışlamaması, farklı kültürlerle bir arada yaşamının kabul edilmesi, kültürel farklılıkların

ve ötekinin varlığının kabul edilmesi gerekmektedir (Bauman, 2005: 119). Bu bağlamda kültürlerarası iletişim, kültürlerarası uyumun gerçekleşmesi için önemli bir kısastır. Çünkü bir toplumda çeşitliliğin fazla olması durumunda, bu çeşitliliğin sürekliliğinin devam etmesi için birlik ve uyuma gereksinim duyulmaktadır. Birlik ve uyum ise farklılıklar arasında bağların kurulması ve güçlenmesiyle mümkündür. Arada bağın olmaması veya bağların kopması durumunda ise toplumda çeşitliliği oluşturan tüm farklılıklar tehdit olarak görülür ve birlikte yaşama ihtimali azalır (Parekh, 2002: 251). Kültürlerarası iletişiminin gerçekleşmesiyle birlikte toplumdaki çeşitliliği oluşturan farklılıklar arasında bağların kurulması ve güçlenmesi mümkün hale gelerek toplumsal bütünleşme gerçekleşir. Bu bağlamda kültürlerarası duyarlılık ise kültürlerarası iletişim yeterliliğinin bilişsel boyutu olarak, kültürlerarası farklılıkları fark edebilmeyi ve farklılıklara saygı duymayı ifade etmesi nedeniyle gerektirir (Bhawuk ve Brislin, 1992: 414-416), kültürlerarası duyarlılığın yüksek olması farklılıkların bir arada uyum içinde yaşayabilmesi için önemli bir unsurdur.

3.2.7.Suriyeli Sığınmacılarla İletişim Kurma Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın yedinci alt problemi “Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmuş olanlarla hiç iletişime girmemiş olan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırma kapsamında öncelikle üniversite öğrencilerine Suriyeli sığınmacılarla ne sıklıkla karşılaştıkları sorulmuştur. Suriyeli sığınmacılarla gündelik yaşamlarında üniversite öğrencilerinin ne sıklıkta karşılaştıkları belirlendikten sonra Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurup kurmadıkları sorulmuştur. Burada amaç, Suriyeli sığınmacılarla karşılaşmış olanlarla iletişim haline olanlar arasında kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemektir.

Tablo 28:

Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Sığınmacılarla Karşılaşma Sıklığı

	<i>f</i>	%
Her Gün Karşılaşıyorum	294	59,4
Haftada Birkaç Kez	139	28,1
Ayda Birkaç Kez	54	10,9

	<i>f</i>	%
Hiç Karşılaşmadım	8	1,6
Toplam	495	100,0

Tablo 28’de görüldüğü üzere, üniversite öğrencilerinin % 59,4’ü Suriyeli sığınmacılarla her gün karşılaşmaktadır. Haftada birkaç kez karşılaşanların oranı ise % 28,1’dir. Ayda birkaç kez karşılaşanların oranı %10,9 ve hiç karşılaşmayanların oranı yalnızca % 1,6’dır. Fakat üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla bu denli sık karşılaşması etkileşime girdikleri anlamına gelmemektedir. Bu nedenle üniversite öğrencilerine Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurup kurmadıkları, akabinde etkileşime girme türleri sorulmuştur.

Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurma değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeklerinden aldıkları puanlara ait ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 29’de sunulmuştur.

Tablo 29:
Suriyeli Sığınmacılarla İletişim Kurma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Suriyeli Sığınmacılarla İletişime Girme Değişkeni	N	$\bar{X}$	<i>Ss</i>
Kültürlerarası Duyarlılık	Evet	357	95,10	9,63
	Hayır	138	91,30	8,83
Toplumsal Kabul	Evet	357	61,07	17,9
	Hayır	138	50,89	15,36

Tablo 29’da görüldüğü üzere, Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmuş olan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi ($\bar{X}$ =95,10), Suriyeli sığınmacılarla hiç iletişim kurmamış olan öğrencilere göre ($\bar{X}$ =91,30) daha yüksektir. Öte yandan Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmuş olan üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri ($\bar{X}$ =61,07), Suriyeli sığınmacılarla hiç iletişim kurmamış olan öğrencilere göre ($\bar{X}$ =50,89) daha yüksektir. Suriyelilerle iletişim kurmuş olan üniversite öğrencilerinin toplumsal kabulü orta düzeydeyken hiç iletişim kurmamış olanların düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Suriyeli sığınmacılarla iletişime girmiş olan üniversite öğrencilerine Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmalarını sağlayan etkileşim türlerinin hangileri olduğu

sorulmuştur. Suriyeli sığınmacılarla her gün karşılaştığını ve haftada birkaç kez karşılaştığını söyleyen üniversite öğrencilerinin oranı yaklaşık olarak % 90 civarındır. Oysa iletişim kuranların oranı %72 olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda Suriyeli sığınmacılarla iletişim kuran üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla gündelik yaşamda ne tür etkileşim türleri içinde bulduklarına dair bulgular Tablo 30’da sunulmuştur.

Tablo 30:

Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Sığınmacılarla Etkileşim Türlerinin Yüzdeleri

Suriyeli Sığınmacılarla Etkileşim Türleri	N	%
Suriyeli arkadaşlarım var.	117	21,5
Suriyeli komşum var.	80	14,7
Alış-veriş yaptığım Suriyeliler var.	58	10,7
Yardım faaliyetlerinde bulunduğum Suriyeliler var.	77	14,2
Karşılaştığımda sohbet ettiğim Suriyeliler var.	144	26,5
Diğer	68	12,5
Toplam	544	100,0

Üniversite öğrencilerinin % 21,5’u Suriyeli arkadaşı olduğunu belirtmiştir. Suriyeli komşusu olduğunu söyleyenlerin oranı % 14,7, alış-veriş yaptığı Suriyelilerin olduğunu belirten % 10,7, yardım faaliyetlerinde bulunduğum Suriyelilerin olduğunu belirten % 14,2 ve karşılaştığında sohbet ettiği Suriyelilerin olduğunu belirtenlerin oranı ise % 26,5’dir. Diğer şıkkını işaretleyenlerin oranı % 12,5’dir ve bu şıkkı işaretleyenlerden nasıl iletişime girdiklerini belirtmeleri rica edilmiştir. Diğer şıkkında boş bırakılan kısma bazı öğrenciler iletişime girme şekillerini yazarken bazı öğrenciler ise Suriyeli sığınmacılar hakkında anket kapsamında yer almayan görüşlerini belirtmek için kullanmışlardır. Diğer şıkkını işaretleyenlerin iletişime girme şekilleri için yazdıklarından bazıları şöyledir:

Tıp ve Sağlık Bilimleri fakültesinde okuyan öğrenciler bazıları hastaneye tedavi için gelen Suriyelilerle konuştuklarını belirtmişlerdir. Sağlık Bilimleri fakültesinde okuyan bir öğrencinin ifadesi şöyledir: “Ben bir Acil Tıp Teknisyeniyim. Haftada 3-4 gün nöbet tutuyorum ve 112 olarak 10 vakadan en az 3’ü Suriyeliler oluyor. Bu sebeple çok sık iletişim halindeyiz ve her iş nöbetimde “muhatap” oluyorum.” Bazı öğrenciler çalıştıkları iş yerinde bulunan Suriyelilerle konuştuklarını belirtmişlerdir. Beş öğrenci yer ve mekân sorduklarında iletişime girdiğini belirtmiştir. Altı öğrenci ise mecbur kaldığı durumlarda iletişime girdiğini belirtmiştir.

Diğer şıkkını işaretleyenlerden 7 öğrenci Suriyeli dilenci olgusuna dikkat çekmiştir. Öğrencilerin yazdıklarından bazıları şöyledir: “Sokakta çocuklarını para için gezdiren Suriyeliler var. Bu görüntü herkes için hoş değil.” Bir başka öğrenci ise “Toplumun sosyo-kültürel düzenini bozan dilencilerle diyalogum” yazmıştır.

Bazı öğrencilerin Suriyeli sığınmacılara yönelik düşünceleri ise şöyledir:

“Hiç iletişime girmek istemiyorum. Çünkü ben dâhil kimseye güven sağlamadılar. Örnek vermek gerekirse; hırsızlık, tecavüz, vb...”

“Genellikle insanları rahatsız ettikleri ve haklarına saygı duymadıkları için her ay kavga ederim.”

“Gaziantep’te Türk bayrağını indirme girişimi ve Türk memurlara darp ve esir almaya çalışmasından (bu durum gösteriyor ki başka ülkeye de hainlik yapmaya çalışıyorlar) bizim ülkemizde yaşama gibi hakları yoktur. Olsa bile belirli şartlar dâhilinde alınmalıdırlar.”

“Yurt arkadaşlarımdan ikisi Suriyeli ve sohbet ediyoruz ama seviyeli. Kendilerini uzak tutuyorlar biz dışlamasak da onlar kendilerini dışlıyorlar.”

“Çok ses yapmaları ve medeniyet fukarası, anlayışları kıt ve dağdan gelip bağdakini kovma zihniyetinde oldukları için bizim kültür ve medeniyet düzeyimize ayak uydurmak yerine kendi olmayan kültür ve yerlerde olan medeniyetlerini sürdürdükleri, kadınlarımıza baktıkları ve taciz ettikleri için genelde tartışma şeklide iletişim kuruyorum.”

“Çevreye zarar verdikleri için uyarıyorum.”

Ankette Suriyeli sığınmacılara yönelik kişisel görüşlerinin sorulmamasına rağmen anket formunda boş kalan yere üniversite öğrencilerinin rahatsızlık duydukları konuları yazdıkları görülmüştür. Yazılan açıklamalara bakıldığında, Suriyeli sığınmacılara yönelik “dilenci”, “medeniyet fukaraları” “hırsız” gibi olumsuz ifadelerin yer aldığı görülmüştür. Suriyelilerin dilencilik yaptığı, suç işledikleri yönündeki ön yargılar Türk toplumu ile Suriyelilerin bütünleşmesinin önünde önemli bir engel olarak durmaktadır (Özdemir, 2017: 118). Oysa Suriyelilerin Türkiye’de işledikleri toplam suç oranları ve dilencilik oranları, ülkemizin genel suç oranları ve dilencilik oranıyla karşılaştırıldığında oldukça azdır. İçişleri Bakanlığının verilerine göre “Suriyelilerin

kariştikleri olayların Türkiye’deki toplam asayiş olaylarına oranı 2014-2017 arasında yıllık ortalama % 1.32’dir.” Ayrıca olayların büyük kısmı kendi aralarında yaşanan sorunlardan kaynaklanmaktadır. Ülke genelinde on gün arayla yapılan iki “Huzurlu Sokaklar” uygulamasında yakalanan dilencilerin sayısı ise 3 bin 46 kişidir. Bu kişilerin içinde Suriyeli sayısı ise 379 kişidir (www.icisleri.gov.tr).

Üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla iletişime girme değişkenine göre ortalamaları arasındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığının tespitinde yapılacak olan analizlerin belirlenmesi için normallik dağılımı ve Levene testi sonuçlarına bakılmıştır.

Yapılan analiz sonucuna göre, Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurma değişkenine göre kültürlerarası duyarlılık ölçeği ve toplumsal kabul ölçeğinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve 1,5 arasında yer alması nedeniyle normal dağılım göstermektedir. Leneve testi sonuçlarına göre ise Kültürlerarası Duyarlılık ölçeğinin ($F= 1.94, p>.05$) ve Toplumsal Kabul ölçeğinin ($F=6.66, p<.05$) olması nedeniyle Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurma değişkenine göre üniversite öğrencilerinin varyansı eşit değildir. Bu doğrultuda üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurma değişkene göre kültürlerarası duyarlılık ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespiti için t-testi, Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespiti için ise parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi yapılmıştır.

Tablo 31:

Suriyeli Sığınmacılarla İletişime Girme Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık Ölçeğinden Aldıkları Puanların T-Testi Sonucu

	Suriyeli Sığınmacılarla İletişime Girme Değişkeni	N	$\bar{X}$	t	p
Kültürlerarası Duyarlılık	Evet	357	95,10	5,87	,00
	Hayır	138	91,30		

Tablo 31’de görüldüğü üzere, Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmuş olan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi ile hiç Suriyelilerle iletişime geçmemiş olan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyi arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<.05$).

Tablo 32:

Suriyeli sığınmacılarla iletişime geçme durumuna göre üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul ölçeğinden aldıkları puanların Mann Whitnet U Testi Sonucu

	Suriyeli Sığınmacılarla İletişime Geçme Durumu	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Toplumsal Kabul	Evet	357	269,46	96190,0	16971,0	,000
	Hayır	138	192,48	26562,00		

Suriyeli sığınmacılarla iletişim kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeylerinin Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 32’de verilmiştir. Buna göre, Suriyeli sığınmacılarla iletişim kuran ve kurmayan üniversite öğrencileri arasında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($U=16971$, $p<.001$). Sıra ortalamalarına bakıldığında Suriyeli sığınmacılarla iletişim kuran üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul algı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulgu ışığında, Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmanın toplumsal kabul algısı üzerinde olumlu etkisi olduğu söylenebilir.

Suriyelilerle kurulan iletişim kültürlerarası iletişim kapsamında değerlendirildiğinde, iletişim Suriyelilerle iletişim kurmuş olanlarla yalnızca karşılaşmış olanların Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Bu durum, farklı çalışmalarda da desteklenmektedir. Örneğin, Avrupa Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (2017) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, Suriyeli sığınmacılarla etkileşim halinde olanların algısının Suriyeli sığınmacılarla yalnızca karşılaşmış olanlara kıyaslandığında açıkça farklı olduğu, etkileşim halinde olanların Suriyeli sığınmacılarla birlikte yaşama konusuna daha ılımlı baktıkları görülmüştür. Benzer şekilde, Düzce Üniversitesi öğrencileriyle yapılan bir çalışmaya göre Suriyeli sığınmacılarla iletişime geçtikten üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik bakış açıları olumlu yönde ciddi oranda değiştiği sonucuna ulaşılmıştır (Ankaralı ve diğ., 2017). Navruz (2015) tarafından yapılan çalışmada ise Suriyeli mültecilerle sürekli ilişki kuranlar ile iletişim kurmayanlar arasında toplumsal kabul açısından anlamlı farklılık bulunmuştur.

3.2.8.Suriyeli Biriyle Yakın Arkadaş Olma Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın beşinci alt problemi “Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, Suriyeli biriyle yakın arkadaş olma değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 33:

Suriyeli Biriyle Yakın Arkadaş Olma Değişkenine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Ölçeklerinden Aldıkları Puanların Ortalaması ve Standart Sapma Değerleri

Suriyeli Biriyle Yakın Arkadaş Olabilirim		Kültürlerarası Duyarlılık	Toplumsal Kabul
(1) Hiç Katılmıyorum	$\bar{X}$	91,51	42,27
	N	88	88
	SS	9,24	14,28
(2) Katılmıyorum	$\bar{X}$	91,44	48,77
	N	75	75
	SS	8,75	11,44
(3) Kararsızım	$\bar{X}$	92,84	55,29
	N	126	126
	SS	8,95	12,23
(4) Katılıyorum	$\bar{X}$	94,12	66,30
	N	97	97
	SS	9,35	14,09
(5) Tamamen Katılıyorum	$\bar{X}$	99,21	73,85
	N	109	109
	SS	9,37	16,56

Tablo 33’de görüldüğü üzere, “Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim” maddesine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri, yanıtlar olumsuzdan olumluya doğru gittikçe yükselmektedir. Buna göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri; “hiç katılmıyorum” diyenler ($\bar{X}$ =91,51), “katılmıyorum” diyenler ($\bar{X}$ =91,44), “kararsızım” diyenler ($\bar{X}$ = 92,84), “katılıyorum” diyenler ($\bar{X}$ =94,12) ve “tamamen katılıyorum” diyenler ($\bar{X}$ =99,21) olarak belirlenmiştir.

“Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim” maddesine göre üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul düzeyleri, yanıtlar olumsuzdan olumluya doğru gittikçe yükselmektedir. Buna göre üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeyleri; “hiç katılmıyorum” diyenler ($\bar{X}$ =42,27), “katılmıyorum” diyenler ($\bar{X}$ = 48,77), “kararsızım” diyenler ($\bar{X}$ =55,29), “katılıyorum” diyenler ($\bar{X}$ =66,30)

ve “tamamen katılıyorum” diyenler ($\bar{X}=73,85$) olarak belirlenmiştir. Ortalama farklılıklarının anlamlılığını test etmek için ANOVA testi yapılmıştır. ANOVA testi yapmanın gerekli varsayımları aşağıda yer almaktadır.

Yapılan analiz sonucuna göre, “Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim” önermesine verilen beş farklı yanıtta göre kültürlerarası duyarlılık ölçeği ve toplumsal kabul ölçeğinin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,5 ve 1,5 arasında yer almaktadır. Bu nedenle değişkenler normal dağılım göstermektedir. Leneve testi sonuçlarına göre ise Kültürlerarası Duyarlılık ölçeğinin ($F=12.42$, $p>.05$) ve Toplumsal Kabul ölçeğinin ($F=81.55$, $p>.05$) olması nedeniyle “Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim” önermesine verilen beş farklı yanıtta göre değişkenlerin varyansı eşittir. Bu doğrultuda “Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim” önermesine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti için ANOVA testi yapılmıştır.

Tablo 34:

“Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim” Önermesine Göre Üniversite Öğrencilerinin Kültürlerarası Duyarlılık ve Toplumsal Kabul Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
Kültürlerarası Duyarlılık	Gruplar arası	4163,571	4	1040,893	12,427	,00
	Gruplar içi	41041,266	490	83,758		
Toplumsal Kabul	Gruplar arası	63138,236	4	15784	81,558	,00
	Gruplar içi	94833,109	490	193,537		

Tablo 34’de görüldüğü üzere, “Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim” önermesine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($F=12.427$, $p<.001$). Aynı şekilde, önermeye göre üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul düzeyleri arasında da anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($F=81.55$, $p<.001$). Birimler arası farkların hangi yanıtlar arasında olduğunu bulmak amacıyla Tukey post hoc testi yapılmıştır. Testin sonuçlarına göre, kültürlerarası duyarlılık düzeyleri açısından “tamamen katılıyorum” yanıtı ile diğer yanıtlar arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Fakat diğer yanıtlar kendi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Toplumsal kabul için yapılan Tukey testinin sonuçları ise Tablo 35’de sunulmuştur.

Tablo 35:
Suriyeli Biriyle Yakın Arkadaş Olabilirim Önermesine Göre Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Düzeyleri Tukey Analizi

(I) Suriyeli Biriyle Yakın Arkadaş Olabilirim	(J) Suriyeli Biriyle Yakın Arkadaş Olabilirim	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	p
Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	-6,36	2,18	,026
	Kararsızım	-13,02	1,93	,000
	Katılıyorum	-24,03	2,04	,000
	Tamamen Katılıyorum	-31,58	1,99	,000
Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	6,50	2,18	,026
	Kararsızım	-6,52	2,02	,012
	Katılıyorum	-17,53	2,13	,000
	Tamamen Katılıyorum	-25,07	2,08	,000
Kararsızım	Hiç Katılmıyorum	13,02	1,93	,000
	Katılmıyorum	6,52	2,02	,012
	Katılıyorum	-11,01	1,87	,000
	Tamamen Katılıyorum	-18,55	1,81	,000
Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum	24,03	2,04	,000
	Katılmıyorum	17,53	2,13	,000
	Kararsızım	11,01	1,87	,000
	Tamamen Katılıyorum	-7,54	1,94	,001
Tamamen Katılıyorum	Hiç Katılmıyorum	31,58	1,99	,000
	Katılmıyorum	25,07	2,08	,000
	Kararsızım	18,55	1,81	,000
	Katılıyorum	7,54	1,94	,001

Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim önermesine verilen yanıtlar arasında Tukey testi sonuçlarına göre anlamlı fark bulunmaktadır. Tüm değişkenler için ($p < .05$) olarak tespit edilmiştir.

Kültürlerarası iletişim açısından sekizinci alt probleme ilişkin bulgular ile yedinci alt probleme ilişkin bulgular birbirini destekler niteliktedir. Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmuş olanların sadece karşılaşmış olanlara kıyasla kültürlerarası duyarlılıkları ve toplumsal kabul düzeylerinin daha yüksek olması gibi Suriyeli sığınmacılarla arkadaşlık kurmaya istekli olanların da kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul düzeyleri yüksektir.

SONUÇ

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul bağlamında kültürlerarası duyarlılığı ve Suriyeli sığınmacılara yönelik kabul algısı araştırılmıştır. Öncelikle üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri belirlenmiş, ardından her iki algı düzeyi arasında kıyaslama yapılmıştır.

Araştırma kapsamında üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul düzeyleri; cinsiyet, yetiştikleri yerleşim birimi, yurt dışı deneyimi, okudukları fakülte, farklı bir kültürden ve/veya ülkeden arkadaşına sahip olma, Suriyeli sığınmacılarla iletişime girme ve Suriyeli biriyle arkadaş olma isteklerine göre analiz edilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi “*Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü algı düzeyleri, cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*” şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan analiz sonucunda, cinsiyet değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarının yüksek düzeyde olduğu, kadınların ($\bar{X}= 93,93$) erkeklere ($\bar{X}= 94,16$) oranda daha düşük olduğu bulunmuştur. Fakat kadınlarla erkeklerin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Cinsiyetler değişkenine göre üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul düzeylerinde ise kadınların orta düzeyde ($\bar{X}= 60,53$), erkeklerin ($\bar{X}= 55,87$) ise düşük düzeyde oldukları belirlenmiştir. İstatistiksel olarak kadınlarla erkeklerin toplumsal kabul düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemi “*Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü algı düzeyleri, yetiştikleri yerleşim birimine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*” şeklinde ifade edilmiştir.

Yetiştikleri yerleşim birimi değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarının yüksek düzeyde olduğu fakat büyükşehir ($\bar{X}= 94,16$), şehir ($\bar{X}= 94,85$), ilçe ($\bar{X}= 92,60$) ve köy ($\bar{X}= 93,20$) değişkenleri arasında kültürlerarası duyarlılık düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır.

Yetiştikleri yerleşim birimi değişkenine göre üniversite Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algıları düşük düzeyde olduğu ve büyükşehir ($\bar{X}= 58,18$), şehir ($\bar{X}= 57,98$), ilçe ($\bar{X}= 57,18$) ve köy ($\bar{X}= 58,23$) değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Araştırmanın üçüncü alt problemi “*Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü algı düzeyleri, yurtdışında bulunma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*” şeklinde ifade edilmektedir.

Yurtdışında bulunma değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları yüksek düzeyde olduğu ve yurtdışı deneyimi olanlarla ($\bar{X}= 94,86$) olmayanlar ($\bar{X}= 94,04$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Yurtdışı deneyimi açısından üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algıları düşük düzeyde olduğu, yurtdışına deneyimi olanlarla ($\bar{X}= 58,80$) olmayanlar ($\bar{X}= 58,07$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü alt problemi “*Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul algı düzeyleri, fakültelerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*” şeklinde ifade edilmiştir.

Fakülte değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları arasında Fen-Edebiyat fakültesinin çok yüksek, diğer fakültelerin ise yüksek düzeyde olduğu, fakülte değişkeninin istatistiksel olarak Fen-Edebiyat ($\bar{X}=96,73$) ile Tıp Fakültesi ($\bar{X}=90,13$) arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Diğer fakülteler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır. Tıp fakültesi, tüm fakülteler arasında kültürlerarası duyarlılık düzeyi en düşük fakülte Tıp ($\bar{X}=90,13$).

Fakülte değişkenine göre üniversite öğrencilerinin toplumsal kabul algıları; İlahiyat ($\bar{X}= 71,93$), Fen-Edebiyat ($\bar{X}=64,80$), Tıp ($\bar{X}= 65,70$), İletişim ($\bar{X}=63,66$), Sanat ve Mimarlık ($\bar{X}=59,73$) Fakülteleri orta düzeyde; Eğitim ($\bar{X}=57,84$), Sağlık Bilimleri ($\bar{X}=57,10$), Bilgisayar ve Bilişim ($\bar{X}= 56,0$), Hukuk ($\bar{X}=55,90$), İşletme ($\bar{X}=53,16$), Siyasal Bilgiler ($\bar{X}=51,27$ ve Mühendislik ($\bar{X}=50,83$) ise düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir. İstatistiksel olarak İlahiyat, Fen-Edebiyat, İletişim ve Tıp Fakülteleri ile Siyasal Bilgiler,

Mühendislik, Hukuk, İşletme, Sağlık Bilimleri, Bilgisayar ve Bilişim, Eğitim ve Mühendislik fakülteleri arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın beşinci alt problemi “*Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden arkadaşına sahip olma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*” şeklinde ifade edilmiştir.

Farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden arkadaşına sahip olma değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarının yüksek düzeyde olduğu, evet cevabını verenlerin ($\bar{X}=94,91$) ile hayır cevabını verenlerin ($\bar{X}=89,83$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden arkadaşına sahip olma değişkenine göre üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algıları düşük düzeyde olduğu, evet cevabını verenlerin ($\bar{X}=58,54$) ile hayır cevabını verenlerin ($\bar{X}=56,72$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın altıncı alt problemi “*Üniversite öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda, kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?*” şeklinde ifade edilmiştir.

Yapılan korelasyon analizine göre, kültürlerarası duyarlılık ile toplumsal kabul arasında düşük düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r=.18$, $p<.001$). Bu bağlamda kültürlerarası duyarlılık düzeyi arttıkça Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul düzeyinin artacağı söylenebilir. Bu doğrultuda, kültürlerarası duyarlılığın Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabulü ne düzeyde açıkladığını belirlemek için yapılan regresyon analizi sonucunda kültürlerarası duyarlılık, Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algısının anlamlı bir yordayıcısı olduğu ($R=.180$, $R^2=.033$, $F=16.59$, $p<.01$) fakat determinasyon katsayısı ($R^2=.033$) dikkate alındığında, toplumsal kabuldeki toplam varyansın (değişkenliğin) yalnızca % 3’ü kültürlerarası duyarlılıkla açıklandığı ifade edilebilir.

Araştırmanın yedinci alt problemi “*Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmuş olanlarla hiç iletişime girmemiş olan üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*” şeklinde ifade edilmiştir.

Suriyeli sığınmacılarla iletişime girme değişkenine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları yüksek olduğu, iletişime girmiş olanlar ($\bar{X}=95,10$) ile iletişime girmemiş olanlar ($\bar{X}=91,30$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Suriyeli sığınmacılarla iletişime girme değişkenine göre üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algılarının; iletişime girenlerin ($\bar{X}=61,07$) ile orta düzeyde, iletişime girmemiş olanların ($\bar{X}=50,89$) ile düşük düzeyde olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın sekizinci alt problemi “*Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri, Suriyeli biriyle yakın arkadaş olma değişkinine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?*” şeklinde ifade edilmiştir.

Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim önermesine göre üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları “hiç katılmıyorum” ($\bar{X}=91,51$), “katılmıyorum” ($\bar{X}=91,44$), “kararsızım” ($\bar{X}=92,84$), “katılıyorum” ($\bar{X}=94,12$), “tamamen katılıyorum” ($\bar{X}=99,21$) düzeyinde olduğu, “tamamen katılıyorum” diyenlerin çok yüksek, diğer seçenekleri tercih edenlerin ise yüksek düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim önermesine göre üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algıları “hiç katılmıyorum” ($\bar{X}=42,27$), “katılmıyorum” ($\bar{X}=48,77$), “kararsızım” ($\bar{X}=55,29$), “katılıyorum” ($\bar{X}=66,30$), “tamamen katılıyorum” ($\bar{X}=73,85$) olduğu, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” diyenlerin orta düzey, diğer seçenekleri tercih edenlerin ise düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Araştırmanın ana problemi olan “*Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeylerini etkileyen unsurlar nelerdir?*” şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmanın alt problemlerinden elde edilen bulgular doğrultusunda üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal algı düzeyi üzerinde etkili olan unsurlar; fakülte değişkeni, Suriyeli sığınmacılarla iletişime girip girmemeleri ve Suriyeli biriyle arkadaş olma konusundaki istekleridir.

Sonuç olarak, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılığı tüm değişkenler için yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeylerinin bazı değişkenler için düşük bazı değişkenler için ise orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Toplumsal kabul algı düzeyi hiçbir değişkende yüksek düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Fakat Suriyeli sığınmacılarla iletişim kurmanın toplumsal kabul düzeyini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Suriyeli sığınmacılarla sadece karşılaşmış olanlarla iletişime girmiş olanların hem kültürlerarası duyarlılık hem de toplumsal kabul düzeyi, iletişim kuranlar lehine anlamlı düzeyde yüksektir. Benzer şekilde Suriyeli biriyle arkadaşlık kurmaya olumlu bakanlarla olumsuz bakanların kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul düzeyi, olumlu bakanlar lehine anlamlı düzeyde yüksektir.

Üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıklarının yüksek düzeyde çıkması, Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyinin ise orta düzeyde çıkması ve kültürlerarası duyarlılığın toplumsal kabul algı düzeyi üzerindeki olumlu etkisinin düşük düzeyde kalması, her ne kadar üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları yüksek olsa da Suriyeli sığınmacılara yönelik kültürlerarası duyarlılıklarının düşük olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik kültürlerarası duyarlılıklarını olumsuz yönde etkileyen kalıp yargı, ön yargı ve ülkedeki geleceğinin belirsizliğinden kaynaklanan kaygılarının olması ihtimali yüksektir.

Özetle, üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkları yüksek düzeyde olmakla birlikte Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algıları orta düzeydedir. Kültürlerarası duyarlılığın yüksek olması, farklı kültürel gruplarla uyumun gerçekleşmesi için önemli bir faktördür. Fakat toplumsal kabul düzeyinin düşük çıkması, Suriyeli sığınmacılara yönelik etnikmerkezci bakış açısının, kalıp yargı ve önyargıların, belirsizlik ve kaygıların olabileceği anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda araştırmadan elde edilen bulgular ışığında bazı öneriler sunulmuştur:

1. Bu çalışmada yalnızca Türk üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal kabul algı düzeyleri araştırılmıştır. Suriyeli üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılık düzeyleri ve uyum algıları üzerine yapılacak çalışmalarla alan yazınına katkı sağlanabilir.

2. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin kültürlerarası duyarlılıkların yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Fakat Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algılarının farklı değişkenlere göre düşük veya orta düzeyde olması, Suriyeli sığınmacılara yönelik kalıp yargı ve ön yargıların, belirsizlik ve kaygıların olduğu anlamına gelmektedir. Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz algıların neler olduğu incelenebilir.
3. Kültürlerarası iletişim ile toplumsal kabul arasında pozitif yönde ilişki bulunmakla birlikte kültürlerarası duyarlılık düzeyindeki artışın toplumsal kabul üzerindeki etkisi düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Bu bağlamda toplumsal kabul düzeyini etkileyen diğer unsurların neler olduğunun belirlenmesi önem taşımaktadır. Örneğin, ekonomik entegrasyonun gerçekleşmesinin kabul algısı üzerindeki etkisi incelenebilir.
4. Bu çalışmada nicel veriler ortaya konmuştur. Daha sonraki araştırmalarda nitel yöntemler aracılığıyla üniversite öğrencilerinin veya toplumun başka kesimlerinin kültürel farklılıklara yönelik düşünceleri ve Suriyeli sığınmacılara yönelik kabul algısı belirlenmeye çalışılabilir.
5. Bu çalışmada fakülteler arasında kıyaslama yapıldığında Tıp Fakültesinin kültürlerarası duyarlılığı diğer fakültelere göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Fakat Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyi çoğu fakülteye kıyasla çok daha iyi düzeydedir. Bunun nedeni Tıp Fakültesi özelinde daha detaylı araştırılabilir.
6. Bu çalışmada Fen-Edebiyat ve İlahiyat Fakültesinin hem kültürlerarası duyarlılık hem de Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul algı düzeyleri diğer fakültelere kıyasla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu iki fakültenin kültürlerarası duyarlılık ve toplumsal algı düzeylerinin daha yüksek çıkmasında okudukları fakültelerinin etkisi daha kapsamlı bir şekilde araştırılabilir.
7. Bu çalışma kapsamında net biçimde olmasa da Berry'nin Kültürleşme modeline göre üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik “çokkültürlülük” ve “eritme potası” stratejilerinden daha çok “ayırım” ve “dışlama” stratejilerine yakın oldukları belirlenmiştir. Bu stratejilerden tam olarak hangisinin tercih edildiği üzerine araştırma yapılabilir.
8. Navas'ın Bağlı Kültürleşme Genişletilmiş Modeli göz önünde bulundurularak Türkler ve Suriyeliler arasında din, ekonomi, aile ilişkileri, sosyal ilişkiler, iş,

siyasi ve düşünme yolları gibi unsurlarda hangi kültürleşme stratejisinin seçildiği üzerine araştırma yapılabilir.

9. Bu çalışma kapsamında net biçimde olmasa da Bennett'in Kültürlerarası Duyarlılık Gelişim Modeli'ne göre üniversite öğrencilerinin Suriyeli sığınmacılara yönelik etnikmerkezci aşamada oldukları belirlenmiştir. Bu model göz önünde bulundurularak üniversite öğrencilerinin ve Türk toplumunun diğer kesimlerinin Suriyeli sığınmacılara karşı hangi aşamada ve hangi basamakta olduğu üzerine araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- ABASLI, K.(2018). Kùltùrlerarası Duyarlılık ve Empati Arasındaki İlişkilerin Türk ve Uluslararası Öğrenci Görüşlerine Göre İncelenmesi. Türk Bilim Araştırma Vakfı, 11:2, 11-23.
- ADIGÜZEL, Y. (2018). Göç Sosyolojisi, 2. Baskı, Ankara: Nobel.
- AKBAŞ DEMİREL, C. (2013). Türkiye'ye Göç Eden Suriyelilere İlişkin Haberler ve Kamuoyuna Olası Etkileri, II. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı – II. 6-8 Mayıs 2013,; 461-478, Bursa.
- AKIN, E. (2016). Türkçe Öğretmen Adaylarının Kùltùrlerarası Duyarlılıklarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (Siirt Üniversitesi Örneği). International Periodical for the Languages and History of Turkish or Turkic, 11:3, 29-42.
- AKINCI, B., NERGİZ, A., GEDİK, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul, Göç Araştırmaları Dergisi, 1:2, 58-83.
- AKSOY, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kùltùrlerarası İletişim. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5:20, 292-303
- AKSOY, Z. (2016). Kùltùrlerarası İletişim Eğitiminde Öğrencilerin Kùltùrlerarası Duyarlılık Gelişimi Öz Değerlendirmeleri Üzerine Bir İnceleme. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 9:3, 34-53.
- AKYİĞİT, H. (2017). Türkiye'de Ulus Devletin Dönüşüm Sürecinde Etnik Kimlikler: Sakarya İli Örneği. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- ALTHUSSER, L. (2016). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. 5. Baskı, Çev. A. Tümertekin, İstanbul: İthaki.
- ALTUNIŞIK, R., COŞKUN, R., YILDIRIM, E., BAYRAKTAROĞLU, S. (2002). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı. 2. Baskı, Sakarya: Sakarya

- ANDIÇ, H.(2018). Kamu Çalışanlarında Göçmen Algısı Toplumsal Kabul ve Psikolojik Entegrasyon Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi, Ardahan
- ANIK, M. (2012a). Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi. İstanbul: Açılımkitap.
- ANIK, M. (2012b). Çokkültürcülük ve Osmanlı Devleti. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 25, 117-130
- ANIK, M. (2018). Bir Kimlik Siyaseti Olarak Çokkültürcülük ve Paradoksları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11:55, 455-466
- ANKARALI, H., PASİN, Ö., KARACAN, B. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılara Bakış Açısı. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 7:3, 122-132.
- ASLAN, C. (2015). Zorunlu Ev Sahipliği Sürecinden Komşuluk İlişisine: Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Karşı Yaşantı, Algı, Tutum ve Beklentilerinin Tespiti Adana Örneği. Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi, Adana.
- ASLANTÜRK, Z. (1999). Araştırma Metod ve Teknikleri. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- ATAMAN, H (2015). Mülteci mi, Sığınmacı mı, Misafir mi?, Görüş Dergisi, 88, 26-33.
- ATEŞ, H., BEKTAŞ, M. (2016). “Suriyelilerin Toplumsal, Kültürel ve Ekonomik Entegrasyonu”. Ekonomik Siyasal ve Sosyal Boyutları ile Göç, TESAM Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, 17-43
- ATEŞ, H., YAVUZ, Ö. (2017). (G)öçmen (Ö)tekileştirme ve (Ç)ok Kültürlülük. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 22, 1287-1301
- Avrupa Siyasal ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (2017). Bilgiden Algıya: Türkiye'deki Sığınmacı, Göçmen ve Mülteci Algısı Üzerine Bir Çalışma. (<http://ps-europe.org/tr/turkiyedeki-siginmaci-gocmen-ve-multeci-algisi/>, Erişim Tarihi: 20.05.2019)

- AYDIN, M. (2011). Değerler, İşlevleri ve Ahlak. Eğitime Bakış Dergisi. 7:19, 39-45
- AYDIN, S., OĞUZ, H. Şule (2015). “Şeytanlaştırılan Gruplar: Ulus-Devlet Pratiğinde Ötekileştirmenin ve Etnik Kurtulmanın Mültecilik Bağlamında Zihinsel İnşası”. Öteki'nin Var Olma Sancısı Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri. Ed. İ. Parlak, Bursa: Dora.
- BALCI, A. 2006). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler. 6. Baskı, Ankara: Pegem
- BAREM RESEARCH (2012). “Türk Halkının Yüzde 61'i Yabancı Göçmene Sıcak Bakmıyor”.
[https://smtp.barem.com.tr:8080/map.nsf/0/C79B63E53D20F543C2257A7600542B10/\\$FILE/Barem_Research_Gocmenlik_Basin_Bulteni.pdf](https://smtp.barem.com.tr:8080/map.nsf/0/C79B63E53D20F543C2257A7600542B10/$FILE/Barem_Research_Gocmenlik_Basin_Bulteni.pdf) (Kaynakça: 21.02.2019)
- BARUTÇUGİL, İ. (2011). Kültürlerarası Farklılıkların Yönetimi. İstanbul: Kariyer.
- BAUDRILLARD, J. (2015). Şeytana Satılan Ruh Ya Da Kötülüğün Egemenliği. 3. Baskı, Çev: O. Adanır, Ankara: Doğu Batı.
- BAUER, W. (2018). Denize Gömülenler Suriyelilerle Avrupa Yolunda. Çev: S. Turhan, İstanbul: Ayrıntı.
- BAUMAN, Z. (2005). Bireyselleşmiş Toplum. Çev: Y. Alogan, İstanbul: Ayrıntı.
- BAUMAN, Z. (2006). Sosyolojik Düşünmek. 5. Baskı, Çev: A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı.
- BAUMAN, Z. (2011). Postmodern Etik. 2. Baskı, Çev: A. Türker, İstanbul: Ayrıntı.
- BAUMAN, Z. (2012). Küreselleşme. 4. Baskı, Çev. A. Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı.
- BEKİROĞLU, O., BALCI, Ş. (2014). Kültürlerarası İletişim Duyarlılığının İzlerini Aramak: “İletişim Fakültesi Öğrencileri Örneğinde Bir Araştırma”. Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 35, 429-459.
- BENNETT, M.J. (1986). A Development Approach to Training For Intercultural Sensitivity, International Journal of Intercultural Relations, Vol. 10, pp. 179-196.

- BERRY, J.W. (1997). Immigration, Acculturation and Adaptation, Applied Psychology: An International Review, 5-68.
- BERRY, J.W. (2006). Contexts of Acculturation, The Cambridge of Acculturation Psychology, (Ed.) D.L. Sam, J.W. Berry, New York: Cambridge University.
- BERRY, J.W (2013). “Kültürel Açından Çokkültürlü Toplumda Bir Arada Yaşamak: Kültürleşme ve Çok-kültürlülüğü Anlamak ve Yönetmek”. İnsan Gelişimi, Alie ve Kültür: Farklı Bakış Açıları. Der. S. Bekman, A. Aksu-Koç, Çev. A. Onacak, İstanbul: Koç Üniversitesi.
- BHAWUK, D.P.S. - Brislin, R (1992). The Measurement of Intercultural Sensitivity Using The Concepts of Individualism and Collectivism. International Journal of Intercultural Relations, 16, 413-436.
- BİLGE ZAFER, A. (2016). Göç Çalışmaları için Bir Anahtar Olarak “Kültürleşme” Kavramı. U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 30.
- BİLGİN, N. (1994). Sosyal Bilimlerin Kavşığında Kimlik Sorunu. İzmir: Ege.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (UN). Migration Report 2017.
http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/publications/migrationreport/docs/MigrationReport2017_Highlights.pdf, (Erişim Tarihi: 28.12.2018).
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER (UN). Toral international Migrant Stock 2017 ,
<http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/estimates2/estimates17.shtml>, (Erişim Tarihi: 03.01.2019).
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI KONSEYİ (UNHRC). Local Integration and Self-Reliance. Executive Committee of The High Commissioner’s Programme. Standing Committee 33 rd meeting, EC/55/SC/CRO.15 <https://www.refworld.org/pdfid/478b3ce12.pdf> (Erişim Tarihi: 25.01.2019).
- BORGNA, E.(2014). Ruhun Yalnızlığı. 2. Baskı, Çev: M. M. Çilingiroğlu, İstanbul: YKY.
- BOZKURT, V. (2010). Değişen Dünyada Sosyoloji, 5. Baskı, Bursa: Ekin.

- BULDUK, S., USTA, E., DİNÇER, Y.(2017). Kùltùrlerarası Duyarlılık ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi: Bir Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Örneği. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 7:2, 73-77
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2002). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, 3. Baskı, Ankara: Pegem
- CANATAN, K. (1990). Göçmenlerin Kimlik Arayışı. İstanbul: Endülüs Yayınları.
- CAPRA, F. (1996). Yeni bir Düşünce. Çev. M. Armağan, İstanbul: İZ.
- CASTELLS, M. (2006). Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kùltür, Cilt II: Kimliğin Gücü. Çev. E. Kılıç, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- CASTLES, S. - MILLER, M. J. (2008). Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- CHEN, Guo-Ming – STAROSTA, W. J. (1996). Intercultural Communication Competence: A Synthesis. Annals of the International Communication Association, 19:1, 353-383
- CHEN, Guo-Ming – STAROSTA, W. J. (2000). The Development and Validation of the Intercultural Sensitivity Scale. Human Communication. 3, 1-15
- ÇAĞLAYAN, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 17, 67-91.
- ÇAKIR, S. (2011). Geleneksel Türk Kùltüründe Göç ve Toplumsal Değişme. SDÜ Fen Edebiyat Fakùltesi Sosyal Bilimler Dergisi. 24, 129-142.
- ÇİFTÇİ, H. (2018). Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutum, Algı ve Empatik Eğilimlerinin Analizi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 7:3, 2232-2256
- ÇOBAN, B. (2005). 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar Kadife Karanlık. 2. Baskı, İstanbul: Su.

- ÇÖMEZ POLAT, F., KAYA, E. (2017). Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye’de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Derhisi, 1:1, 38-48
- DEMİR, O. Ö. (2015). Göç Politikaları, Toplumsal Kaygılar ve Suriyeli Mülteciler, Global Politika ve Strateji.
- DEMİREL, B. A. (2004). Doğu’da Göçün Temelleri. Polivka, 3:14
- DIKEÇLİGİL, B. (1993). Kültür Kavramının Analizi veya Sosyo-Kültürel Gerçekliğin Yapısı Üzerine Bir İnceleme. Dünyada ve Türkiye’de Sosyolojik Gelişmeler, I. Uluslararası Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Kongresi Yayınları, 37-47
- DIKEÇLİGİL, B. (1997). Bir Analiz Modeli Denemesi: “Sosyal Yapı” ve “Toplumsal Yapı”. Yeni Türkiye – Türk Dünyası Özel Sayı, C. II, 647-667
- DIKEÇLİGİL, B. (2002). Sosyolojide Metodolojik Farklılaşma ve Metodlar Arası İşbirliği. Dünyada ve Türkiye’de Farklılaşma-Bütünleşme-II. 97-126
- DOĞANAY, H., ÇOBAN KENEŞ, H. (2016). Yazılı Basında Suriyeli ‘Mülteciler’: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gerekçelerinin İnşası. Mülkiye Dergisi, 40:1, 143-184.
- DOYTCHEVA, M. (2009). Çokkültürlülük. Çev: T. Akıncılar Onmuş, İstanbul: İletişim
- EAGLETON, T. (2005). Kültür Yorumları. Çev: Ö. Çelik, İstanbul: Ayrıntı.
- EAGLETON, T.. İdeoloji (2015). 4. Baskı, Çev. M. Özcan, İstanbul: Ayrıntı.
- EKİCİ, S., TUNCEL, G. (2015). Göç ve İnsan, Birey ve Toplum, 5:9, 9-22.
- EKİNCİ, Y.(t.y). “Misafir dediğin üç günlük olur!?”: Suriyeli Sığınmacılar ve Sosyal Dışlanma,
(https://www.academia.edu/18531984/_Misafirlik_Dedi%C4%9Fin_%C3%9C%C3%A7_G%C3%BCn_Olur_Suriyeli_S%C4%B1%C4%9F%C4%B1nmac%C4%B1lar_ve_Sosyal_D%C4%B1%C5%9Flanma, Erişim Tarihi: 04.01.2019).
- ERDOĞAN, M. M (2018a). Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

- ERDOĞAN, M.M (2018b). Türkiye'deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- EROĞLU, E. (2015). Geçmişten Günümüze Toplumsal Normlar. Akademik Bakış Dergisi, 50, 299-308
- ERMAĞAN, İ. (2016). "Avrupa Birliği'nde Müslüman Göçmenlerin Entegrasyonu." Türk İslam Dünyasında Göç ve Göç Yönetimi. (Ed.) Abdülatif Çeviker-Faruk Bal, İstanbul: Akademik Kitaplar.
- FAULKNER, C.L. (2011). Economic Mobility and Cultural Assimilation Among Children of Immigrants, El Paso: LFB Scholarly Publishing LLC.
- FICHTER, J. (2011). Sosyoloji Nedir, (Çev.) N. Çelebi, 10. Baskı, Ankara: Anı.
- FISKE, J. (2003). İletişim Çalışmalarına Giriş. 2. Baskı, Çev: S. İrvan, Ankara: Bilim ve Sanat.
- FİŞEK, G. O. (2013). "Benlik Gelişimi, Bireyleşme ve Kültür: Psikanalitik Bir Arayış". İnsan Gelişimi, Aile ve Kültür: Farklı Bakış Açıları. Der. S. Bekman, A. Aksu-Koç, (Çev.) A. Onacak, İstanbul: Koç Üniversitesi.
- FREEDMAN, J. L (2003). – Sears, D. O. – Carlsmith, J. M. Sosyal Psikoloji. 4. Baskı, Çev: A. Dönmez, Ankara: İmge.
- GASSET, J. O. y (2011). İnsan ve "Herkes". Çev. Nuriye Gül Işık, 4. Baskı, İstanbul: Metis.
- GELLNER, E. (1992). Uluslar ve Ulusculuk. Çev. B. E. Behar – G. G. Özdoğan, İstanbul: İnsan.
- GEZGİN, M. F. (2015). İşgücü Göçü Bağlamında 1989 Öncesi Almanca Literatürde Göç Terminolojisi. Disiplinlerarası Göç ve Göç Politikaları Sempozyumu. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, 91- 102.
- GIDDENS, A (2012). Sosyoloji, Çev. H. Özel, A. Sönmez vd., İstanbul: Kırmızı.
- GLEASON, P. (2014). "Kimliği Tanımlamak: Semantik Bir Tarih", Kimlik Politikaları Tanınma, Özdeşlik ve Farklılık. (Ed.) F. Mollaer, Ankara: Doğu Batı.

- GORDON, M. M. (1964). *Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins*, New York: Oxford University Press.
- GORDON, M (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (Çev.) O. Akınhay, D. Kömürcü, Ankara: Bilim ve Sanat.
- GÖÇ VE SINIR GÜVENLİĞİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ- GÖÇMER (2017). *Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı: Önyargılar ve Gerçekler*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları, Rapor No: 9.
- GÖKÇE, B. (2007). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*. 5. Baskı, Ankara: Savaş
- GÖREGENLİ, M. (2012). “Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık”. *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. Der. Kenan Çayır-Müge Ayan Ceyhan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- GÖZÜBÜYÜK TAMER, M. (2016). *Trabzon Kamuoyunun Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilere Bakış Açısı*. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 2:2, 180-211
- GÜLDAL, F. (2009). *Tarih Ders Kitapları İçerisinde Ötekileştirilen Araplar*. *Yeni Fikir*. 1:2, 64-75
- GÜMÜŞ, T. (2012). *Güneydoğu Anadolu’dan Göç Eden Kadınların ‘Sosyal Entegrasyonu’: İstanbul Tarlabaşı’nda Niteliksel Bir Araştırma*. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- GÜRKAYNAK, E. Ç. (2012). “Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Önlemek İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?”. *Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. Der. Kenan Çayır-Müge Ayan Ceyhan, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- GÜZEL, S. (2006). “Sosyal Yapı” ve “Toplumsal Yapı” Bileşkesinde Sosyo-Kültürel Yapı Kavramı. *Sosyoloji Konferansları*, 0:34, 83-96
- GÜVENÇ, B. (1997). *Kültürün ABC’si*. İstanbul: Yapı Kredi.
- GÜVENÇ, B. (2005). *İnsan ve Kültür*. 11. Baskı, İstanbul: Remzi.

- HAIR, J.F., BLACK, W.C., BABIN, B. J., ANDERSON, R.E. (2014). *Multivariate Data Analysis*. USA: Pearson Education Limited.
- HALL, E.T (1959). *The Silent Language*. New York: Fawcett Publications.
- HAMMER, M.R. - BENNETT, M.J. - WISEMAN, R (2003). *Measuring Intercultural Sensitivity: The Intercultural Development Inventory*, *International Journal of Intercultural Relations*, 27. 421-443.
- HEYWOOD, A. (2014). *Siyaset*. 14. Baskı, Çev: B.B. Özipek vd., Ankara: Adres.
- HEYWOOD, A. (2016). *Siyasi İdeolojiler*, 10 Baskı. Ankara: BB101.
- HİLMİ, F. A. (2014). *A'mak-ı Hayal*. 16. Basım, İstanbul: Kaknüs.
- HOF, S.D., BAKIR, Z.N., BİROL, M. (2018). *Medya Etkileri Üzerine Deneysel Bir Çalışma: Suriyeli Sığınmacılar*. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 2:4, 49-78.
- HUNTINGTON, S.P., (2004). *Biz Kimiz? Amerika'nın Ulusal Kimlik Anlayışı*, İstanbul: CSA GLOBAL.
- İÇDUYGU, A., ERDER, S., GENÇKAYA, Ö.F. (2014). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere*, İstanbul: MiReKoc Araştırma Raporları.
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. 2016 Türkiye Göç Raporu. 2016
- JACKSON, R.L. (2014). "Mapping Cultural Communication Research: 1960s to the Present". *The Global Intercultural Communication Reader*. Ed. M. K. Asante-Y.Miike-J. Ying, London: Routledge.
- JACOB, X. (1992). *Sorabilir Miyiz? Hıristiyanlık Hakkında En çok Sorulan Sorular*. 2. Baskı, İstanbul: Orhan.
- KABAKLI ÇİMEN, L., ERSOY QUADIR, S. (2018). *Üniversite Öğrencilerinin Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Tutumlarının Sivil Katılımları Bağlamında İncelenmesi*. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7:2, 1251-1273.
- KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (2016). *Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması, Kantitatif Araştırma Raporu*.

- KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (2017). Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması, Kantitatif Araştırma Raporu.
- KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI MERKEZİ (2018). Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması, Kantitatif Araştırma Raporu.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. (1996). İnsan ve İnsanlar. 9. Baskı, İstanbul: Evrim.
- KAHRAMAN, N., SANCAR, O. (2017). Sağlık Çalışanlarının Kültürlerarası Duyarlılığı. Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, 15, 107-134
- KARABUĞA YAKAR, H. (2016). Farklı Kültürlerden Gelen Hastalara Bakım Veren Hemşirelerin Kültürlerarası İletişim Yeterliliği. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- KARACA, M. (2012). Farklılaşma, Bütünleşme ve Birlikte Yaşama Üzerine. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi. 18, 226-238.
- KARACA, S. (2015). Misafirlikten Entegrasyona Suriyeli Mülteci Akını ve Türkiye, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Boyutlarıyla Suriyeli Mülteciler Paneli, İstanbul Ticaret Üniversitesi Komşu ve Çevre Ülkeler Uygulama ve Araştırma Merkezi, İstanbul.
- KARAKUŞ, P. (2014). Farklı Kimlik Gruplarında Yer Kimliği, Yerin Anlamları ve Kültürlenme Süreçleri. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- KARAMAN, Z.T. (2015). “Türkiye’de Göçün Farklı Tipleri ve Yönetim Stratejileri”. Göç ve Uyum. Ed. B. D. Şeker – İ. Sirkeci – M. M. Yüceşahin, Londra: Transnational Press London.
- KARASAR, N. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler. 30. Basım, Ankara: Nobel
- KARPAT, K.H. (2003). Osmanlı Nüfusu (1830-1914), Çev: B. Tırnakçı, İstanbul: Tarih Vakfı.
- KARPAT, K.H. (2010). Osmanlı’dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler, İstanbul: Timaş.

- KARPAT, K.H. (2015). “Önsöz”. Türkiye'nin Göç Tarihi – 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler. Ed. M. M. Erdoğan – A. Kaya, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- KARTARI, A. (2006). Farklılıklarla Yaşamak Kültürlerarası İletişim, 2. Baskı, Ankara: Ürün.
- KARTARI, A. (2014). Kültür, Farklılık ve İletişim Kültürlerarası İletişimin Kavramsal Dayanakları. İstanbul: İletişim.
- KIERKEGAARD, S.(2013). Kaygı Kavramı. (Çev.) Türker Armaner, 7. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- KIRIKÇI, A.C. (2017). Sosyal Bilgiler ve Kapsamındaki Ders Kitaplarında Doğu-Batı Bağlamında Öteki: (1928-2017). Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı.
- KIZILÇELİK, S.. (1991) Pitirim A. Sorokin. Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, 6, 27-44
- KROEBER, A.L., KLUCKHOHN, C. (1962). A Critical Review of Concepts And Definitions. Michigan: University Microfilms.
- KULA, O.B. (2006). Avrupa Kimliği ve Türkiye. İstanbul: Buke Kitapları.
- KUNDAKÇI, F.S. (2013). Heteroseksizm ve Ötekileştirme Eleştirisi. Liberal Düşünce, Y. 19, S. 71, 65-79
- KUTLU, Z. (2015). Bekleme Odasından Oturma Odasına: Suriyeli Mültecilerle Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme. Anadolu Kültür & Açık Toplum Vakfı
- MEYDANLIOĞLU, A., ARİKAN, F., GOZUM, S. (2015). Cultural Sensitivity Levels of University Students Receiving Education in Health Disciplines. Adv in Helath Sci Educ, 20, 1195-1204.
- MLODINOW, L. (2013). Subliminal Bilinçdışı Davranışlarınızı Nasıl Yönetir?. 5. Baskı, (Çev.) Nuray Önoğlu, İstanbul: Okyanus.

MÜLTECİLERİN HUKUKİ DURUMUNA DAİR CENEVRE SÖZLEŞMESİ.

<http://www.goc.gov.tr/files/files/multec%c4%b1ler%c4%b1nhukuk%c4%b1statusun%c4%b1%c4%b1sk%c4%b1nsozlesme.pdf> (Erişim Tarihi: 24.01.2019)

NARMANLIOĞLU, H. (2011). “Ritüel İletişimin Biyolojik Nesnesi: Hapşırık”. Kültürlerarası İletişim Bağlamında İnsana Dair Duygular ve Ritüeller. Der. N. Mora, Ankara: Nobel.

NAVAS, M., GARCÍA, M. C., SANCHEZ, J. – ROJAS, A. J. – PUMARES, P., FERNANDEZ, J. S (2005). Relative Acculturation Extended Model (RAEM): New contributions with regard to the study of acculturation. International Journal of Intercultural Relations. 29, 21-37.

NAVAS, M., ROJAS, A.J., GARCÍA, M., PUMARES, P. (2007). Acculturation Strategies and Attitudes According to the Relative Acculturation Extended Model (RAEM): The perspectives of natives versus immigrants. International Journal of Intercultural Relations, 31 , 67-86.

NAVRUZ, M. (2015). Bütünleşme ve Ayrışma İkileminde Kent Mültecileri: Konya’da Suriyeli Mülteciler. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya

NECCAR, M. Ş. M. (2016). Suriye’den Türkiye’ye Göç: Nedenler, Sonuçlar ve Umutlar, Çev. Tuba Erkut, İlahiyat Akademisi Dergisi, 4, 185-198.

OKSAAR, E. (2008). Kültürlerarası İletişim Bağlamında Kültür Kuramı. Çev: A. Selçuk, Konya: Çizgi.

ORAN, B. (2014). “Azınlıklar Nasıl Azınlık Oldu?”. Azınlıklar, Ötekiler ve Medya. Ed. Y. İnceoğlu-S. Çoban, İstanbul: Ayrıntı.

ORHAN, O., ŞENYÜCEL DÜNDOĞAR, S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri. İstanbul: ORSAM&TESEV Raporu, No 195.

ÖZDEMİR, İ. (2011). Kültürlerarası İletişimin Önemi. Folklor/Edebiyat Dergisi, 17:66, 29-39

ÖZDEMİR, E. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye’deki Algıları. Savunma Bilimleri Dergisi, 16:1, 115-136

- ÖZTÜRKCAN, M. (2006). İstatistik. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Yayınları, No 24.
- ÖZYURT, C. (2005). Küreselleşme Sürecinde Kimlik ve Farklılaşma. İstanbul: Açılım Kitap.
- PAREKH, B. (2002). Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori. Çev: B. Tanrıseven, Ankara: Phonix.
- PARK, R.E., BURGESS, E.W. (1921). Introduction to the Science of Sociology, Chicago: The University of Chicago Press.
- PARLAK, İ. (2015). “Kimliğin İnşası, Ötekinin İcadı ve Şeytanlaştırma”. Öteki'nin Var Olma Sancısı Türk Politik Kültüründe Şeytanlaştırma Eğilimleri. (Ed.) İ. Parlak, Bursa: Dora.
- PETERSEN, W. (1958). A General Typology of Migration. American Sociological Review, 23:3, 256-266.
- RUTHERFORD, J. (1998). “Yuva Denilen Yer: Kimlik ve Farklılığın Kültürel Politikaları”. Kimlik Topluluk/Kültür/Farklılık. Çev. İrem Sağlamer, Ankara: Sarmal.
- SAÇAN, S., CİZDAN, G., TABAK, H.D. (2017). Aydın Halkının Suriyeli Göçmenlere Yönelik Bakış Açılarının İncelenmesi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1:1, 28-38.
- SAGIR, A., KURTKARA, S. (2018). Sosyoloji Bölümü Öğrencilerinin “Suriyeli” Kavramına İlişkin Tutumları Üzerine Sosyolojik Bir Çözümleme (Bülent Ecevit Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi Örneği). Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 11:60, 648-661.
- SAMOVAR, L.A., PORTER, R.E., MCDANIEL, E.R (2009). Communication Between Cultures, Boston: Wadsworth.
- SARIBAY, A.Y. (2006). Toplumun Mantığı Bir Mantıksal Anlatı Olarak Sosyoloji. Bursa: Alfa Aktüel.
- SCHNAPPER, D. (2005). Sosyoloji Düşüncesinin Özünde Öteki İle İlişki, Çev. E. Sönmezay, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.

- SCOTT, A.W., SCOTT, R. (1989). *Adaptation of Immigrants: Individual Differences and Determinants*. Permagon Press.
- SELÇUK, A. (1999). Kültürlerarası İletişimi Etkileyen Bazı Faktörler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 319-324
- SENCER, M. (1989). *Toplum Bilimlerinde Yöntem*. 3. Baskı, İstanbul: Beta.
- SİPAHİ, B., YURTKORU, E.S., ÇİNKO, M. (2008). *Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi*. 2. Baskı, İstanbul: Beta.
- SMITH, A.D. (2002). *Ulusların Etnik Kökeni*. Çev. S. Bayramoğlu-H. Kendir, Ankara: Dost.
- SMITH, A.D. (2010). *Milli Kimlik*. 6. Baskı, Çev. B. S. Şener, İstanbul: İletişim.
- SMITH, P. (2007). *Kültürel Kuram*. 2. Baskı, Çev. S. Güzelsarı – İ. Gündoğdu, İstanbul: Babil.
- SOROKIN, P.A (1997). *Bir Bunalım Çağında Toplum Felsefesi*. 2. Baskı, Çev. M. Tunçay, İstanbul: Göçebe.
- SPENCER-OATEY, H., FRANKLİN, P. (2009). *Intercultural Interaction A Multidisciplinary Approach to Intercultural Communication*. New York: Palgrave Macmillan.
- SPITZBERG, B.H., CHANGNON, G. (2009). “Conseptualizing Intercultural Competence”. *The SAGE Handbook of Intercultural Competence*. Ed.: D. K. Dearnorff, D. Bok, California: SAGE.
- SÜLEYMANOV, A. (2017). Suriyelilerin Türk Toplumunda Toplumsal Uyum ve Sosyal Kabul Düzeyi. *Türk Dünyası*, 361, 27-30
- ŞAHİN, B.(2008). *Almanya’daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklararası Karşılaştırması: Kimlik ve Ait Hissetme*, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD), 8, 227-251.
- ŞAN, M.K., HAŞLAK, İ. (2012). Asimilasyon ile Çokkültürlülük Arasında Amerikan Anaakımını Yeniden Düşünmek, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 7:1, 29-53.

- ŞAN, M.K., ÖĞÜR, B. (2016). Çokkültürlülük Söylemleri ve Milliyetçiliğin Dönüşümü. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 11:1, 131-142
- ŞEKER, B.D (2015). “Göç ve Uyum Süreci: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme”. *Göç ve Uyum*, (Der.) B. D. Şeker - İ. Sirkeci - M. M. Yüceşahin, Londra: Transnational Press London.
- TAŞ, T. (2008). *Anket Nasıl Hazırlanır, Uygulanır ve Değerlendirilir*. 5. Baskı, Ankara: Seçkin.
- TAYLOR, C. (2012). Interculturalism or Multiculturalism?. *Philosophy Social Critism*, 38:4-5, 413-423.
- TAYLOR, C. (2014). Çokkültürcülük Tanınma Politikası. Der. Amy Gutman, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- TEMEL EĞİNLİ, A., YALÇIN, M. (2016). Kültürlerarası Yeterliliğin Gelişmesi ve Kültürlerarası Uyum. *Global Media Journal TR Edition*, 7:13, 6-27
- TOKSÖZ, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- TOPKAYA, Y., AKDAĞ, H. (2016). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7:1, 767-786
- TOPRAK, B., BOZAN, İ., MORGÜL, T., ŞENER, Nedim (2012). *Türkiye’de Farklı Olmak Din ve Muhafazakarlık Ekseninde Ötekileştirilenler*. 4. Baskı, İstanbul: Metis,
- TOURAINÉ, A (2002). *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek Miyiz?*. Çev. O. Kunal, 2. Baskı, İstanbul: YKY.
- TRANSATLANTIC TRENDS: Mobility, Migration and Integration.
<http://www.gmfus.org/publications/transatlantic-trends-mobility-migration-and-integration> (Erişim Tarihi: 21.02.2019).
- TUNÇ, A.Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi*, 2:2, 29-63
- TURA, S.M. (2012). *Freud’dan Lacan’a Psikanaliz*. 5. Baskı, İstanbul: Kanat Kitap.

TUZGÖL, K. (2018). Lacanyen Psikanalitik Kuram ve Öznenin Konumu. Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi, 1:1, 41-53.

Türkiye İçişleri Bakanlığı (05.07.2017).

Basın Açıklaması, <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi05072017> (Erişim Tarihi: 20.05.2019).

Türkiye'ye iltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik. Bakanlar Kurulu, Karar No: 94/6169, 14109/1994

ULUKÜTÜK, M. (2016). Göçün Öznelinin Anlatımı Problemi: Konukseverlik, Hayırseverlik Bağlamında Felsefi Soruşturmalar. İlahiyat Akademi. 3:4, 69-98

ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜ (IOM). Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Hukuku. Cenevre, No: 18.

(http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf, Erişim Tarihi: 27.12.2018).

ULUSLARARASI GÖÇ ÖRGÜTÜ (IOM). World Migration Report 2018

(https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr_2018_en.pdf, Erişim Tarihi: 27.12.2018).

UZUNÇARŞILI SOYDAŞ, A. (2010). Kültürlerarası İletişim Farklı Kültürel Ortamlarda Çalışma ve İletişim. İstanbul: Parşömen.

ÜLKEN, H.Z. (1969). Sosyoloji Sözlüğü, İstanbul: M.E.B.

ÜNAL, S. (2014). Türkiye'nin Beklenmedik Konukları: "Öteki" Bağlamında Yabancı Göçmen ve Mülteci Deneyimi. ZFFT, 6:3, 65-89

ÜSTÜN, E. (2011). Öğretmen Adaylarının Kültürlerarası Duyarlılık ve Etnikmerkezcilik Düzeylerini Etkileyen Etmenler. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (4 Nisan 2013). T.C. Resmi Gazete, 28615.
- VATANDAŞ, C. (2002). Küreselleşme Sürecinde Toplumsal Kimlikler ve Çokkültürlülük. İstanbul: Değişim,
- YALÇIN, C.(2002). Çokkültürcülük Bağlamında Türkiye'den Batı Avrupa Ülkelerine Göç, C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 26:1, 45-60.
- YANIK, C. (2011). Birlikte Yaşama Yolları: Liberalizm ve Çokkültürcülük. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1:2, 75-95
- YAVUZ, S. (2013). Göç, Entegrasyon ve Din: Avrupa'da Yaşayan Türkler Bağlamında Bir Değerlendirme, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6:26, 610-623.
- YILDIRIMALP, S., İSLAMOĞLU, E., İYEM, C.(2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. Bilgi, 35, 107-126
- YILDIZ, A. (2017). Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık, Göç Araştırmaları Dergisi, 3:1, 33-68.
- YILMAZ, F., GÖÇEN, S. (2013). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Kültürlerarası Duyarlılık Hakkındaki Görüşlerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 6:15, 373-392.

EKLER

ANKET FORMU

Bu anket Sakarya Üniversitesi özelinde “Üniversite öğrencilerinin Toplumsal Kabul Bağlamında Kültürlerarası Duyarlılığı ve Suriyeli Sığınmacı Algısı” hakkındadır. Vereceğiniz yanıtlar yüksek lisans tezinde kullanılacak olup, bu araştırma dışında herhangi bir amaçla kullanılmayacaktır. Soruların cevaplanması yaklaşık 15 dakika sürmektedir. Anketten sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi, hiçbir soruyu cevapsız bırakmamanıza ve samimi cevaplar vermenize bağlıdır. Ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

E. Durukan Abdulhakimoğulları – Sakarya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi

- Cinsiyetiniz:** (1) Kadın(2) Erkek
- Yetiştirdiğiniz yer:** (1) Şehir (2) Büyükşehir (3) İlçe (4) Köy
- Hiç yurt dışında bulundunuz mu?**(1) Evet (2) Hayır
- Eğitim Gördüğünüz Fakülte:**
(1) Fen-Edebiyat(2) Siyasal Bilgiler(3) Hukuk(4) İlahiyat (5) İletişim(6) İşletme (7) Mühendislik(8) Sağlık Bilimleri (9) Sanat Tasarım ve Mimarlık(10)Bilgisayar ve Bilişim (11) Tıp (12) Eğitim
- Farklı ülkelerden ve/veya kültürlerden hiç arkadaşınız var mı?**( ) Evet ( ) Hayır

I. BÖLÜM

Lütfen aşağıdaki ifadelere ilişkin katılım düzeyinizi ilgili ifadeye ilişkin seçeneğin karşısına “X” işareti koymak suretiyle belirtiniz. Bu ölçekte “doğru” veya “yanlış” cevaplar olmadığını unutmayınız ve mümkün olduğu kadar içten cevaplar vermeye özen gösteriniz.	HİÇ KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	TAMAMEN KATILYORUM
1. Farklı kültürlerden insanlarla etkileşim kurmaktan zevk alırım.					
2. Bence diğer kültürlerden olan insanlar dar görüşlüdür.					
3. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurabilme konusunda kendimden oldukça eminim.					
4. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken istediğim kadar sosyal olabilirim					
5. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken söze nasıl başlayacağımı daima bilirim.					
6. Farklı kültürlerden insanların önünde konuşmakta oldukça zorlanırım.					
7. Farklı kültürlerden insanlarla vakit geçirmekten <u>hoşlanmıyorum.</u>					
8. Farklı kültürlerden insanların değerlerine saygı duyarım.					
9. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken çabuk gerilirim.					
10. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken kendime güvenirim.					

11. Kültürel anlamda farklı olan kişilerle ilgili bir izlenim edinmeden önce bekleme eğilimindeyimdir.					
12. Farklı kültürlerden insanlarla birlikteyken sık sık cesaretim kırılır.					
13. Farklı kültürlerden insanlara karşı açık görüşlüyümdür.					
14. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken çok iyi gözlem yaparım.					
15. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken sıklıkla kendimi işe yaramaz hissedirim.					
16. Farklı kültürlerden insanların davranış biçimlerine saygı duyarım.					
17. Farklı kültürlerden insanlarla iletişim kurarken mümkün olduğu kadar çok bilgi edinmeye çalışırım.					
18. Farklı kültürlerden insanların fikirlerini kabul <u>etmem</u> .					
19. Bence, benim kültürüm diğer kültürlerden daha iyidir.					
20. İletişim esnasında, kültür açısından farklı olan kişilere genelde olumlu yanıtlar veririm.					
21. Farklı kültürden kişilerle iletişim kurmamı gerektiren durumlardan kaçınırım.					
22. Kültürel anlamda farklı olan kişileri anlayıp anlamadığımı genellikle sözlü olarak veya vücut dili kullanarak gösteririm.					
23. Kültürel anlamda farklı olan kişilerle aramdaki farklılıklardan zevk alırım.					

II. BÖLÜM

Lütfen aşağıdaki ifadelere ilişkin katılım düzeyinizi ilgili ifadeye ilişkin seçeneğin karşısına "X" işareti koymak suretiyle belirtiniz. Bu ölçekte "doğru" veya "yanlış" cevaplar olmadığını unutmayınız ve mümkün olduğu kadar içten cevaplar vermeye özen gösteriniz.	HİÇ KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KARARSIZIM	KATILYORUM	TAMAMEN KATILYORUM
1. Suriyelilerin Türkiye'ye kabul edilmesi, ülkemizin tarihinden, coğrafyasından kaynaklanan bir zorunluluktur.					
2. Suriyelileri kabul etmemiz din kardeşliğimizin gereğidir.					
3. Suriyelilerin dinine, diline, etnik durumuna bakılmaksızın kabul edilmesi insanlık görevimizdir.					
4. Suriyeliler bizi ilgilendirmez, uzak durulmalıdır.					
5. Suriyelerin kabulü sosyo-kültürel açıdan ülkemizin yararına değildir.					
6. Suriyelilerin kültürel açıdan Türk toplumuna uyum sağlayacağını düşünüyorum.					
7. Suriyeliler bizim değerlerimize saygı gösteriyorlar.					

8. Suriyeliler Türkiye’de ayrımcılığa uğruyorlar.					
9. Suriyeliler Türkiye’deki kamu hizmetlerinden tam olarak faydalanmalıdırlar.					
10. Suriyeliler bu ülkenin vatandaşı olsalar dahi ülkemizi hiçbir zaman vatan olarak göremeyeceklerdir.					
11. Suriyelilerle ilişkilerimde kendimi güven içerisinde hissediyorum					
12. Suriyelerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde suç oranları daha yüksektir					
13. Suriyeler ile gelenek ve kültürlerimiz benzerdir					
14. Suriyeliler, buldukları yerlerde suçlara bulaşarak toplumsal ahlak ve huzuru bozmaktadır.					
15. Suriyeliler ile yaşam tarzlarımız benzerdir					
16. Suriyeliler kültürel çeşitlilik yaratmaktadırlar.					
17. Suriyelerin nüfusu arttıkça kendi kültürümüzün kaybolacağından korkarım.					
18. Suriyeler burada yaşayan insanların işlerini almaktadırlar.					
19. Türkiye’de bulunan Suriyeliler ekonomimizi olumlu etkilemektedir.					
20. Fakir insanlar varken Suriyelilere yardım edilmesi beni rahatsız eder					
21. Suriyeli sığınmacılara yasal çalışma izni verilmelidir.					
22. Suriyeli Sığınmacılara Türkiye vatandaşlık hakkı verilmelidir.					
23. Suriyeli sığınmacılar ülkelerindeki savaş bitmese de ülkelerine geri gönderilmelidirler.					
24. Suriyeli biriyle yakın arkadaş olabilirim.					

6. Suriyelilerle ne sıklıkla karşılaşıyorsunuz?

(1) Her gün karşılaşıyorum(2) Haftada birkaç kez(3) Ayda birkaç kez(4) Hiç karşılaşmadım

7. Hiç Suriyelilerle iletişime girdiniz mi/konuştuğunuz mu? (1) Evet (2) Hayır

8. Suriyelilerle ne sıklıkla iletişime giriyorsunuz/konuşuyorsunuz?

(1) Her gün (2) Haftada birkaç kez(3) Ayda birkaç kez(4) Hiç iletişime girmedim/konuşmadım

9. Eğer iletişime girdiğiniz/konuştuğunuz Suriyeliler varsa ne tür ilişkiniz var? (Çoklu yanıt)

- (1) Suriyeli arkadaşlarım var.
- (2) Suriyeli komşularım var.
- (3) Alış-veriş yaptığım Suriyeli esnaflar var.
- (4) Yardım faaliyetlerinde bulunduğum Suriyeliler var.
- (5) Karşılaştığımda sohbet ettiğim Suriyeliler var.
- (6) Diğer (Lütfen belirtiniz).....

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayı :61923333/050.99/
Konu :11/39 Engin Durukan
ABDULHAKİMOĞULLARI

Sayın Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI

İlgi : Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI 29/03/2019 tarihli ve 0 sayılı yazı

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığının 03.04.2019 tarihli ve 11 sayılı toplantısında alınan "39" nolu karar örneği ekte sunulmuştur.
Bilgilerinizi rica ederim.

Prof.Dr. Arif BİLGİN
Etik Kurulu Başkanı

39. Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI'nın "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Bağlamında Kültürlerarası İletişim Duyarlılığı ve Suriyeli Sığınmacı Algısı" başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda; Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI'nın "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Kabul Bağlamında Kültürlerarası İletişim Duyarlılığı ve Suriyeli Sığınmacı Algısı" başlıklı çalışmasının Etik açıdan **uygun** olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Evrakı Doğrulamak için : <http://193.140.253.232/envision.Sorgula/BelgeDogrulama.aspx?V=BE6E4V10T>

Etik Kurulu Esentepe Kampüsü 54187 Serdivan SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryauniversitesi@hs01.kep.tr
Tel:0264 295 50 00 Faks:0264 295 50 31
E-Posta :ozelkalem@sakarya.edu.tr Elektronik Ağ :www.sakarya.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Engin Durukan ABDULHAKİMOĞULLARI, 1990 yılında Erzurum'da doğdu. Temel eğitimini Sakarya'da tamamladı. Lisans eğitimini 2016 yılında Sakarya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde tamamladı. Yüksek lisans eğitimini Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi dalında sürdürmektedir.